

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง

ภูมิปัญญา เป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งเกิดจากการ ศึกษา สังเกต และจดจำ ถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวและรวบรวมประกอบกันขึ้นเป็นองค์ความรู้ เพื่อแก้ปัญหาอำนวยความสะดวก และเป็นส่วนประกอบสำคัญในปัจจัยหลัก ๆ ในการดำรงชีวิต ปรากฏให้เห็นทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม ภูมิปัญญาสืบทอดผ่านกาลเวลา จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน ระหว่างเส้นทางการสืบทอด มีการปรับเปลี่ยน ปรับปรุง ประยุกต์ตามการเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม นักวิชาการ ได้แสดงทรรศนะ ดังที่ สถาพร ศรีสังข์ อ่างอิงจาก เอกวิทย์ ณ ถลาง ให้ทรรศนะว่า

ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่กลุ่มชนได้ จากประสบการณ์ ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและการดำรงชีพ หรือสภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม - วัฒนธรรม ที่ได้มีพัฒนาการ สืบสานกันมา เป็น ผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสถานะต่าง ๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่น ฐานอยู่ และแลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น จากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ ได้ติดต่อสัมพันธ์กัน แล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์ หรือแก้ปัญหาได้ ในสิ่งแวดล้อม และบริบททางสังคม - วัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น^๑

ภูมิปัญญาจึงมีความสำคัญ และมีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่อดีต เนื่องจากภูมิปัญญา มีคุณค่าในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทั้งทางด้านร่างกาย ที่มุ่งประโยชน์ใช้สอย ทางด้าน จิตใจ เช่น ความงาม สุนทรียภาพ ความภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชน เป็นต้น อีกทั้งภูมิปัญญายังมีลักษณะสากล ตามที่ สถาพร ศรีสังข์ อ่างอิงจาก ฉลาดชาย รมิดานนท์ ให้ ทรรศนะไว้ว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น มิได้มีลักษณะจำกัดเฉพาะถิ่น แต่มีลักษณะเป็นสากล เป็นภูมิปัญญา แห่งการเอื้ออาทร มุ่งให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติ โดยเราเป็นแค่ส่วนเล็ก ๆ ซึ่งนี่เป็นกฎสากลของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ถูกค้นพบมานานแล้ว แต่ถูกทำให้เป็นเรื่องไร้สาระในช่วง 100 ปี ที่ผ่านมา”^๑

งานหัตถกรรมไทย เป็นภูมิปัญญาชุมชน และสังคมไทยจากอดีตสืบมาจนปัจจุบัน มี นักวิชาการได้แบ่งประเภทของ หัตถกรรมไทยไว้ตามที่ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ ได้แบ่งประเภทของ

^๑สถาพร ศรีสังข์. (2547). *ผ้าทอภาคใต้ ความงามและเชิงช่างของชาวไทย*. หน้า 28.

หัตถกรรมไทยไว้ 4 ประเภท คือ ศิลปหัตถกรรม หัตถกรรม ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ศิลปหัตถกรรม
ชั้นสูง หรือ ประณีตศิลป์

ศิลปหัตถกรรม ได้แก่ สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ที่สร้างขึ้นด้วยมือ มีทั้ง
ประโยชน์ใช้สอย คุณค่าทางศิลปะและความงาม จึงเรียกว่า ศิลปหัตถกรรม (arts and
crafts) โดยช่างทำให้สวยงามน่าใช้ตามรสนิยมและความสามารถของตน มักมีรูปแบบ
และความงามตามนิยมของกลุ่มชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ

หัตถกรรม ได้แก่ สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ที่สร้างขึ้นด้วยมือ เพื่อใช้สอย อาจมี
ความงามหรือไม่มีความงาม แต่ใช้ประโยชน์ได้ดีตามวิถีชีวิตของชุมชนผู้สร้างและผู้ใช้
ทำขึ้นหรือสร้างขึ้นด้วยมือเป็นหลัก จึงเรียกว่า หัตถกรรม (handicrafts)

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน (folk arts and crafts) โดยทั่วไปรวมถึงหัตถกรรมพื้นบ้าน
(folk handicrafts) ด้วย เพราะงานทั้งสองประเภทใกล้เคียงกันจนยากที่จะแยกออกจาก
กันและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีของชาวบ้านมาตั้งแต่สมัยโบราณ นักวิชาการ
ชาวตะวันตกบางคนยกย่องศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านว่าเป็นศิลปะของแผ่นดิน ที่สะท้อน
วิถีชีวิตที่เรียบง่ายและจิตวิญญาณของชาวบ้าน เป็นต้นกำเนิดของประณีตศิลป์ วิจิตร
ศิลป์ ฯลฯ^๑

ศิลปหัตถกรรม กับ หัตถกรรม มีความใกล้เคียงกัน พอจะจำแนกประเภทได้จาก ใช้
เกณฑ์ด้านความงาม ดังนี้ ศิลปหัตถกรรม ได้แก่ สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ที่สร้างขึ้นด้วยมือ มีทั้ง
ประโยชน์ใช้สอย คุณค่าทางศิลปะและความงาม ซึ่งต่างจาก หัตถกรรม ได้แก่ สิ่งของเครื่องมือ
เครื่องใช้ที่สร้างขึ้นด้วยมือ เพื่อใช้สอย อาจมีความงามหรือไม่มีความงามก็ได้

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมีคุณลักษณะเฉพาะซึ่งต่างจากศิลปะประเภทอื่น ตามที่วิบูลย์ สุวรรณ^๑
ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน สรุปได้ว่า

1. ผลิตเพื่อใช้สอยเป็นสำคัญ อาจจะทำเพื่อใช้สอยในครัวเรือนตามสภาพการดำรงชีวิต หรือ
ทำเพื่อแลกเปลี่ยนกับปัจจัยการดำรงชีวิตอื่น ๆ ที่ไม่สามารถผลิตได้ในครัวเรือนของตน หรือผลิต
จำหน่ายเป็นอาชีพในลักษณะหัตถกรรมในครัวเรือน เช่น ช่างปั้นหม้อ อาจปั้นหม้อหรือ
เครื่องปั้นดินเผาแลกเปลี่ยนกับปัจจัยในการดำรงชีวิตหรือทำเป็นอาชีพในครอบครัวหรือทำใช้สอยใน

---

^๑วิบูลย์ สุวรรณ. (2545). “มิติใหม่ : ลักษณะเฉพาะในการสร้างสรรค์ศิลปะของไทย
(ศิลปหัตถกรรม),” สถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 4(1), 43 - 44.

ครัวเรือนที่จำเป็น งานหัตถกรรมเหล่านี้มักไม่ผลิตจำนวนมากเหมือนผลผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรม

2. ทำด้วยมือและเครื่องมือพื้นบ้าน งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ทำด้วยมือหรือเครื่องมือที่สร้างขึ้นเอง เช่น การปั้นหม้อ หม้อน้ำ ด้วยการตีด้วยไม้และหินคูดุ หรือปั้นด้วยแป้นหมุนที่ทำขึ้นเอง ลักษณะเช่นนี้ทำให้ศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านมีลักษณะเป็น “งานฝีมือ” หรือ “หัตถกรรม” ที่ผลิตได้ในจำนวนจำกัด

3. กระบวนการผลิตและกรรมวิธีการผลิตมักสืบทอดจากบรรพชน ศิลปหัตถกรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านมีกระบวนการและกรรมวิธีผลิตพื้น ๆ ที่สืบทอดกันมาในครอบครัวหรือกลุ่มชนในท้องถิ่น ดังนั้น แต่ละท้องถิ่นจึงมีกรรมวิธีและขั้นตอนการผลิตแตกต่างกันไป แม้ผลิตสิ่งของเครื่องใช้อย่างเดียวกันก็ตาม เช่น กรรมวิธีการปั้นหม้อน้ำของภาคเหนือจะต่างจากกรรมวิธีปั้นหม้อน้ำของภาคใต้ นอกจากกระบวนการผลิตที่แตกต่างกันแล้วผลผลิตที่ได้มักมีรูปแบบแตกต่างกันด้วย

4. ใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นทำให้งานหัตถกรรมชาวบ้านหลายชนิดมีรูปแบบและลักษณะเฉพาะถิ่นที่แตกต่างกัน เช่น การทำเครื่องจักสานในภาคใต้นั้นสานด้วยกระจูด ย่านลิเภา และใบเตย ซึ่งวัตถุดิบที่มีมากมายในภาคใต้ ทำให้เครื่องจักสานเหล่านี้มีรูปแบบต่างไปจากเครื่องจักสานหวายที่สานในภาคอื่น

5. ศิลปหัตถกรรมมีลักษณะเฉพาะถิ่นโดยเกิดจากองค์ประกอบสำคัญหลายประการ เช่น เกิดจากความต้องการใช้สอยตามสภาพการดำรงชีวิตของกลุ่ม ลักษณะเฉพาะถิ่นยังเกิดจากชนบประเพณี คติความเชื่อของกลุ่มชน เช่น การทำตุ๊กหรือธงในภาคเหนือซึ่งนิยมทำตุ๊กในงานพิธีต่าง ๆ ตามความเชื่อที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ได้แก่ ตุ๊กกระด้างสร้างถวายเป็นพุทธบูชา ตุ๊กใจหรือตุ๊กไชยไช้แขวนตกแต่งอาคารบ้านเรือน ตุ๊กสามหางใช้ในงานศพ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเกิดขึ้นหรือสร้างขึ้นเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านแทบทั้งสิ้น ฉะนั้นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านจึงเป็นศิลปะของประชาชน

จากทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า คุณลักษณะของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ผลิตเพื่อใช้สอยเป็นสำคัญ อาจผลิตเพื่อใช้สอยในครัวเรือน หรือผลิตเป็นอาชีพของครอบครัว ทำด้วยมือหรือเครื่องมือพื้นบ้านจึงผลิตได้จำนวนจำกัด กระบวนการและกรรมวิธีการผลิตได้รับการสืบทอดจากบรรพชนสู่ลูกหลาน ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นในการผลิต มีลักษณะเฉพาะถิ่นซึ่งเกิดจากความต้องการใช้สอยตามสภาพการดำรงชีวิตของกลุ่ม รวมถึงชนบประเพณี คติความเชื่อของกลุ่มชนด้วย

ศิลปหัตถกรรมมีความสำคัญ และมีคุณค่าหลายประการ ตามที่ จิราภรณ์ เจริญเดช กล่าวถึงคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรมไว้ว่า

งานศิลปหัตถกรรมส่วนใหญ่มักทำขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งสำคัญ โดยไม่ได้มุ่งเน้นเชิงธุรกิจการค้า แม้จะมีรูปทรงที่ไม่สวยงาม หรือประณีตพอจะเชิญชวนให้ซื้อหาไปใช้เหมือนข้าวของสมัยใหม่ แต่งานหัตถกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่ควรยกย่องชื่นชมในแง่ความพากเพียร อุตสาหะ ตลอดจนภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา เพราะภายในเนื้อหาของผลงานแต่ละประเภท ล้วนบ่งบอกเรื่องราววิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในแต่ละย่านแต่ละท้องถิ่น ซึ่งได้ประดิษฐ์งานหัตถกรรมนั้นได้เป็นอย่างดี^๑

คุณค่าของศิลปหัตถกรรม โดยเฉพาะหัตถกรรมพื้นบ้าน ตามที่ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ^๒ ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปหัตถกรรม สรุปได้ 3 ด้านดังนี้ 1) คุณค่าทางศิลปะและสุนทรียภาพ 2) คุณค่าของลักษณะเฉพาะท้องถิ่น (local characteristic) 3) คุณค่าด้านภูมิปัญญา

ดังกล่าวแล้ว เป็นลักษณะเฉพาะของศิลปหัตถกรรมไทยโดยเฉพาะศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของศิลปหัตถกรรมชั้นสูงหรือประณีตศิลป์ และศิลปหัตถกรรมเชิงพาณิชย์ในปัจจุบัน ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต ปรับปรุงแบบและการใช้สอยหัตถกรรมตามความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อเอกลักษณ์ของศิลปหัตถกรรมไทยต่าง ๆ

ผ้าทอมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ดังที่ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ ได้กล่าวถึงงานหัตถกรรมประเภทผ้าทอไว้ว่า “การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย ได้แก่ การทอผ้าในท้องถิ่นต่าง ๆ รวมถึงการเย็บปักถักร้อยเพื่อการตกแต่งด้วย เช่น การทอยกดอก การทอจก การประดับตกแต่งด้วยลูกปัดและกระจก เป็นต้น”^๓

ผ้ายังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ ตามที่ มณฑา จันท์เกตุ เลียด^๔ กล่าวไว้สรุปได้ว่า สิ่งทอที่มนุษย์ผลิตขึ้นเป็นผืนผ้ายังใช้แสดงวัฒนธรรมของชนชาติต่าง ๆ สำหรับคนไทยมีประเพณี หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ต้องใช้ผ้าเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การถวายผ้ากฐิน ผ้าป่า ผ้าอาบน้ำฝน การใช้ผ้าเสี่ยงทายเป็นพระราชพิธีแรกนาขวัญ การมอบผ้าไหว้พ่อแม่ในพิธีแต่งงาน การถวายผ้าบังสุกุล เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่คนตาย เป็นต้น

^๑จิราภรณ์ เจริญเดช. (2545). ผ้าไทย. หน้า 9.

^๒วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2545). “มิติใหม่ : ลักษณะเฉพาะในการสร้างสรรค์ศิลปะของไทย (ศิลปหัตถกรรม),” สถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 4(1), 46 - 47.

^๓วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2535). ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน. หน้า 73 - 84.

^๔มณฑา จันท์เกตุเลียด. (2541). วิทยาศาสตร์สิ่งทอเบื้องต้น. หน้า 13 -14.

ภาพเป็นหัตถกรรมประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ นอกจากนั้นมนุษย์ยังมีการตกแต่งพื้นผ้าให้มีความงาม เช่น การข้อมสี คัดประดิษฐ์ลวดลายในการทอทอให้เกิดความงาม แสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชน

ไม่มีหลักฐานแน่ชัด ว่าอะไรเป็นสาเหตุทำให้มนุษย์ต้องแต่งกาย มีนักวิชาการให้ทรรศนะไว้หลายประการ ดังที่ มณฑา จันท์เกตุเลียด^๑ กล่าวไว้สรุปได้ว่า สาเหตุที่มนุษย์ใช้เครื่องนุ่งห่ม เนื่องจาก ต้องการปกปิดร่างกายเพราะเกิดความอาย และปกป้องร่างกายจากอากาศหนาวเย็น จากแสงแดด แผลง ขางของพืชที่เป็นพิษ หรือหนามแหลมที่ทำให้ระคายเคือง หรือขีดข่วนทำให้ร่างกายเกิดบาดแผล และมนุษย์มีสัญชาตญาณที่จะสร้างสรรค์ความงามให้กับตนเอง เมื่อเห็นสิ่งแวดล้อมที่สวยงามรอบตัว เช่น ดอกไม้ ใบไม้ ก้อนหินที่มีรูปร่างสวยงาม จึงนำมาประดับตกแต่งร่างกาย เป็นจุดเริ่มต้นที่มนุษย์รู้จักการแต่งกาย โดยในระยะแรกจะนำหนังสัตว์ที่ล่ามาเป็นอาหาร นำมานุ่มห่ม เมื่อ 25,000 - 50,000 ปีมาแล้ว และจากการขุดพบโครงกระดูกของมนุษย์ยุคนีโอลิธิค (Neolithic) พบเศษผ้าลินินซึ่งมีอายุราวหนึ่งหมื่นปีที่ทะเลสาบในสวิสเซอร์แลนด์ ซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงว่า มีการใช้ผ้ามาตั้งแต่ยุคประวัติศาสตร์

นอกจากการใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติมาถักทอเป็นพื้นผ้าแล้ว ยังพบหลักฐานการสร้างลวดลายบนพื้นผ้า ตามที่ กิตติ พิมเสน^๒ อ้างอิงจาก คะนิง จันท์ศิริ กล่าวไว้ สรุปได้ว่า ชาวอียิปต์ มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรม เมื่อสมัยประมาณ 4,000 ปี ก่อนคริสตกาล พบหลักฐานภาพเขียนบนผนังหลุมฝังศพของเมนิฮัสเซน ซึ่งมีอายุประมาณ 4,170 ปี ใช้สีเขียนผ้าเป็นเครื่องแต่งกายมีลายเป็นจุด ลายคดกริช เป็นต้น

ในภาคใต้ของประเทศไทยพบหลักฐานการใช้สีในการตกแต่งลวดลายเสื้อผ้าดังที่ อรไท ผลดี^๓ อ้างอิงจาก พรชัย และ แอนเดอร์สัน กล่าวไว้สรุปได้ว่า จากภาพเขียนบนผนังถ้ำตั้งแต่สมัยหิน อายุประมาณ 4,000 ปี ที่ถ้ำผีหัวโต กระบี่ พบภาพเขียนรูปคล้ายคนสวมเสื้อผ้าและมีลวดลายประดับนั้น ลวดลายที่ตกแต่งไม่เหมือนกัน บางลายเป็นจุด ๆ บางลายเป็นลายซิกแซก บางลายเป็นลายบั้งใหญ่ ๆ นอกจากนั้นยังมีที่เขียนลวดลายคล้ายเปลือกหอยกลม ๆ และมีลายเหมือนลูกโป่งอยู่บนด้านซ้ายของแขน อีกทั้งจากถ้ำผีหัวโต ยังพบหลักฐานเชื่อมโยงกับการใช้สีสร้างลวดลายเสื้อผ้า ดังที่อรไท ผลดี^๔ อ้างอิง

^๑มณฑา จันท์เกตุเลียด. แหล่งเดิม.

^๒กิตติ พิมเสน. (2550). รายงานวิจัยการผลิตผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติของชาวบ้านบ้านคีรีวง. หน้า 33.

^๓อรไท ผลดี. (2537). “ลวดลายของผ้าไท : มรดกร่วมอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย,” ใน ผ้าไทย. หน้า 33.

^๔อรไท ผลดี. แหล่งเดิม.

จาก พัฒน์รพี พันธกาญจน์ กล่าวไว้สรุปได้ว่าภาพเขียนสีที่เพดานถ้ำ พบภาพคนสวมหัวและมีหน้าแหลมคล้ายนก สวมเสื้อผ้าชุดยาวลายขวางตั้งแต่ศีรษะจนกรอมเท้า ลวดลายผ้าเป็นลวดลายขวางคล้ายมัดหมี่เส้นยืน

การทอผ้าในภาคใต้ของไทย มีนักวิชาการศึกษาไว้ ตามที่ อุบลศรี อรรถพันธ์ และคณะ^๑ กล่าวไว้ สรุปได้ว่า ชุมชนในอาณาจักรในบริเวณนี้ มีการพัฒนาด้านการทอผ้ามาอย่างยาวนานมากกว่า 3,500 - 4,500 ปีมาแล้ว ดังมีหลักฐานแสดงว่า พบ “แว” ทำด้วยหิน กระดุกสัตว์ และดินเผาที่ใช้ปั่นฝ้ายสำหรับทอผ้า ในอำเภอสะทิงพระ อำเภอระโนด และบ้านปะโอ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา และจากหลักฐานทำให้ทราบว่า ในภาคใต้มีการทอผ้าในอดีตมากมายหลายแห่ง เช่น ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมพร พังงา และสุราษฎร์ธานี

ยังมีนักวิชาการกล่าวถึงภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับ การทอผ้าในภาคใต้ และการใช้ประโยชน์ในลักษณะต่างๆ ตามที่ อุบลศรี อรรถพันธ์ และคณะ^๒ อ้างอิงจาก สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า การทอผ้าเป็นภูมิปัญญาในการนำสิ่งต่าง ๆ มาปกปิดร่างกาย ให้อบอุ่น เช่น ภูมิปัญญาในการทำหินเป็นเครื่องมือทอเปลือกไม้ทำเป็นผ้า การทำแวดินเผาเพื่อปั่นด้าย การคิดทำฟืม และกี่สำหรับงานทอ ภูมิปัญญาในการถัก ร้อย ปัก ชุน ภูมิปัญญาในการย้อมสีประดิษฐ์ลวดลาย การจำแนกรูปแบบเพื่อการใช้สอยเฉพาะกิจ เช่น ผ้าซิ่นอาบ ผ้าเตี่ยว ผ้ากราบพระ ผ้าห่อหมาก ผ้าห่อพาย ผ้าห่อแคระ ผ้าเช็ดปาก เป็นต้น

ผ้าทอเกาะยอเป็นผ้าทอที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพชนสู่ลูกหลาน ชาวตำบลเกาะยอทอผ้าที่มีคุณภาพและสร้างชื่อเสียงจนเป็นที่ยอมรับจากชุมชน และสังคมภายนอก อีกทั้งมีการทอลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น ผ้าทอยกดอกลายต่าง ๆ จากเอกสาร การส่งเสริมการทอผ้าในโครงการศิลปาชีพในภาคใต้ รวบรวมโดย ทบวงมหาวิทยาลัย^๓ สรุปได้ว่า ผ้าทอเกาะยอเป็นผ้าทอพื้นบ้านของชาวตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลา แต่เดิมชาวเกาะยอใช้กี่พื้นเมืองทอผ้าเป็นกึ่งมือ และใช้เครื่องมือแบบชาวภาคใต้เรียกว่า “ตรน” แทนกระสวย ใช้ฝ้ายที่ปลูกกันเองย้อมผ้าเอง โดยใช้สีที่ได้จากธรรมชาติตามแบบพื้นบ้าน เช่น สีแดงได้จากรากข่อยและอิฐ สีทองอ่อนได้จากเกลง (มะพูด) สีเหลืองได้จากขมิ้นชัน แก่นเข (แกแล) สีส้มได้จากสะตือ สีม่วงอ่อนได้จากลูกหว้า เป็นต้น ส่วนใหญ่จะทอเป็นผ้าพื้นลวดลายต่าง ๆ ฝีมือนละเอียดมาก วิธีทอและวิธีเล่นลายต่างไปจากการทอผ้าของที่อื่นมากนัก

^๑อุบลศรี อรรถพันธ์ และคณะ. (2540). ศึกษาสาระสังเขปวัตถุของจริงประเภทผ้าทอภาคใต้. หน้า 1 - 5.

^๒อุบลศรี อรรถพันธ์ และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 33 - 41.

^๓ทบวงมหาวิทยาลัย. (2541). “การส่งเสริมการทอผ้าในโครงการศิลปาชีพในภาคใต้,” ใน ลวดลายบนพื้นผ้าสืบสานภูมิปัญญาไทย. หน้า 70.

ผ้าทอเกาะยอได้รับการฟื้นฟูใน พ.ศ. 2516 หลังจากชะงักไปเพราะขาดวัตถุดิบ ลายที่ยังนิยม ทอกันอยู่ในปัจจุบันมีหลายลาย เช่น ลายราชวัติเล็ก ลายราชวัติใหญ่ ลายดอกจิก ลายตะเคี๋ยะ เป็นต้น นอกจากนี้ผ้าทอเกาะยอที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับจากผู้ซื้อแล้ว ในจังหวัดสงขลามีกลุ่มทอผ้าที่มีความสำคัญในการสืบทอดการทอผ้าจากเกาะยอ มีการประยุกต์และสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอที่มีคุณค่าความงาม คือกลุ่มทอผ้ากระแสดินธุ์ บ้านคลองโหนด ตำบลกระแสดินธุ์ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา โดยกลุ่มทอผ้ากระแสดินธุ์ ได้นำความรู้มาฝึกสอนให้แก่สตรีและเยาวชนในหมู่บ้าน จากนั้นจึงรวมตัวจัดตั้งกลุ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2537 เปิดรับสมาชิกและระดมทุนจากสมาชิก มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 ได้เข้าร่วมคัดสรรผลิตภัณฑ์ตาม โครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทยและได้รับการคัดสรรให้เป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นระดับ 4 ดาว และในปี พ.ศ. 2547 ได้รับคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว

ผ้าทอเกาะยอและผ้าทอกระแสดินธุ์ มีกาสืบทอดลวดลายดั้งเดิม และมีการประยุกต์และคิดประดิษฐ์ลวดลายขึ้นใหม่ ส่วนใหญ่จะทอเพื่อจำหน่ายเป็นผืนผ้า เช่น ผ้าขาวม้า ผ้าผืนสำหรับนำไปตัดแปรรูปเป็นเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เป็นต้น

การแปรรูปผ้าทอเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อใช้สอยให้เหมาะกับวิถีชีวิตของสังคมสมัยใหม่ยังมีรูปแบบน้อย ไม่หลากหลาย ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ ให้มีรูปแบบที่หลากหลาย เหมาะกับประโยชน์ใช้สอยในวิถีชีวิตในสังคมสมัยใหม่ แต่ยังคงแสดงเอกลักษณ์ของผ้าทอในรอบคุณค่าและสภาพสงขลาให้คงอยู่

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบศิลปหัตถกรรมจากผ้าทอ จาก ๒ แหล่ง คือ ผ้าทอเกาะยอ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา และ ผ้าทอกระแสดินธุ์ บ้านคลองโหนด ตำบลกระแสดินธุ์ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

งานวิจัยดังกล่าว จะเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ เพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่า อีกทั้งเพื่อเพิ่มโอกาสในการจำหน่ายสินค้า เนื่องจากสามารถเพิ่มจำนวนรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายทั้งด้านรูปแบบและประโยชน์ใช้สอย ผู้ผลิตผ้าทอและผู้สนใจสามารถนำรูปแบบไปผลิตเพื่อจำหน่าย หรือประยุกต์ใช้รูปแบบตามความคิดสร้างสรรค์ส่วนบุคคลต่อไป

อีกทั้งยังเป็น การการอนุรักษ์และพัฒนางานศิลปหัตถกรรม อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าให้คงอยู่คู่สังคมไทยสืบไป

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาบริบททางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์รูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา

1.2.2 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา

1.2.3 เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการผลิตงานศิลปหัตถกรรมผ้าทอรอบลุ่มทะเลสาบสงขลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีคุณค่าความงามอีกทั้งยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ศิลปหัตถกรรมผ้าทอรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา

1.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยพัฒนารูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา ใช้หลักการออกแบบสัมพัทธ์ (Relative Design) หมายถึง การที่มนุษย์พัฒนาสานต่อจากสิ่งที่เคยมีอยู่เดิม แล้วพัฒนาให้ดีขึ้นเป็นลำดับ สวยงามขึ้น นำใช้ขึ้น เป็นไปตามวัสดุและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป เพื่อให้มนุษย์สานต่อประดิษฐ์กรรมนั้น

1.4 ขอบเขตของโครงการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

1.4.1.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ รูปแบบงานศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

1.4.1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพึงพอใจของรูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่ผ่านการพัฒนาแล้ว

1.4.2 ขอบเขตด้านกลุ่มประชากรที่ศึกษา

1.4.2.1 ผู้ผลิต ได้แก่ กลุ่มอาชีพผลิตศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอเกาะยอ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา และกลุ่มทอผ้ากระแสดินธุ์ ตำบลกระแสดินธุ์ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

1.4.2.2 ผู้บริโภค ได้แก่ กลุ่มผู้สนใจและผู้ซื้อศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอเกาะยอ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา และผ้าทอกระแสดินธุ์ ตำบลกระแสดินธุ์ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

1.4.3 ขอบเขตด้านสถานที่ศึกษา

ได้แก่ ที่ทำการกลุ่มอาชีพศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอเกาะยอ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา และกลุ่มทอผ้ากระแสดินธุ์ ตำบลกระแสดินธุ์ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

1.4.4 ขอบเขตด้านจำนวนผลิตภัณฑ์

ได้แก่ จำนวนศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอรูปแบบใหม่ จำนวน 25 ชิ้น

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 ศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ หมายถึง ผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมผ้าทอรูปแบบต่าง ๆ ที่ผลิตหรือจำหน่ายที่กลุ่มทอผ้าเกาะขอม ตำบลเกาะขอม อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา และกลุ่มทอผ้ากระแสดินธุ์ ตำบลกระแสดินธุ์ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

1.5.2 การพัฒนารูปแบบ หมายถึง การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงรูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ทั้งทางด้านรูปแบบและประโยชน์ใช้สอย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.6.1 ช่วยเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มอาชีพศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

1.6.2 ช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าของท้องถิ่นและประเทศชาติ

1.6.3 ช่วยเสริมความรู้ด้านการพัฒนารูปแบบ และนำรูปแบบไปใช้ในการผลิตศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

1.6.4 นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาพัฒนารูปแบบและกระบวนการผลิตศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.6.5 ชุมชนสามารถผลิตงานศิลปหัตถกรรมผ้าทอที่มีคุณภาพ ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค สามารถตอบสนองการใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิตปัจจุบัน อีกทั้งเป็นการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมผ้าทอ

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้แบ่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมาใช้ในการศึกษารังนี้ ออกเป็น 8 หัวข้อ ดังนี้

- 1.1 การออกแบบ
- 1.2 ความหมายและประเภทของของงานหัตถกรรม
- 1.3 ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของการทอผ้า
- 1.4 ความสำคัญของผ้าทอ
- 1.5 ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้
- 1.6 เอกสารที่เกี่ยวกับทะเลสาบสงขลา

1.1 การออกแบบ

มี 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การออกแบบสัมบูรณ์ (Absolute Design)
2. การออกแบบสัมพัทธ์ (Relative Design)

การออกแบบสัมบูรณ์ หมายถึง เป็นการออกแบบในสิ่งที่ไม่เคยมีปรากฏมาก่อนบนโลก เป็นประดิษฐ์กรรมแรกเริ่ม หรืออีกนัยเป็นการปฏิวัติก็ได้ ถ้าสิ่งนั้นไม่เคยมีมาก่อนหรือพลิกแนวคิดรูปลักษณ์จากสิ่งที่เคยมีมา เช่น เมื่อมนุษย์ยังไม่มีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม แล้วเกิดมีการประดิษฐ์สิ่งทีเอามาปิดบังร่างกาย นี่เป็นการออกแบบชนิดที่เรียกว่า เป็นการออกแบบสัมบูรณ์ เป็นสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นบนโลก

การออกแบบสัมพัทธ์ หมายถึง การที่มนุษย์พัฒนาสานต่อจากสิ่งที่เคยมีอยู่เดิม แล้วพัฒนาให้ดีขึ้นเป็นลำดับสวยงามขึ้น นำไปใช้ขึ้น เป็นไปตามวัสดุและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป เอื้อให้มนุษย์สานต่อประดิษฐ์กรรมนั้น จากข้อแรกเริ่มมีการใส่เสื้อผ้า อย่างนี้ก็ถือได้ว่าเป็นการออกแบบเช่นกัน แต่คงไม่ถึงกับเป็นการปฏิวัติสิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์อย่างการออกแบบสัมบูรณ์

1.2 ความหมายและประเภทของของงานหัตถกรรม

โดยพื้นฐาน ของสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม อาชีพหลักของประชากร คือ การเพาะปลูก รองลงมา คือ การประมง และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งแต่เดิมระบบการผลิตส่วนใหญ่มักอาศัยการพึ่งพิงธรรมชาติ การทำอาชีพเกษตรกรรมของไทยจึงต้องอาศัยฤดูกาล จึงทำให้บางช่วงเกษตรกรรม

เวลาว่าง ประกอบกับ เครื่องมือประกอบอาชีพต่าง ๆ เกษตรกรต้องพัฒนาขึ้นเองตามความจำเป็นใช้สอย จึงเกิดเป็นศิลปหัตถกรรมขึ้น

1.2.1 ความหมายของงานหัตถกรรม

หัตถกรรมเป็นงานฝีมือที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่วัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาของคนในอดีตซึ่งมีผู้ให้ความหมายของหัตถกรรมไว้หลายท่าน

พรชัย สุจินน์ และสุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์^๑ ได้ให้ความหมายของคำว่า หัตถกรรม หมายถึงงานที่ต้องใช้ฝีมือในการตัดแปลงวัตถุดิบที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาเป็นเครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน ในครอบครัวหรือในสังคม

นิรัตน์ นวลถวิลอ้างอิงจาก วิบูลย์ ลี้สุวรรณ ให้ความหมายของหัตถกรรมว่า “หัตถกรรม หมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือมนุษย์โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการใช้สอยเป็นสำคัญ รูปแบบของงานหัตถกรรมจะพัฒนาขึ้นจากความชำนาญของช่าง และการปรับปรุงเพื่อให้สนองประโยชน์”^๒

2.2.2 ประเภทของงานหัตถกรรม

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ^๓ ได้จำแนกประเภทของงานหัตถกรรมออกเป็นประเภทต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. เครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ ภาชนะเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งที่เป็นดินเผาธรรมดาและดินเผาที่เคลือบด้วยน้ำยาเคลือบชนิดต่าง ๆ เช่น โอ่ง อ่าง กระจ่าง จาน ถ้วย ชาม ไห ครก เป็นต้น

2. การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย ได้แก่ การทอผ้าในท้องถิ่นต่าง ๆ รวมถึงการเย็บปักถักร้อยเพื่อการตกแต่งด้วย เช่น การทอยกดอก การทอจก การประดับตกแต่งด้วยลูกปัดและกระจุก เป็นต้น

3. การแกะสลัก ได้แก่ การแกะสลักเพื่อใช้เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยวัสดุต่าง ๆ เช่น การทำครกหิน การแกะสลักไม้สำหรับทำเครื่องเรือน การแกะสลักไม้เป็นรูปเคารพ การแกะสลักตัวหนังสือ ตะลุง การแกะสลักงาช้าง เป็นต้น

4. หัตถกรรมโลหะ ได้แก่ งานหัตถกรรมโลหะชนิดต่าง ๆ ตั้งแต่การทำเครื่องประดับตกแต่ง เช่น การปั้นหล่อรูปเคารพ การทำมีดอรัญญิก การทำบาตร การทำเครื่องถม เป็นต้น

^๑ พรชัย สุจินน์ และสุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2529). “หัตถกรรมพื้นบ้านภาคใต้,” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เล่ม 10, หน้า 52.

^๒ นิรัตน์ นวลถวิล. (2540). “การศึกษาหัตถกรรมย่านลิพาทที่บ้านหมอน ต.ท่าเรือ อ.เมือง นครศรีธรรมราช จ.นครศรีธรรมราช”. หน้า 10.

^๓ วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2535). ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน. หน้า 73 – 84.

5. เครื่องจักรสาน ได้แก่ หัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำขึ้นด้วยวิธีการจักสานและถักโดยใช้วัสดุธรรมชาติชนิดต่าง ๆ เช่น ไม้ไผ่ หวาย กระจูด ใบลำเจียก ใบเตย ย่านลิเภา เป็นต้น

6. การก่อสร้าง ได้แก่ งานสถาปัตยกรรมพื้นบ้านทั่วไป ตั้งแต่การสร้างอาคารบ้านเรือนเพิงพักชั่วคราวตลอดจนอาคารที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น เรือนเครื่องสับ เรือนเครื่องผูก เรือนศาลอย เพิง กระท่อม หน้า โบสถ์ วิหาร สถูปเจดีย์ เป็นต้น

7. ภาพเขียน ได้แก่ งานจิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์วิหาร การตกแต่งเรือกอและ การตกแต่งเกวียน เป็นต้น

8. การปั้นรูปและลวดลายประดับ ได้แก่ งานประติมากรรมและการปั้นลวดลายประดับอาคารต่าง ๆ เช่น การปั้นตุ๊กตาเด็กเล่น ตุ๊กตาเสียบบาล การปั้นลวดลายประดับโบสถ์วิหาร สถูปเจดีย์ต่างๆ เป็นต้น

9. การทำเครื่องกระดาษ ได้แก่ การทำกระดาษพื้นบ้าน เช่น การทำกระดาษสาการทำกระดาษข่อย การทำกระดาษสำหรับใช้ตกแต่งในงานเทศกาลต่างๆ เป็นต้น

10. ประเภทเบ็ดเตล็ด เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ไม่อาจจัดเข้าเป็นประเภทใดได้แน่นอน ไม่ใคร่มีการทำอย่างแพร่หลายและไม่เป็นที่รู้จักมากนัก เช่น การจัดดอกไม้ การแกะสลักผลไม้ การแทงหยวก การทำหุ่นกระดาษ การทำเครื่องเงิน และการทำเครื่องดนตรี นอกจากนี้ก็มีพวกยานพาหนะ เช่น เรือ เกวียน เป็นต้น

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นผลมาจากความต้องการในประโยชน์ใช้สอยของคนในพื้นที่ที่แตกต่างกัน ในการใช้สอยอาจเพื่อการดำรงชีพ หรือเพื่อต้องการความสะดวกสบาย อำนวยประโยชน์ ของคนในยุคก่อน ซึ่งเราจะพบเห็นได้ อย่างแตกต่าง หลากหลายกันในแต่พื้นถิ่น ส่วนด้านคุณสมบัติของงานหัตถกรรมนั้น ได้มีนักวิชาการพื้นบ้าน ชาวญี่ปุ่นคนหนึ่ง ชื่อ โซเอสุ ยานาสึ^๑(Soesu Yonagi) ได้กำหนดคุณสมบัติของงานหัตถกรรมไว้ดังนี้

1. สิ่งนั้น (object) จะต้องเป็นผลงานของช่างนิรนาม ทำขึ้นเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันของประชาชน ความงามที่ปรากฏ มิได้เกิดจากความต้องการของช่าง แต่มาจากการพยายาม และการฝึกฝนซ้ำๆ กันมาหลายชั่วคน

2. สิ่งนั้นจะต้องมีรูปแบบง่ายๆ มีความงามตามคุณสมบัติของวัสดุธรรมชาติ แต่ผ่านการใช้สอยมาเป็นเวลานาน

3. โดยทั่วไปจะผลิตขึ้นมาเป็นจำนวนมากและขายในราคาปกติ มีความเป็นธรรมชาติมากกว่าการประดิษฐ์ขึ้นเพื่อเป็นศิลปะ

^๑ เพ็ญศรี ตึก. 2536. วัฒนธรรมพื้นบ้าน : ศิลปกรรม. หน้า 377.

มีนักวิชาการหลายคนได้แสดงทรรศนะไว้ในทำนองเดียวกัน เช่น วิบูลย์ ลี้สุวรรณ^๑ได้กล่าวถึง ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ไว้ว่า ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตชาวบ้านมาตั้งแต่โบราณ และนักวิชาการตะวันตกบางคนยกย่องศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านว่าเป็นศิลปะของแผ่นดินที่สะท้อนวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและจิตวิญญาณของชาวบ้าน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการที่เราศึกษาประวัติศาสตร์ ของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ก็ทำให้เรามองเห็นประวัติศาสตร์ ของท้องถิ่นนั้นๆ แม้จะเป็นโลกของประวัติศาสตร์ ของคนในชุมชนเล็กๆ แต่ความเป็นท้องถิ่นนั้นก็ ไม่ได้หยุดนิ่ง หากมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะมาจากวัฒนธรรมภายใน หรือมาจากวัฒนธรรมภายนอกก็ตาม บางสิ่งอาจคงอยู่ บางสิ่งอาจเปลี่ยนแปลง หรือบางสิ่งอาจสูญหาย เนื่องจากไม่สามารถต้านทานต่อกระแสอารยธรรมของโลกสมัยใหม่^๒ได้ก็ตาม ท้ายสุด การศึกษาประวัติศาสตร์ อย่างรู้จัก และเข้าใจ ก็ช่วยเป็นส่วนหนึ่งในการพวงและทำความเข้าใจต่อความเป็นศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.3 ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของการทอผ้า

ปาณี เดชวิทยาพร^๒ ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการทอผ้า สามารถประมวลสรุปได้ว่า ผ้าจัดว่าเป็นวัสดุที่มนุษย์คิดค้นขึ้นเพื่อใช้ห่อหุ้มร่างกายและเพื่อประโยชน์การใช้สอยด้านอื่นๆ เริ่มแรกมนุษย์อาจใช้ใบไม้หรือหนังสัตว์เพื่อเป็นเครื่องนุ่งห่ม แต่ต่อมาได้มีวิวัฒนาการโดยการใช้เส้นใยต่างๆมาทำให้เป็นผืน โดยใช้วิธีการถัก ทอ อัด สานและอื่นๆ ชาวอัสซีเรียนและบาบิโลเนียนโบราณใช้ฝ้ายมาทอเป็นผ้าเหมือนกับชาวกรีกและโรมัน ต่อมาชาวกรีกใช้ขนแกะทอเป็นผ้าขนสัตว์ ซึ่งขนสัตว์อาจเป็นเส้นใยชนิดแรกที่มนุษย์สามารถนำมาถักทอให้เป็นผืนผ้าจนสำเร็จในช่วงยุคหินใหม่ จึงกล่าวได้ว่ามนุษย์มีเสื้อผ้าทอจากผ้าขนสัตว์ใช้เป็นที่แรกเมื่อประมาณ 7,000 ปีมาแล้ว

สำหรับดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบันสามารถสืบค้นย้อนกลับไปได้ 7,000 – 8,000 ปี จากหลักฐานวัตถุโบราณต่างๆที่ค้นพบว่ามนุษย์น่าจะรู้จักทำเชือกและตาข่ายก่อน โดยนำพืชที่มีเส้นใยมาพันให้เป็นเชือก แล้วนำเชือกที่พันมาผูกหรือถักให้เป็นตาข่าย จากการถักก็พัฒนามาเป็นการทอด้วยเทคนิคต่างๆ ส่วนแบบการจักสาน คือนำเชือกมาผูกกับไม้หรือยึดไว้เป็นด้ายเส้นยืน แล้วนำเชือกอีกเส้นหนึ่งมาพุ่งขัดกับด้ายเส้นยืน เกิดเป็นผ้าหยาบ ๆ ขึ้นเหมือนกับการขัดกระดาษหรือจักสาน

ผ้าที่ใช้กันโดยทั่วไปนั้นมีพัฒนาการมาเป็นลำดับจากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในประเทศไทย ในสมัยโบราณมนุษย์คงจะแสวงหาพืชในท้องถิ่นที่มีเส้นใยแข็งแรง เช่น ปอ ป่าน กัญชา กัลวย

^๑วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. “ มิติใหม่ : ลักษณะเฉพาะในการสร้างสรรค์ศิลปะของไทย,” ใน วารสารศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 4(1) :43 ; กรกฎาคม – ธันวาคม 2545.

^๒ปาณี เดชวิทยาพร. (2548). ผ้าไทยกับวิถีชีวิตของคนไทย. หน้า 7 - 99.

สับประรด มาพันเป็นเกลียวเชือกใช้ก่อน ต่อมาจึงนำมาถักทอเป็นตาข่าย และเป็นผืนผ้าตามลำดับ เศษใยผ้าที่พบที่บ้านเชียงเชื่อว่าเป็นเศษใยกล้วย การใช้เส้นใยพืชเป็นวัตถุดิบในการทอผ้านี้ยังมีใช้กันจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ในภาคเหนือของไทย และประเทศจีน โดยเฉพาะกลุ่มชาวเขามีกการทอผ้าจากใยของป่านกล้วยซึ่งมีลักษณะเหมือนผ้าลินินหยาบๆ และในโอกินาวา ประเทศญี่ปุ่น มีการทอผ้าจากใยของต้นกล้วย ส่วนในเกาะบอร์เนียว ประเทศอินโดนีเซียและประเทศฟิลิปปินส์ใช้ใยสับประรดมาทอผ้า ซึ่งปัจจุบันยังมีการทำผ้าชนิดนี้อยู่ นอกจากวัตถุดิบที่กล่าวมาแล้ว ยังมีวัตถุดิบอื่นๆ ที่นิยมนำมาทำเป็นผ้า ได้แก่ ฝ้าย ไหมและขนสัตว์ ซึ่งนักวิชาการเชื่อกันว่ามีถิ่นกำเนิดจากดินแดนอื่นนอกจากประเทศไทย กล่าวคือ ฝ้ายอาจมาจากอาหรับ และเผยแพร่เข้ามาใช้อย่างกว้างขวางในประเทศอินเดีย ก่อนที่จะเข้ามาในประเทศไทยและประเทศข้างเคียง จนทำให้ฝ้ายกลายเป็นพืชพื้นเมืองในแถบนี้ ส่วนไหมเชื่อกันว่ามีถิ่นกำเนิดจากประเทศจีนและแพร่หลายเข้าไปในญี่ปุ่น อินเดีย และประเทศแถบเอเชีย รวมทั้งประเทศไทย นอกจากนี้ยังเผยแพร่เข้าสู่ยุโรป โดยใช้เส้นทางสายไหมเป็นที่แพร่หลาย ส่วนขนสัตว์เป็นวัสดุที่เหมาะสมกับอากาศหนาว เชื่อกันว่านำมาใช้ทำผ้าในแถบยุโรปตอนเหนือ ก่อนจะแพร่หลายไปยังที่อื่นๆ สำหรับประเทศไทยวัสดุที่นิยมนำมาเป็นเส้นใยเพื่อทอเป็นผ้าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ฝ้ายและไหม

คนไทยในยุคก่อนประวัติศาสตร์รู้จักการทอผ้ามาไม่ต่ำกว่า 2,500 ปี โดยมีการขุดพบเวดินเผาสำหรับปั่นด้าย เข็มเย็บผ้าทำด้วยกระดูกสัตว์ที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี เครื่องมือทอผ้าที่ง่ายและมีลักษณะธรรมชาติที่สุดได้แก่ การผูกด้ายเส้นยืนเข้ากับนิ้วมือข้างหนึ่ง และใช้นิ้วมืออีกข้างหนึ่งพุ่งด้ายเข้าไปถักทอ โดยอาจใช้เข็มหรือกระดูกช่วย การทอแบบนี้เรียกว่าการทอด้วยนิ้วหรือ Finger weaving ซึ่งผ้าที่ได้จะมีลักษณะแคบและยาว เช่น ผ้าคาดเอว เป็นต้น

จากที่ได้กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นว่าคนไทยมีการใช้ผ้าทอมานาน ทั้งจากหลักฐานทางโบราณคดีที่ขุดพบเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้าจากที่ต่างๆ อีกทั้งสังคมไทยส่วนใหญ่ในอดีตมีอาชีพเกษตรกรรมในยามว่างจากการทำไร่ทำนา ผู้หญิงมักจะทอผ้า ดังมีคำกล่าวไว้ว่า “เมื่อเสร็จหน้านา ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายตีเหล็ก” ซึ่งทำให้เห็นถึงการแบ่งหน้าที่กันระหว่างผู้ชายและผู้หญิงในสังคมของคนไทย การทอผ้าของผู้หญิงทุกครัวเรือนจะมีเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้าไว้อยู่ที่อุ้งน้บ้าน มีการถ่ายทอดความรู้วิธีการทอผ้าให้แก่สมาชิกเพศหญิงภายในครัวเรือนจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งสืบทอดกันมา แม่หรือยายจะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ วิธีการในการทอให้กับลูกและหลานสาว จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชนเผ่าของตนเองสืบทอดจนถึงปัจจุบัน

จิราภรณ์ อรรถะนาค กล่าวเกี่ยวกับการทำทอไว้ว่า

เป็นที่เชื่อกันว่ามนุษย์ยุคหินเก่าในประเทศไทยยังไม่รู้จักวิธีการทอผ้า เครื่องนุ่งห่มของคนยุคนั้น อาจทำจากหนังสัตว์ หญ้า ใบไม้และเปลือกไม้ หลักฐานจาก จิตรกรรมบนเพิงผาหรือผนังถ้ำหลาย ๆ แห่ง ซึ่งมีอายุระหว่าง 3,000 - 4,000 ปีก่อน คริสตกาล แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ในยุคนั้นมิได้เปลือยกายเสียทีเดียว หากแต่ห่อหุ้มหรือ ปกปิดส่วนล่างของร่างกายตั้งแต่เอวลงไปด้วยวัสดุชิ้นเล็ก ๆ ที่ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด ว่าทำมาจากอะไร และไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดเช่นกันว่าการปั่นด้ายและการทอผ้าใน ประเทศไทยเริ่มขึ้นในยุคสมัยใด แต่ก็พอจะสันนิษฐานได้ว่าเริ่มขึ้นในยุคก่อน ประวัติศาสตร์แน่นอน เป็นที่น่าเสียดายที่เสื้อผ้าและสิ่งทอในยุคต้นๆ ได้ผู้ฝังสุญสลาย ไปหมดภายในระยะเวลาไม่นานนัก ทั้งนี้เนื่องจากเสื้อผ้าหรือสิ่งทอล้วนทำมาจาก อินทรียัตถุซึ่งเป็นวัสดุที่ไม่คงทน นอกจากนี้ลักษณะภูมิอากาศในประเทศไทยทั้งร้อน และชื้นจัดจนยากที่อินทรียัตถุจะคงสภาพเหลือรอดมาได้ ดังนั้นผ้าที่หลงเหลือมา จนถึงปัจจุบันจึงมีปริมาณน้อยมาก °

เช่นเดียวกับผ้าทอในภาคใต้ที่ได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาดั้งที่ อุบลศรี อรรถพันธ์และคณะ^๒ ได้ ศึกษาและสรุปได้ว่า ผ้าทอเกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของมนุษย์ ซึ่งสั่งสมสืบทอด ความรู้กันมาช้านาน จน กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่สำคัญอย่างหนึ่งในวิถีชีวิต เพราะนอกจาก เป็นเครื่องนุ่งห่มแล้ว ยัง เกี่ยวเนื่องกับ ความเชื่อประเพณี วัฒนธรรม ที่แสดงถึงความรุ่งเรืองของมนุษยชาติ ในภาคใต้ของ ประเทศไทย จากหลักฐานทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์นั้น ได้แสดงให้เห็นว่า กลุ่มชนในอาณา บริเวณนี้ ได้มีการพัฒนาทางด้านการทอผ้ามาอย่างยาวนาน มากกว่า 3,500 - 4,500 ปีมาแล้ว ดังมี หลักฐานแสดงว่า พบ “แว” ทำด้วยหิน กระจุกสัตว์ และดินเผา ที่ใช้ปั่นฝ้าย สำหรับทอผ้า ในอำเภอ สะทิงพระ อำเภอระโนด และบ้านปะโอ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา และยังพบหลักฐาน ให้ทราบว่า ในภาคใต้มีการทอผ้า ในอดีตมากมายหลายแหล่ง เช่น ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมพร พังงา และสุราษฎร์ธานี ซึ่งในช่วงสมัยประวัติศาสตร์ มีพงสาวดารจีน สมัยราชวงศ์เหลียง (พ.ศ.1405-1099) บันทึกเกี่ยวกับสินค้าของประเทศ คันทาลี ซึ่งเชื่อกันว่า เป็นเมืองโบราณในเขตอำเภอท่าชนะ จังหวัด

° จิราภรณ์ อรรถะนาค. (2536). “การศึกษาผ้าจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย,” ใน ผ้าเอเชีย : มรดกร่วมทางวัฒนธรรม. หน้า 151.

^๒ อุบลศรี อรรถพันธ์ และคณะ. (2540). ศึกษาสาระสังเขปวัตถุของจริงประเภท ผ้าทอ ภาคใต้. หน้า 1 - 5.

สุราษฎร์ธานี ว่าประเทศนี้มีผ้าทอลวดลาย และมีฝ้ายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ที่ตำบลคันโทลี ในอำเภอท่าชนะ มีการทอผ้าถึงปัจจุบัน ดังมีเอกสารของจีนบันทึกว่า ฝ้ายกดอกด้วยเส้นเงิน เส้นทอง ของรัฐตั้งมมาถึง หรือตามพรลิงค์ (ประมาณ พ.ศ.1400 -1700) เชื่อกันว่าตั้งอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ในปัจจุบัน จากหลักฐานข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผ้าทอในภาคใต้นั้น เป็นหัตถกรรมที่มีอยู่ทั่วไป มีความสำคัญด้านเศรษฐกิจมานาน

1.4 ความสำคัญของสิ่งทอ

คำว่า สิ่งทอ (Textiles) ตามที่ มณฑา จันท์เกตุเลียด กล่าวไว้ว่า

ความหมายเดิมที่มาจากคำกริยา ในภาษาละตินว่า Texere : to weave หมายถึง ผ้าที่ได้มาจากการทอ แต่ความหมายที่ใช้กันในปัจจุบัน หมายถึง ผ้าที่ได้จากการทอ ถัก หรือวิธีการใดก็ตาม รวมทั้งผลิตภัณฑ์สิ่งทอทุกชนิดที่ทำด้วยเส้นใยสิ่งทอ (Textile fibers) หรือโพลิเมอร์สิ่งทอ (Textile polymers)^๑

มนุษย์จำเป็นต้องใช้สิ่งทอในชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนตาย สิ่งทอเป็นปัจจัยสำคัญในชีวิตมนุษย์ ตามที่ มณฑา จันท์เกตุเลียด ^๒ กล่าวไว้สรุปได้ว่า สิ่งทอที่มนุษย์ผลิตขึ้นมาใช้มีเส้นใยเส้นด้าย ผืนผ้า และนำผ้าไปทำเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จ เช่น เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เครื่องตกแต่งบ้านหรือเคหะสิ่งทอ ส่วนประกอบของการทำเครื่องเรือน อุปกรณ์การกีฬา เครื่องตกแต่งยานพาหนะ ส่วนประกอบในยางรถยนต์ มีการใช้ผ้าทำธงเป็นสัญลักษณ์แทนประเทศ หรือบุคคลสำคัญ นอกจากนี้ฝ้ายยังใช้แสดงวัฒนธรรมของชนชาติต่าง ๆ สำหรับคนไทยมีประเพณี หรือพิธีกรรมต่างๆ ที่ต้องใช้ผ้าเป็นสำคัญ เช่น การถวายผ้ากฐิน ผ้าป่า ผ้าอาบน้ำฝน การใช้ผ้าเสี่ยงทายในพระราชพิธีแรกนาขวัญ การมอบผ้าไหว้พ่อแม่ในพิธีแต่งงาน การถวายผ้าบังสุกุล เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่คนตาย เป็นต้น ปัจจุบันเทคโนโลยีสิ่งทอก้าวหน้าไปมาก ได้มีการพัฒนาสิ่งทอให้มีคุณสมบัติในด้านความคงทนต่อแรงกด กระทบ ถึก และแรงดึงได้ดี ผ้าบางชนิดมีคุณสมบัติ ทนไฟ ทนสารเคมี ทำให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ ได้กว้างขวางมากขึ้น ในงานอุตสาหกรรมหลายประเภท การเกษตร การโยธา การแพทย์ และการป้องกันอันตรายจากความร้อนสูง เป็นต้น

^๑มณฑา จันท์เกตุเลียด. (2541). วิทยาศาสตร์สิ่งทอเบื้องต้น. หน้า 13.

^๒เล่มเดิม. หน้า 13 - 14.

สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่เป็นผลงานทางด้านศิลปหัตถกรรม ที่มีความสำคัญในฐานะปัจจัยเครื่องนุ่งห่มคือผ้าทอ ผ้าทอมีความสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีต ดังที่ สถาพร ศรีสังข์ กล่าวไว้

ผ้าเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของมนุษย์ซึ่งได้สั่งสมความรู้กันมาช้านาน จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในวิถีชีวิต เพราะนอกจากเป็นเครื่องนุ่งห่มแล้ว ผ้ายังถูกใช้ประโยชน์แตกต่างกันไปตามความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน ดังนั้นผ้าจึงเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของมนุษยชาติ การทอผ้าพื้นบ้านในท้องถิ่นต่างๆของไทยกระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ เป็นจำนวนไม่น้อย และแต่ละท้องถิ่นมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างไปในแต่ละภูมิภาค^๑

การทอผ้าพื้นเมืองเป็นศิลปหัตถกรรมที่มีความประสานสัมพันธ์กับภูมิศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน เชื้อชาติ ตลอดจนถึงระบบความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรม อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของแต่ละกลุ่มชน เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบ และเป็นข้อกำหนดในการเลือกใช้วัสดุการออกแบบลวดลายและสีสันทนของผ้าทอไปจนถึงการกำหนดชนิดของผ้าทอเพื่อให้ใช้ได้เหมาะสม สอดคล้องกับอุดมการณ์พื้นฐานของการดำรงชีวิตในกลุ่มชนแต่ละกลุ่ม

1.5 ผ้าทอพื้นบ้านภาคใต้

ผ้า นับเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความจำเป็นต่อมนุษย์ และเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนต่าง ๆ การทอผ้า นับเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีความสัมพันธ์กับสภาพทางภูมิศาสตร์ และชาติพันธุ์ของมนุษย์ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา และวัฒนธรรม เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบและข้อกำหนดในการเลือกใช้วัสดุดิบ วัสดุอุปกรณ์ รวมถึงการออกแบบลวดลายและสีสันทน ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของกลุ่มหรือสังคมนั้น ๆ

เชื่อกันว่าภาคใต้น่าจะมีการทอผ้ามาก่อนการกำเนิดของอาณาจักรศรีวิชัย แต่เริ่มมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์บันทึกถึงการทอผ้าในเขตภาคใต้ของไทยเป็นลายลักษณ์อักษรเมื่อราวศตวรรษที่ 18 ซึ่งในขณะนั้น เมืองนครศรีธรรมราชกำลังรุ่งเรือง เป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญของแหลมมลายู ภาคใต้มีชื่อเสียงในการทอผ้ายก ทั้งยกฝ้าย ยกไหม ยกดินเงินดินทอง สำหรับลวดลายยังคงอนุรักษ์ลวดลายดั้งเดิมไว้ เช่นลายราชวัตร ลายดอกพิกุล ลายลูกแก้ว ลายก้านแย่ง และลายรูปสัตว์

^๑ สถาพร ศรีสังข์. ผ้าทอภาคใต้. 2547. หน้า 3.

ต่างๆนอกจากนี้ยังมีการประยุกต์สร้างสรรค์ลวดลายที่แปลกใหม่สวยงามขึ้น สำหรับแหล่งทอผ้ายกที่สำคัญในภาคใต้คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี สงขลา และตรัง

ผ้าพุมเรียง ผ้าทอพุมเรียง ในตำบลอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการทอสืบเนื่องกันมาตั้งแต่ราวสมัยกรุงธนบุรีหรือสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น กำเนิดดั้งเดิมของผ้าทอพุมเรียงนั้น เริ่มขึ้นที่บ้านพุมเรียง ซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวไทยมุสลิม และมีบรรพบุรุษดั้งเดิมเป็นชาวจาม ที่อพยพมาจากเขมร ชาวจามได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มชนซึ่งมีฝีมือในการทอผ้าไหมมากดังเช่นในกรุงเทพมหานครก็มีชุมชนชาวจามอยู่บริเวณบ้านครัว ซึ่งก็เคยเป็นแหล่งผลิตผ้าไหมไทยอันมีชื่อเสียงมาก่อน ผ้าพุมเรียงเป็นการทอผ้าไหมและฝ้าย แต่ผ้าซึ่งทอจากไหมได้รับความนิยมมากกว่า จึงมักเรียกกันว่าผ้าไหมพุมเรียง จุดเด่นของผ้าไหมพุมเรียง คือการทอขกดอกให้มีลวดลายและสีสันอันสวยงาม ในระยะหลังเนื่องจากฝ้ายมีราคาถูกกว่าไหม ชาวบ้านจึงนิยม ทอผ้าฝ้ายขายด้วย เพราะขายได้ง่ายกว่าผ้าไหม ซึ่งมีราคาค่อนข้างสูง มักทอเป็นสี่พื้นหรือสลัปี และทอขกดอกตามแบบผ้าไหม ปัจจุบันผ้าพุมเรียงทั้งที่ทอจากฝ้ายและทอด้วยไหมผสมฝ้าย ก็ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายเช่นกัน ผ้าพุมเรียง มีทั้งที่เป็นผ้าชิ้น ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า และผ้าสำหรับใช้สอยอื่น ๆ ลวดลายโบราณที่ยังปรากฏมาจนถึงวันนี้คือ ลายราชวัตร ลายโคม ลายดอกพิกุล และลายสมุก เป็นต้น

ผ้าเกาะยอ ผ้าทอเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นแหล่งผลิตผ้าทอพื้นบ้านของภาคใต้ที่มีชื่อเสียง กระทั่งเรียกผ้าทอในแถบนั้นตามชื่อสถานที่คือ ผ้าทอเกาะยอ

ผ้าเกาะยอ เป็นฝ้ายกดอกทอลายพิเศษ ใช้ตะกอตั้งแต่ 3-8 ตะกอ ใช้เส้นพุ่งธรรมดาทอต่อกันไปทั้งผืน ลายทอของผ้าเกาะยอเป็นลวดลายซึ่งเกิดจากการขีด สร้างลายจากการเหยียบตะกอแยกเส้นยืนขึ้น-ลง เดิมช่างทอแถบนี้ใช้กี่พื้นเมืองทอทั้งผ้าพื้นและฝ้ายกดอก แต่ปัจจุบันเพื่อความรวดเร็วจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปใช้กี่สมัยใหม่ ผ้าทอเกาะยอส่วนมากทอจากฝ้าย และขึ้นลายตามแบบที่นิยมกันมานับแต่อดีต ลายซึ่งทอกันมาตั้งแต่สมัยโบราณคือ ลายราชวัตร ลายหางกระรอก และผ้าเก็บดอก เช่นลายดอกพิกุล ลายชกกริช ลายดอกพะยอม ในอดีตชาวบ้านเกาะยอทอผ้าโดยไม่ทราบชื่อลาย แต่ใช้วิธีการเรียกชื่อกันอย่างง่าย ๆ อาศัยจดจำวิธีการทอตามที่บรรพบุรุษถ่ายทอดไว้ ต่อมาเมื่อมีการพลิกแพลง ดัดแปลงสร้างลวดลายใหม่ ๆ จึงมีการตั้งชื่อลายตามผู้คิดลาย เช่นลายโกเถียม และเริ่มเรียกชื่อลายตามลักษณะพืชพันธุ์ที่คล้ายคลึงกับลายผ้า อาทิ ลายดอกจีไก่อ

1.6 เอกสารเกี่ยวกับทะเลสาบสงขลา

1.6.1 ประวัติและความเป็นมาของทะเลสาบสงขลา

ทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งน้ำที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ซึ่งมีทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็มอยู่ใกล้เคียงกัน จึงทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์อยู่ตลอดเวลา

ดินแดนรอบ ๆ ทะเลสาบสงขลา ปัจจุบันคือพื้นที่ของจังหวัดพัทลุง อำเภอลงขัน อำเภอบางแก้ว อำเภอศรีนครินทร์ อำเภอศรีนครินทร์ อำเภอเมือง อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอรัตภูมิ จากหลักฐานของแผนที่ชาวต่างประเทศ พื้นที่บริเวณนี้ พ.ศ. 2000 มีลักษณะแตกต่างจากปัจจุบันมากพอสมควร โดยเฉพาะบริเวณอำเภอบางแก้ว อำเภอศรีนครินทร์ บริเวณนี้แต่เดิมเป็นเกาะสองเกาะ คือพื้นที่ในส่วนอำเภอบางแก้วไปจนถึงอำเภอศรีนครินทร์ซึ่งเป็นเกาะขนาดใหญ่ ส่วนเกาะขนาดเล็กก็คือ “เกาะใหญ่” ในปัจจุบัน อันเกิดจากระดับน้ำที่ลดลงทำให้พื้นที่ดินเดิมใต้ผิวน้ำโผล่ขึ้นมาเป็นภูเขาเตี้ยๆ ประกอบด้วยลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ พัดเอาทรายทะเลมาทับถมทางด้านซีกตะวันออกของภูเขา ทำให้เกิดสันทรายงอกออกไปเรื่อย ๆ ในขณะที่ซีกตะวันตกของภูเขาเกิดดินตะกอนที่ล้นน้ำสายสั้น ๆ คือ คลองนางเรียม คลองปากประ คลองลำปำ คลองท่าเตื่อ คลองอู่ตะเภา และแม่น้ำสายยาวที่พาดจากจังหวัดสตูลไหลออกทะเลที่บริเวณทะเลสาบตอนในในปัจจุบัน ทำให้แผ่นดินทั้งสองด้านงอกออกไปเรื่อย ๆ จนกลายเป็นเกาะขึ้น ซึ่งภายหลังเกาะนี้ก็ได้กลายเป็นที่ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินเป็นชุมชนหนาแน่นเพราะมีความเหมาะสมที่จะเป็นท่าเรือ แวะสามารถกำบังลมได้เป็นอย่างดี แม้แผ่นดินทางด้านทิศเหนือจะงอกออกไปจนติดเป็นแผ่นดินเดียวกันแล้ว บริเวณเกาะซึ่งพัฒนาเป็นแหลมก็ยังคงเป็นชุมชนที่หนาแน่นยิ่งขึ้น เมื่อน้ำในทะเลสาบตอนในเปลี่ยนเป็นน้ำจืด เพราะได้รับอิทธิพลจากน้ำในลำคลองที่ได้กล่าวถึงข้างต้นมากกว่าน้ำทะเล พื้นที่โดยรอบของทะเลสาบสงขลาจึงเริ่มกลายเป็นพื้นที่เพาะปลูก จึงกลายเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของภาคใต้ โดยเฉพาะบริเวณฝั่งตะวันตก หรือพื้นที่ของจังหวัดพัทลุงในปัจจุบัน ขณะเดียวกันทะเลสาบที่เกิดขึ้นก็เป็นแหล่งของสัตว์น้ำนานาชนิดด้วย

ส่วนบริเวณตอนบนหรือแถบต้นน้ำเชิงเขาก็เป็นเขตป่าที่มีป่าดงดิบขึ้นปกคลุมหนาแน่น จึงมีผลผลิตจากป่าจำนวนมาก เช่น หวาย ไม้ไผ่ สมุนไพร งามช้าง เครื่องหนัง เขาสัตว์ และของป่าอื่น ๆ ซึ่งของพวกนี้พ่อค้าชาวจีนและอินเดียต้องการมาก พ่อค้าชาวจีนและอินเดียจึงเดินทางเข้ามาค้าขายและนำเอาอารยธรรมเข้ามาเผยแพร่ในบริเวณคาบสมุทรมาลายูและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ลุ่มแม่น้ำทะเลสาบสงขลาตั้งอยู่บนชายฝั่งทะเลอ่าวไทยฝั่งตะวันตกตอนล่าง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 8,463 ตารางกิโลเมตร (5,289,375 ไร่) ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพัทลุง ทั้งจังหวัด จังหวัดสงขลาจำนวน 12 อำเภอ คือ อำเภอเมืองสงขลา หาดใหญ่ สะเดา รัตภูมิ ระโนด สทิงพระ สิงหนคร กระแสสินธุ์ ควนเนียง นาหม่อม บางกล่ำ คลองหอยโข่ง และจังหวัดนครศรีธรรมราช 2 อำเภอ คือ อำเภอชะอวดและหัวไทร

ในทางนิเวศวิทยาสามารถแบ่งทะเลสาบออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) ทะเลน้อยซึ่งเป็นหนองน้ำจืดอยู่ส่วนบนด้านเหนือในเขตจังหวัดพัทลุง ซึ่งอยู่ตอนบนของทะเลสาบสงขลา 2) ทะเลหลวงในทะเลหลวงจะเป็นน้ำจืดหรือน้ำกร่อยขึ้นอยู่กับฤดูกาล บริเวณนี้มีเกาะจำนวนมาก เกาะขนาดใหญ่ เช่น เกาะหมาก เกาะนางคำ พื้นที่เกาะเป็นเนินเขาสูงมีที่ราบเล็กน้อย ส่วนเกาะเล็กๆ ได้แก่ เกาะบรรทม เกาะแพ เกาะเสือ เกาะดำเหียง เกาะรังไก่อ เกาะยายโส เกาะกระ 3) ทะเลสาบ อยู่ถัดจากทะเลหลวงลงมาและอยู่ตอนกลางของทะเลสาบสงขลา มีการผสมผสานของน้ำเค็มและน้ำจืด จึงมีระบบนิเวศทั้งน้ำจืดและน้ำกร่อย มีพืชน้ำขึ้นอยู่ทั่วไป และ 4) ทะเลสาบสงขลา อยู่บริเวณตอนล่างของทะเลสาบสงขลา ได้รับอิทธิพลจากน้ำจืดน้ำลงตลอดปี มีลักษณะของน้ำเค็มไปจนถึงน้ำกร่อยที่ติดต่อกับส่วนของทะเลสาบ ทะเลสาบทั้ง 4 ส่วน เชื่อมต่อกันโดยลำคลอง คือ ทะเลน้อยกับทะเลหลวงเชื่อมโดยคลองนาเรียม ส่วนทะเลสาบกับทะเลสาบสงขลาเชื่อมต่อโดยคลองปากกรอ ทะเลสาบสงขลาเปิดออกสู่อ่าวไทยที่ตำบล บ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นพื้นดินมีเนื้อที่ประมาณ 7,420 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 87.68 และส่วนที่เป็นทะเลสาบหรือพื้นที่น้ำมีพื้นที่ประมาณ 1,043 ตารางกิโลเมตร หรือ ร้อยละ 12.32 ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุง มีความกว้างจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกประมาณ 20 กิโลเมตร และมีความยาวจากทิศเหนือไปทิศใต้ประมาณ 75 กิโลเมตร

ลุ่มแม่น้ำทะเลสาบสงขลา มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่ออำเภอปากพนัง อำเภอเชิงใหญ่ อำเภอร่อนพิบูลย์ และ อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
ทิศใต้	ติดต่อประเทศมาเลเซีย
ทิศตะวันออก	ติดต่ออำเภอจะนะและอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา และทะเลอ่าวไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อเทือกเขาบรรทัดในเขตจังหวัดพัทลุง ลงไปถึงตอนใต้จนจรดเขต ชายแดนไทยมาเลเซีย

1.6.2 ลักษณะทางกายภาพ

1 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของกลุ่มแม่น้ำทะเลสาบสงขลาด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ของแม่น้ำประกอบด้วยพื้นที่ภูเขาสูง (hill) โดยด้านทิศตะวันตกแนวเทือกเขาบรรทัดทอดด้วยยาวเป็นสันปันน้ำในแนวเหนือจรดใต้ตั้งแต่รอยต่อระหว่างจังหวัดพัทลุงกับจังหวัดตรัง ลงมาถึงรอยต่อระหว่างจังหวัดสงขลา กับจังหวัดสตูล ส่วนทางทิศใต้เป็นแนวเทือกเขาสันกาลาศิรี พื้นที่บางส่วนของเทือกเขานี้ปกคลุมด้วยป่าไม้ที่บั้นอุดมสมบูรณ์ จึงเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารสำคัญที่ไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลาถัดจากพื้นที่ภูเขาเป็นที่ราบลูกคลื่น (rolling plain) ซึ่งประกอบด้วยเนินเขาเตี้ย ๆ สลับกับที่ราบ เริ่มตั้งแต่ตอนเหนือขนานกับแนวเทือกเขาบรรทัดไปจนถึงตอนใต้ของพื้นที่ลุ่มน้ำ ส่วนพื้นที่ที่อยู่ถัดเข้ามาบริเวณรอบทะเลสาบสงขลาด้านตะวันตกและด้านใต้ของทะเลสาบสงขลาเป็นที่ราบขนาดใหญ่ (plain) ล้อมรอบด้วยทะเลสาบ พื้นที่นี้เกิดจากการทับถมของตะกอนจากลำน้ำต่าง ๆ ที่รับน้ำจากพื้นที่ภูเขาแล้วไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา ทางตอนเหนือของทะเลสาบเป็นพื้นที่น้ำขังขนาดใหญ่ เรียกว่า “พรุควนเคื่อง” ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 125 ตารางกิโลเมตร คาดว่าเกิดจากการตื้นเขิน โดยการทับถมของตะกอน ทำให้เกิดเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำขัง ส่วนทางตะวันออกเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล (coastal plain) ติดต่อกับอ่าวไทยซึ่งคาดว่าเกิดจากการสะสมตัวของตะกอนทะเล และงอกเป็นสันดอนชายฝั่งปิดกั้นท้องน้ำที่เป็นอ่าวเดิมจนกลายเป็นทะเลสาบสงขลา

ดังนั้น บริเวณพื้นที่ราบและพื้นที่ราบชายฝั่งทะเล จึงกลายเป็นแหล่งที่ดึงดูดชุมชน และแหล่งผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

2 สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของกลุ่มน้ำแม่ทะเลสาบสงขลาเป็นแบบมรสุมเขตร้อน และเนื่องจากกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตั้งอยู่บนภาคใต้ฝั่งตะวันออก ทำให้ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมที่สำคัญ 2 ช่วง คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จึงแบ่งฤดูกาลออกเป็น 2 ฤดู คือ ช่วงแรกเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนกรกฎาคมเป็นฤดูร้อน และช่วงปลายเดือนกรกฎาคมถึงเดือนมกราคมเป็นฤดูฝน โดยจะมีปริมาณฝนมากที่สุดในช่วงเดือนจิกายนของทุกปี ปริมาณฝนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1,500-2,100 มิลลิเมตร/ปี

จากข้อมูลในปี 2543 ที่มีปริมาณฝนเฉลี่ยของจังหวัดสงขลาได้ปริมาณ 2,122 มิลลิเมตร ซึ่งน้อยกว่าปี 2542 ที่มีปริมาณฝนเฉลี่ยเท่ากับ 2,388 มิลลิเมตร และช่วงปลายเดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคมซึ่งเป็นต้นฤดูกลับมีปริมาณฝนน้อย โดยเฉลี่ยทั้งสถานีตรวจวัดของจังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุงมีปริมาณน้ำฝนต่ำกว่า 150 มิลลิเมตร แต่เมื่อถึงเดือนพฤศจิกายนกลับมีปริมาณฝนสูงมากจนเกิดสภาวะน้ำท่วมฉับพลันในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ โดยปริมาณ

ฝนสูงสุดในรอบปี คือ ช่วงเดือนพฤศจิกายนมีค่าเท่ากับ 1,146,3 มิลลิเมตร วัดได้ที่สถานีที่เกษตรคองหงส์ อำเภอลาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

3 ขอบเขตการปกครองและประชากร

พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่จังหวัดพัทลุงทั้งจังหวัด พื้นที่ 12 อำเภอ ตอนบนของจังหวัดสงขลา และพื้นที่ 2 อำเภอตอนล่างของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีหน่วยการปกครองระดับต่าง ๆ ประกอบไปด้วยหมู่บ้าน เทศบาล สุขาภิบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

สำหรับเทศบาลในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาลนครหาดใหญ่ เทศบาลเมืองสงขลา เทศบาลเมืองพัทลุง เทศบาลตำบลบ้านพรุ และเทศบาลตำบลสะเดา

ผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้มีความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา ซึ่งเป็นประโยชน์การนำความรู้ไปใช้กำหนดกรอบความคิดในการศึกษาค้นคว้าตลอดจนประกอบการเขียนรายงานผลการศึกษาค้นคว้า

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ รอบลุ่มทะเลสาบสงขลา ซึ่งมีกระบวนการและวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. ขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ประกอบการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอเกาะยอ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และ ผ้าทอกระแสดินธุ์ บ้านคลองโหนด อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย แบ่งเป็น 4 กลุ่มดังนี้คือ

1.1 กลุ่มผู้ผลิตงานศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ จำนวน 4 กลุ่ม คือ

1.1.1 ผ้าทอเกาะยอ กลุ่มร่มไทร

1.1.2 ผ้าทอเกาะยอ กลุ่มราชวัติ

1.1.3 ผ้าทอเกาะยอ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

1.1.4 ผ้าทอกระแสดินธุ์ กลุ่มทอผ้ากระแสดินธุ์

1.2 กลุ่มรูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอเกาะยอ และผ้าทอกระแสดินธุ์

1.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านความพึงพอใจในรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นใหม่ จำนวน 4 กลุ่ม คือ

1.3.1 ผู้ผลิต

1.3.2 ผู้ผลิตและจำหน่าย

1.3.3 ผู้จำหน่าย

1.3.4 ผู้สนใจ / ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยออกตามขั้นตอนการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

2.1 ขั้นตอนการศึกษาลักษณะรูปแบบผลิตภัณฑ์และการผลิตงานศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เครื่องมือที่นำมาใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างและการบันทึกภาพ โดยมุ่งประเด็นการสัมภาษณ์ดังนี้

2.1.1 ประวัติความเป็นมา

2.1.2 บริบททางสังคมที่ส่งผลถึงรูปแบบผลิตภัณฑ์

2.1.3 รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกจำหน่าย

2.2 ขั้นตอนการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์ซึ่งได้พัฒนาขึ้นมาใหม่จำนวน 25 แบบ เครื่องมือที่นำมาใช้ ได้แก่ แบบประเมิน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยพิจารณาแต่ละแบบเป็นรายด้านดังนี้

2.2.1 ด้านรูปแบบ

2.2.1.1 ความสวยงาม

2.2.1.1 การแสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

2.2.2. ด้านประโยชน์ใช้สอย

2.2.2.1 การใช้งานสะดวกสบาย

2.2.2.2 ความปลอดภัยในการใช้งาน

2.2.3 ด้านการตลาด

2.2.3.1 ผลิตภัณฑ์มีความแปลกใหม่

2.2.3.2 ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจ ดึงดูดใจ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

แปลผลจากการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบของการบรรยายตาม
วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

3.2 การประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการพัฒนาแล้ว ในการแปลผลใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้

4.50-5.00 หมายถึง มีความพอใจมากที่สุด

3.50-4.49 หมายถึง มีความพอใจมาก

2.50-3.49 หมายถึง มีความพอใจปานกลาง

1.50-2.49 หมายถึง มีความพอใจน้อย

1.50-1.49 หมายถึง มีความพอใจน้อยที่สุด

4. ขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์

การดำเนินงานพัฒนารูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา
คณะผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ ดังนี้

4.1 รวบรวมและศึกษาข้อมูล จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆและ

4.2 ลงพื้นที่รวบรวมและศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่ยังมีการผลิตและใช้สอยในปัจจุบัน

4.3 ลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มประชากรซึ่งเป็นผู้ผลิตงานศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

4.4 สรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ทราบถึงเทคนิคและกรรมวิธีการผลิต รูปแบบ
ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ และบริบทที่เกี่ยวข้อง

4.5 วิเคราะห์ผลการศึกษาและนำผลการวิเคราะห์มาพัฒนารูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์
ผ้าทอ

4.6 ทำการออกแบบพัฒนาศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ จำนวน 25 แบบ

4.7 ผลิตต้นแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ จำนวน 25 ชิ้น

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพัฒนารูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

1. ประวัติความเป็นมาของศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
2. บริบททางสังคมที่ส่งผลถึงรูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. แนวความคิดในการออกแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
5. ผลการออกแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ
6. ผลการประเมินความพึงพอใจศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

1. ประวัติความเป็นมาของศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

1.1 ประวัติความเป็นมาของผ้าทอเกาะยอ

ผ้าเป็นสิ่งทีสะท้อนภูมิปัญญาของกลุ่มชน มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน แสดงให้เห็นพลังของการต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรม ในรอบกลุ่มทะเลสาบสงขลา ผ้าทอเกาะยอเกาะยอได้รับการยอมรับด้านคุณภาพและความงาม โดยเฉพาะผ้าทอยกดอกมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น

ผ้าทอเกาะยอไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่าเริ่มทอเมื่อใด จากการสัมภาษณ์ กรีม ลินธูรัตน์^๑ กล่าวไว้ว่า การทอผ้าที่ตำบลเกาะยอ ได้ทอสืบเนื่องมาอย่างน้อยสามชั่วอายุคน ในอดีตการทอผ้าใช้กี่พื้นบ้าน เรียกก็มือ หรือ “หูก” มีการปลูกฝ้าย ปั่นด้าย ย้อมสี และทอเป็นผืนผ้า การทอผ้าในช่วงแรกเริ่มทอจากผ้าพื้น และผ้าลายตารางสลับสี การทอผ้าเพื่อใช้ในวิถีชีวิต เช่นแปรรูปเป็นเครื่องนุ่งห่ม เช่นเสื้อคอกระเช้า ผ้าขาวม้า เป็นต้น นอกจากการทอผ้าเพื่อใช้สอยในครัวเรือนแล้ว ผ้าทอเกาะยอยังเป็นสินค้าที่จำหน่ายในท้องถิ่น และในต่างชุมชน และในตัวเมืองต่าง ๆ ซึ่งต่อมาการปลูกฝ้ายและปั่นด้ายลดความนิยมลง เนื่องจากไม่สามารถผลิตด้ายเพื่อทอผ้าได้ทันตามความต้องการในการผลิตเพื่อ

---

^๑ กรีม ลินธูรัตน์ (ผู้ให้สัมภาษณ์). วิเศษฐ์ จันทรังคหอม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 53 หมู่ที่ 5 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2549.

จำหน่าย และเนื่องจากเกาะขอมมีพื้นที่ในการปลูกฝ้ายน้อย ช่างทอผ้าจึงสั่งซื้อด้ายฝ้ายและไหมจาก ประเทศญี่ปุ่นและประเทศจีน ผ่านพ่อค้าคนกลาง การทอผ้าสามารถสร้างรายได้ให้ครัวเรือนและสร้าง เศรษฐกิจที่เข้มแข็งให้กับชุมชน

ในปี พ.ศ. 2482 มีครูสอนทอผ้าชาวจีน 2 คน ชื่อ นายยี่สู่น และ นายพุดคิ่น เป็นครูสอนทอผ้า จากเมืองเซียงไฮ้ ได้นำวิธีการทอแบบกี่กระตุกมาสอนให้ชาวบ้านและผู้สนใจฝึกทอ ทำการสอนที่วัด แหลมพ้อ การทอที่กระตุกจะทอได้เร็วกว่าที่พื้นบ้าน การทอผ้าโดยใช้กี่กระตุกทอได้ประมาณชั่วโมง ละ 1 หลา การทอโดยที่พื้นบ้านจึงลดความนิยมลงและช่างทอผ้าส่วนใหญ่นิยมใช้กี่กระตุกแทน

มีการส่งเสริมให้มีการปลูกฝ้ายที่ตำบลเกาะขอม ในสมัย จอมพลแปลก พิบูลย์สงคราม โดย หน่วยงานของรัฐได้มอบเมล็ดฝ้ายพันธุ์ สีทากี ให้ชาวบ้านปลูก เพื่อปั่นด้าย และทอเป็นผืนผ้า การผลิต ด้ายเพื่อทอผ้าในชุมชน มีผู้สนใจน้อยและทำการผลิตในระยะแรกที่ภาครัฐส่งเสริม ช่างทอส่วนใหญ่ ยังสั่งซื้อด้ายฝ้ายและไหมจากประเทศญี่ปุ่นและประเทศจีน ผ่านพ่อค้าคนกลางที่ส่งมาจากกรุงเทพฯ

ในปี พ.ศ. 2516 คุณหญิงชื่นจิตต์ สุขุม ได้ส่งเสริมและฟื้นฟูการทอผ้า โดยให้ช่างทอผ้าใน ชุมชนถ่ายทอดความรู้ให้ผู้ที่สนใจ และจัดซื้อกี่ทอผ้าเพื่อมอบให้ชาวบ้าน เพื่อสนับสนุนการทอผ้า เกาะขอม โครงการดังกล่าวมีส่วนช่วยอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอเกาะขอมครั้งสำคัญอีกครั้ง หนึ่ง อีกทั้งยังสามารถสร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคงให้กับครัวเรือนและชุมชนในชุมชน

สีที่ใช้ย้อมผ้าและย้อมเส้นด้ายในอดีต ใช้สีที่ได้จากวัตถุดิบจากธรรมชาติ มีวิธีการย้อมแบบ พื้นบ้าน แบ่งเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ การย้อมร้อนและการย้อมแบบเย็น การย้อมร้อน โดยการนำส่วน ต่าง ๆ ของพืช เช่น เปลือก ใบ ผล แก่น ราก เป็นต้น นำมาสับ แฉ่น้ำไว้ 1 คืน แล้วนำไปต้มให้ได้น้ำสี กรองให้เหลือเฉพาะน้ำสี นำผ้าหรือด้ายลงแช่ในน้ำสีเพื่อย้อมให้ได้สีต่าง ๆ ตามชนิดของพืชที่ให้สี ต่างกัน เช่น แก่นขนุนให้สีเหลืองซีดเหลืองไม้หลุมพ้อให้สีน้ำตาลแก่ ลูกหว้าให้สีม่วง เป็นต้น วิธีการ ย้อมเย็น หรือการหมัก ได้แก่การย้อมคราม โดยการใช้ต้นครามแช่น้ำให้เปื่อย กรองกากต้นครามออก เติมน้ำแดง คนให้เข้ากันนำผ้าลงแช่หมักไว้ ได้สีคราม ถ้าต้องการให้สีเข้มควรย้อมซ้ำสีจะเข้มขึ้น นอกจากนั้น ยังมีการย้อมหมัก โดยนำผ้าฝ้ายลงหมักในโคลน ได้สีเทาและการหมักโคลนยังช่วยให้ผ้า มีความคงทนช่วยยืดอายุการใช้งาน การย้อมผ้าเป็นภูมิปัญญาในการสร้างสีสันบนเส้นด้ายหรือบนผืน ผ้าให้ได้สีตามต้องการ ช่วยเพิ่มความสวยงาม ความพึงพอใจ และสุนทรียภาพแก่ผู้ใช้

นอกจากผ้าพื้นและฝ้ายลายตารางแล้ว ผ้าทอยกดอกเป็นผ้าที่มีความงามเป็นเอกลักษณ์ของผ้า ทอเกาะขอม ผ้ายกดอกจะใช้ในโอกาสพิเศษ เช่น ใช้แต่งกายร่วมงานประเพณีต่างๆ ลวดลายผ้าทอยกดอก ที่ทอในอดีตและได้รับการสืบทอดมาจนปัจจุบัน เช่น ลายดอกพิกุล ลายราชวัติ ลายลูกแก้ว ลายดอก พริก ลานดอกพะยอม ลายดอกชุก ลายดอกพิกุล เป็นต้น

ผ้าทอยกดอกลายราชวัติเป็นลายที่ได้รับพระราชทาน ชื่อลาย ราชวัติ

ในปี พ.ศ. 2518 โครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมสิ่งทอ ซึ่งเป็นโครงการในพระราชดำริ ได้มาจัดอบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องการย้อมสีสังเคราะห์ หรือสีเคมี สีดังกล่าวจะย้อมง่าย และให้สีที่สดใส สีสังเคราะห์ที่ใช้ย้อม จำแนกได้ 3 ประเภท ได้แก่

1. สีไคเร็ก (Direct Dye) เป็นสีที่ผลิตในประเทศญี่ปุ่น และในอินเดีย เป็นสีที่ย้อมง่ายแต่สีติดไม่ทน ตกง่าย ไม่ทนต่อการซัก สีที่นิยมใช้ได้แก่สีสว่างสดใส เช่น สีเหลือง สีแดง เป็นต้น สีไคเร็กเป็นสีประเภทย้อมร้อน การย้อมสีไคเร็กต้องนำผ้าหรือผ้าที่ผ่านการย้อมแช่น้ำยากันสีตก

2. สีวัต (Vat Dyes) เป็นสีคุณภาพดี นำเข้าจากประเทศอินเดีย สีวัตที่นิยมใช้ได้แก่ สีสีน้ำเงินเขียว และสีเหลือง เป็นสีที่จืดร้อน การย้อมจะใช้สีผสมน้ำอุ่นที่มีอุณหภูมิประมาณ ๕๐ - ๖๐ องศาเซลเซียส สีวัตจะแปลสภาพเปลี่ยนเป็นสีจริงหลังจากนำผ้าที่ย้อมไปผึ่งลมประมาณ ๕ นาที

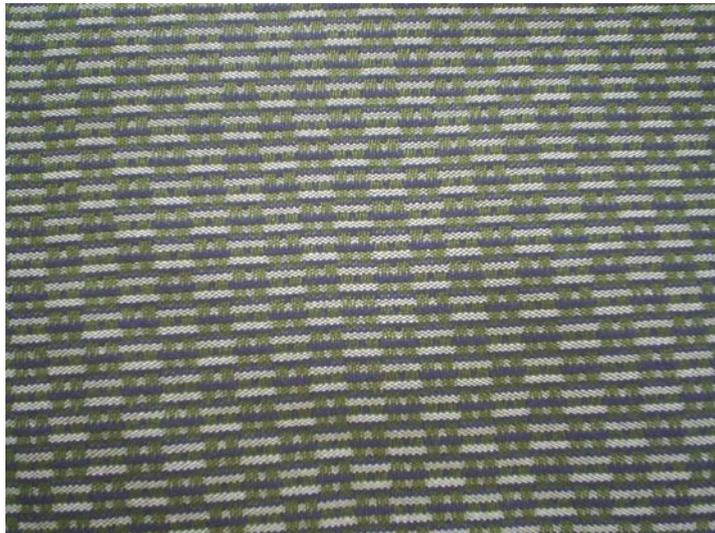
(กระบวนการออกซิไดน์) ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า สีปรับอากาศ สีวัตเป็นสีที่มีคุณสมบัติติดทน ทนต่อแสงและการซักสูงที่สุด ใช้ย้อมได้ดีกับเส้นใยฝ้าย และบางสีใช้ย้อมเส้นใยไหมได้

3. สีรีแอคทีฟ (Reactive Dyes) เป็นสีใช้ย้อมผ้าและผ้าฝ้ายได้ดี สีรีแอคทีฟมี ๒ กลุ่ม คือกลุ่มที่ย้อมติดที่อุณหภูมิสูง ๗๐ - ๗๕ องศาเซลเซียส และกลุ่มที่ย้อมติดที่อุณหภูมิต่ำ สีรีแอคทีฟให้สีที่สดใสทุกสี ติดทนในทุกสภาพ แต่ไม่ทนต่อสารฟอกขาว จำพวกคลอรีน และเหงื่อที่มีความเป็นด่าง

ลายผ้าทอเกาะขย

ภาพที่ 1 ผ้าขาวม้าลายตารางสลับสี

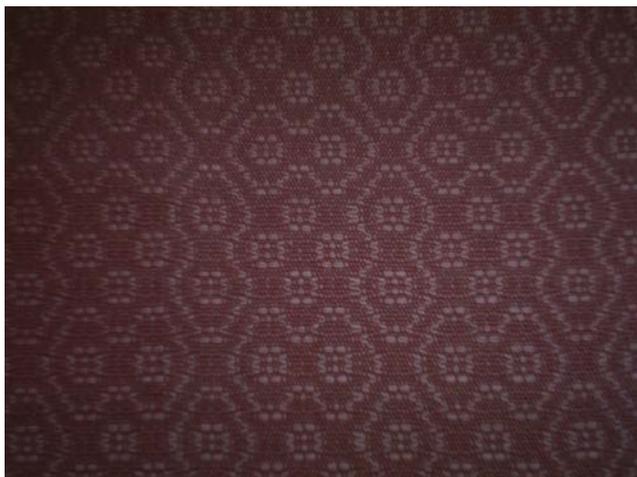
ภาพที่ 2 ผ้าลายราชวัติ

ภาพที่ 3 ผ้าลายดอกพิกุล

ภาพที่ 4 ผ้าลายร่มไทร

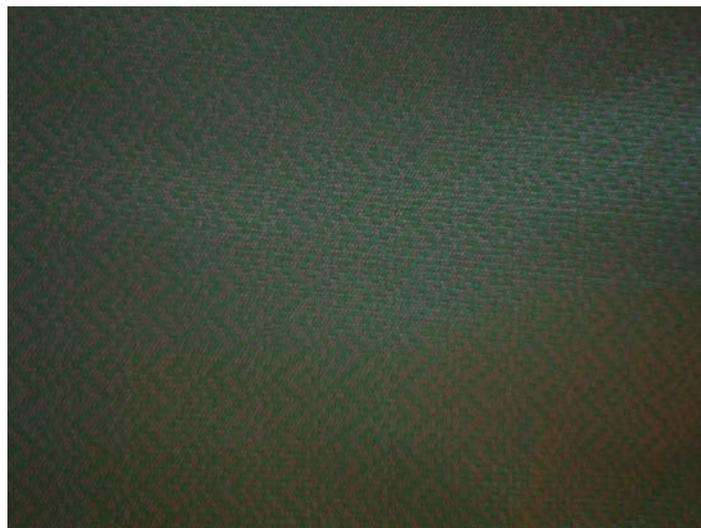
ภาพที่ 5 ผ้าลายดอกจันทน์หอม

ภาพที่ 6 ผ้าลายชวนชม

ภาพที่ 7 ผ้าขาวม้าลายลูกแก้ว

ภาพที่ 8 ผ้าลายลูกแก้ว

1.2 ความเป็นมาของผ้าทอกระแสดินธุ์

ผ้าทอกระแสดินธุ์ เป็นรูปแบบของการถ่ายทอดศิลปหัตถกรรม หรืองานศิลปกรรมพื้นบ้านทั่วไป ที่มีการถ่ายทอด สืบทอด รูปแบบ กระบวนการ นอกระบบโรงเรียน หรือนอกระบบสถาบันการศึกษา แต่จะถ่ายทอดกันภายในครอบครัว จากรุ่นพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ผู้รุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป วิธีการถ่ายทอดโดยการสังเกต ฝึกปฏิบัติ เพราะงานศิลปหัตถกรรมจะปฏิบัติกันในครอบครัว ทำในยามว่างจากการทำงาน หรือยึดเป็นอาชีพ งานศิลปหัตถกรรมจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตการถ่ายทอดจึงเกิดขึ้นในครัวเรือนเป็นหลัก หรือศึกษาได้จากเพื่อนบ้าน เครือญาติในชุมชน ถือเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของการถ่ายทอดความรู้ของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน และเป็นจุดแข็งประการหนึ่งของงานประเภทนี้ เพราะผู้เรียนจะมีความผูกพันกับงานที่ผลิต ไม่ต้องเสียค่าเดินทาง ค่าใช้จ่ายในการศึกษาเรียนรู้ ทำให้ผู้ผลิตมีทักษะ และมีความผูกพันกับการผลิตศิลปหัตถกรรมในกรณีของผ้าทอกระแสดินธุ์ ก็เช่นเดียวกับ ศิลปหัตถกรรมอื่น ๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ เรื่องการทอผ้า จากในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ ซึ่งประธานกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มทอผ้าบางคนที่ร่วมก่อตั้งกลุ่มทอผ้าได้เรียนรู้การทอผ้าจาก เกาะขอ จังหวัดสงขลา เพราะเดิมอาศัยอยู่ที่เกาะขอ การสืบทอดความรู้ ผู้ถ่ายทอดจะหวงวิชา และมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรน้อยมาก ดังนั้นการเรียนรู้ต้องเรียนจากตัวบุคคล ซึ่งมีอยู่หลาย ๆ ผลิตภัณฑ์ ที่สูญหายไปเพราะไม่มีผู้สืบทอด เนื่องจากลูกหลานไม่สนใจสืบทอด ความรู้ก็ไม่ได้สืบทอดให้คนนอกครอบครัว ดังนั้นถ้าผู้เรียนรู้ไม่ใช่คนในครอบครัวก็ต้องเป็นศิษย์คอยช่วยเหลือรับใช้ครู หรือ ครูมีความเมตตาถ่ายทอดให้บางคนส่งลูกศิษย์ห้ามถ่ายทอดต่อให้คนอื่น แล้วมีการแข่งให้ทำกินไม่รุ่งเรืองหรือมีอันเป็นไป ถ้าทำผิดสัญญา สาเหตุหนึ่งอาจจะเกิดจากต้องการให้วิชาความรู้สืบทอดกับผู้ที่เหมาะสม มีฝีมือ และมีความตั้งใจจริงจึงจะสืบทอดคุณค่าของศิลปหัตถกรรมไว้ได้

กลุ่มผ้าทอกระแสดินธุ์มีผู้ที่สามารถทอผ้าได้ในระยะแรก 2 คน คือ คุณอุไร ทิพย์วาริ คุณวาสนา ดวงภักดี ในระยะแรกก่อตั้งกลุ่มครอบครัวของคุณคุณอุไร ทิพย์วาริ ซึ่งมีอยู่ 1 ตัว ทอโดยสมาชิกในครอบครัว ต่อมาก็หาแนวทางในการพัฒนาการผลิต เพราะสินค้าเป็นที่ต้องการของตลาด ระยะแรกคุณอุไรจะทอไปฝากขายที่ตลาดเกาะขอ เนื่องจากต้องเดินทางเพื่อไปรับผาทอเกาะขอมาตัดเย็บอยู่แล้ว ต่อมาเมื่อมีผู้สนใจจะมาเรียนเริ่มตั้งกลุ่ม และได้รับการสนับสนุนก็ทอผ้า จากงบประมาณจังหวัด เป็นที่ทอผ้าในปีพ.ศ. 2548 จำนวน 5 ตัว และปีพ.ศ. 2549 จำนวน 5 ตัว เพิ่มขึ้น

การถ่ายทอดความรู้ โดยคุณวาสนา และคุณอุไร ทิพย์วาริเป็นผู้สอนเป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีผู้ทอผ้าได้ดี มีคุณภาพก็ช่วยสอนให้รุ่นต่อ ๆ ไป คุณอุไร ทิพย์วาริ ได้กล่าวถึงการถ่ายทอดความรู้ว่าการถ่ายทอดความรู้ ผู้สอนต้องใช้จิตวิทยาและความอดทนเนื่องจากผู้เรียน มีพื้นฐาน ความรู้ความสามารถและพื้นฐาน ครอบครัวความสามารถในการจดจำ รับรู้แตกต่างกัน ผู้สอนต้องรู้จัก

ลักษณะนิสัยของผู้เรียนแต่ละคน การคัดเลือกผู้เรียนนั้น สมาชิกในกลุ่มหรือผู้ที่ทอผ้าอยู่แล้ว จะบอกขั้นตอนโดยละเอียด และบอกความยากง่าย ความอดทนที่ต้องมี ถ้าผู้สนใจรู้ข้อมูลแล้วตั้งใจจะมาเรียน ก็รับมาเรียนแต่จะไม่ใช้วิธีเชิญชวน เพราะถ้าสอนแล้วผู้เรียนเห็นว่ายาก และไม่มีความตั้งใจ ก็จะเลิกเรียนจะเสียเวลาในการสอนโดยไม่เกิดประโยชน์^๑

ขั้นตอนในการเรียนรู้วิธีการทอผ้า เริ่มแรกจะเรียนรู้กระบวนการทั้งหมด พร้อมทั้งวัสดุอุปกรณ์ ก่อนหลังจากนั้นก็เริ่มเรียนโดยเริ่มฝึกทอจากลายง่าย ๆ ก่อน เช่น การเหยียบ การกระตุก ให้ได้จังหวะสัมพันธ์กันด้ายจะไม่ขาด ถ้าผู้เรียนใจร้อน เหยียบด้ายเส้นยังไม่แยกจากกัน หรือเรียกว่า (เหยียบไม่แตกไม่ร่วง) ถ้ากระตุกด้ายก็จะขาด การฝึกทอต้องทอช้า ๆ ก่อน เมื่อชำนาญขึ้นก็สามารถทอได้เร็วขึ้น ผู้สอนจะฟังเสียงการทอถ้าเสียงการเหยียบกระตุกสม่ำเสมอแสดงว่าผู้ทอเริ่มมีความชำนาญ การทอต้องเริ่มจากทอผ้าขาวมาก่อนเพราะถ้าทอผิบบ้างก็ไม่ใช่ที่สังเกต เพราะผ้าขาวม้าจะเป็นผ้าลาย เช่น ลายสก๊อต ลายตาหมากรุก เมื่อทอผ้าขาวม้าแล้ว ก็ฝึกทอผ้าลาย เช่น ลายล่องลง (ซึ่งเป็นผ้าโสร่งผู้ชาย) ส่วนผ้าพื้น (2 ตะกอก) ดูเหมือนจะทอง่ายกว่าเพราะเส้นด้ายสีเดียวกัน และผ้าพื้นไม่มีสีช่วยลวงตา ดังนั้น การทอผ้าพื้น ผ้าทอ ต้องทอให้เนื้อผ้าเรียบ การทอต้องสม่ำเสมอ ดังนั้น การทอผ้าพื้น มีข้อควรคำนึงถึงคือ การกรอผ้าเข้าหลอด ต้องมีความแน่นเสมอกัน การทอผ้าจึงจะออกมาคุณภาพดี มีเนื้อสม่ำเสมอ ขณะทอกระสวยก็จะไม่กระโดด ซึ่งทำให้ด้ายขาดด้วย

เมื่อทอผ้าพื้นแล้ว การทอที่สลับซับซ้อนขึ้น คือ การทอผ้ายกดอก ซึ่งต้องนับและจดจำจังหวะการเหยียบของเท้า สลับกับการกระตุก ซึ่งผู้สอนแนะนำให้จดจำ และมีการจดบันทึกประกอบ แต่การทอจะใช้การจดจำ และสะดวกกว่า ไม่ต้องเปิดบันทึกดูการเหยียบ และเสียงจังหวะในการทอ ซึ่งผู้ทอบางคนก็ไม่กล้าที่จะเรียนลายยกดอก คิดว่าทำไม่ได้ ไม่กล้าทอ ไม่มั่นใจในตัวเอง และคิดว่าสามารถในการจดจำมีน้อย แต่ผู้สอนพยายามให้ทอลายยกดอกให้ได้ เพราะมีราคาขายที่สูงกว่า ผลตอบแทนในการทอคุ้มค่าเวลามากกว่าบางครั้งต้องบอกว่าลายเดิมมากพอแล้ว ต้องทอลายยกดอกเพราะลูกค้าสั่งลายยกดอก เพื่อกระตุ้นให้ฝึกทอลายที่ยากขึ้น

ผลการถ่ายทอดความรู้ทำให้มีผู้ที่สามารถทอผ้าได้ในกลุ่ม จำนวน 18 คน สามารถสร้างงานสร้างอาชีพให้ชุมชน กระบวนการเรียนรู้เป็นการถ่ายทอดกันในชุมชน โดยผู้เรียนจะเรียนโดยตรงจากผู้สอน การฝึกทอที่กลุ่มไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด ผลผลิตจากการทอกลุ่มจัดจำหน่าย และ

---

^๑ ภูมิ รุ่งเรือง (ผู้ให้สัมภาษณ์). วิเศษฐ์ จันทร์ทองม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 62/2 บ้านคลองโหนด หมู่ที่ 3 ตำบลกระแสดินธุ์ อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ.

มีค่าตอบแทนให้ผู้เรียนด้วย ส่วนการเลือกคู่สีในการทอนั้น ผู้สอนจะทดสอบทอหลาย ๆ สี เพื่อสังเกตว่าคู่สี หรือสีชุดใดทอแล้วสวยและจากประสบการณ์คู่สีหรือชุดสีใดขายได้ดี ก็จะจดจำ และมาถ่ายทอดการใช้สีให้สมาชิกในกลุ่มทราบการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการทอผ้าดังกล่าว ถือว่าเป็นการอนุรักษ์ ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้อยู่คู่กับท้องถิ่น สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างความสุขให้ทุกคนในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม^๑ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มทอผ้ากระแสดินธุ์ ประกอบด้วย ผ้าทอยกดอก ผ้าผ้าขาวม้า ผ้าโสร่ง หรือผ้าถุงชาย ผ้าต่องลงหรือผ้าถุงหญิง ผ้าเช็ดหน้า และ กระเป๋ารูปแบบต่าง ๆ

ลายผ้าทอกระแสดินธุ์

ภาพที่ 9 ผ้าลายบานไม่รู้โรย

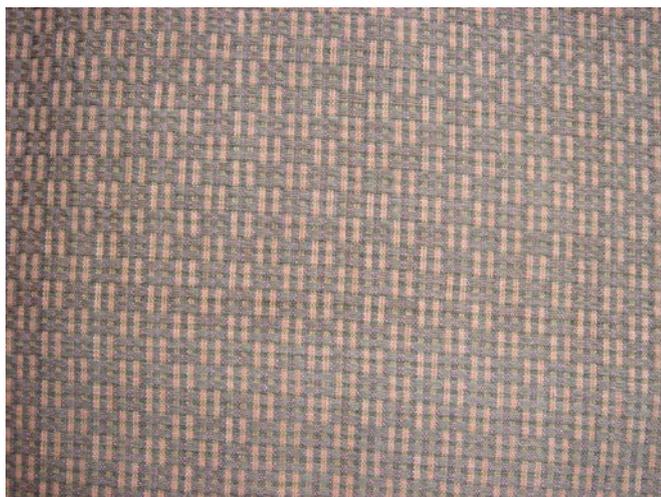
^๑ อูไร ทิพย์วาริ (ผู้ให้สัมภาษณ์). วิเศษฐ์ จันทร์คงหอม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 62/2 หมู่ที่ 3 ตำบลกระแสดินธุ์ อำเภอกกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2549.

ภาพที่ 10 ผ้าลายดอกพิกุล

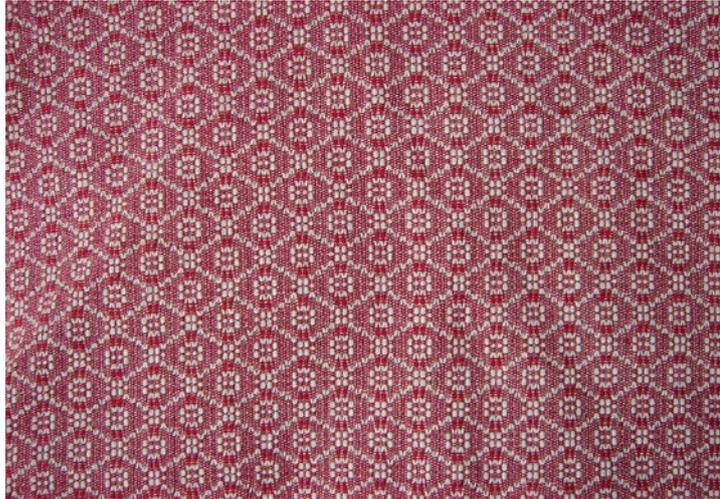
ภาพที่ 11 ผ้าลายลูกแก้วดวงเดียว เป็นลายผ้าดั้งเดิมของกระแสดินธุ์

ภาพที่ 12 ผ้าลายราชวัติ ย้อมสีธรรมชาติ

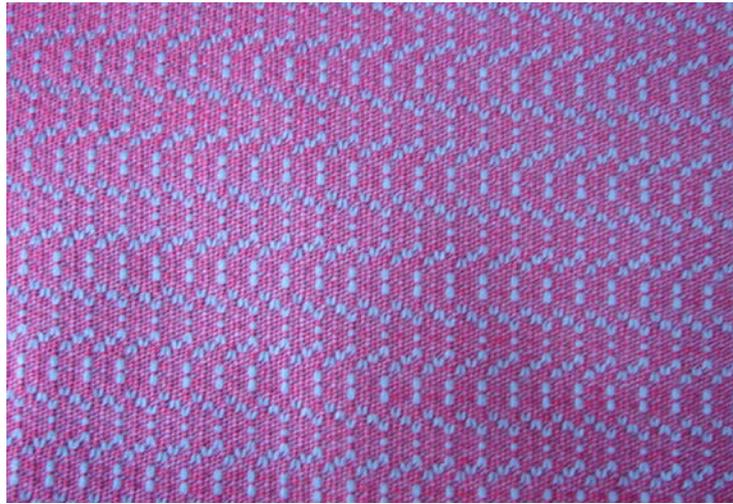
ภาพที่ 13 ผ้าลายดอกพิกุล

ภาพที่ 14 ผ้าลายบานไม่รู้โรย

ภาพที่ 15 ผ้าลายพวงชมพูพัฒนามาจากลายบานไม่รู้โรย

ภาพที่ 16 ผ้าลายลีลาวดี เป็นลายใหม่ที่ทางกลุ่มทอผ้ากระแสดินธุ์ประดิษฐ์ขึ้น

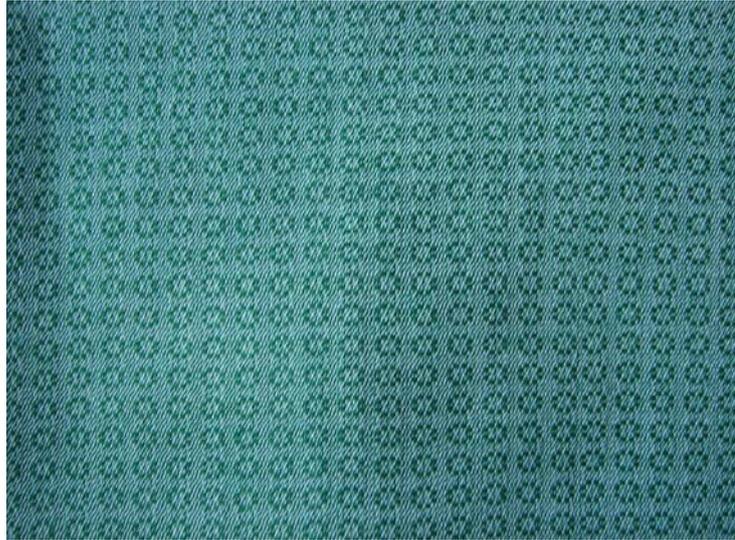
ภาพที่ 17 ลายนกยูง เป็นลายใหม่ที่ประดิษฐ์ขึ้นแต่กลายมาจากลายดอกพิกุล

ภาพที่ 18 ผ้าลายลูกเต๋า

ภาพที่ 19 ผ้าลายราชพฤกษ์แตกลายมาจากลายบานไม่รู้รุ่ย

ภาพที่ 20 ผ้าลายลูกพริกแตกลายมาจากลายดอกพิกุล

ภาพที่ 21 ผ้าลายประยুক্ত (ยังไม่ได้ตั้งชื่อ)

ภาพที่ 22 ผ้าดองเป็นผ้านุ่งสำหรับผู้หญิง

ภาพที่ 23 ผ้าขาวม้า

ภาพที่ 24 ผ้าเช็ดหน้า

รูปแบบผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมผ้าทอที่แปรรูปจากผ้าทอเกาะยอและผ้าทอกระแสดินธุ์

ภาพที่ 25 กระเป๋าถือ

ภาพที่ 26 สมุดบันทึก

ภาพที่ 27 สมุดบันทึกขนาดเล็ก

ภาพที่ 28 แฟ้มเอกสาร

ภาพที่ 29 ซองใส่กระดาษทิชชู

ภาพที่ 30 กระเป๋าใส่กระดาษทิชชู

ภาพที่ 31 กระเป๋าใส่ของเบ็ดเตล็ด

ภาพที่ 32 กระเป๋าใส่เศษเหรียญ

ภาพที่ 33 กระเป๋าถือ

ภาพที่ 34 หมอนสี่เหลี่ยม

ภาพที่ 35 เสื้อบุรุษ

ภาพที่ 36 เสื้อบุรุษและเสื้อสตรี

ภาพที่ 37 เนคไท

ภาพที่ 38 ผ้าคลุมไหล่

ภาพที่ 39 เข็มกลัดรูปแมลงปอ

ภาพที่ 40 เข็มกลัดรูปดอกไม้

ภาพที่ 41 กล่องอัญมณี

2. บริบททางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์รูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ รอบลุ่มทะเลสาบสงขลา

ศิลปหัตถกรรมผ้าทอเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานสืบเนื่องมาอย่างน้อย 3 ชั่วอายุคน ในอดีตซึ่งเป็นสังคมวัฒนธรรม การทอผ้าเป็นการใช้เวลาว่างจากการประกอบอาชีพหลัก คืออาชีพทำนา ทำสวน และประมง การทอผ้าผลิตเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบต่างๆ เพื่อใช้ในชีวิตประจำวันเป็นหลัก ส่วนที่เหลือใช้นำไปจำหน่ายในตลาดและแหล่งชุมชนต่างๆ ผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมในอดีตมีรูปแบบที่เรียบง่าย ส่วนใหญ่ทอผ้าพื้น ผ้าลายตารางสลับสี เป็นต้น การใช้สอยในชีวิต เช่น ผ้ากราบพระ ผ้าเช็ดปาก ผ้าห่อของ ผ้าถุง ผ้าขาวม้า และเสื้อผ้า เป็นต้น ในปัจจุบันเป้าหมายในการผลิตและการใช้ประโยชน์มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ดังที่ จงกลณี สุวรรณพรรค^๑ ช่างทอผ้าเกาะยอ กล่าวว่า ในปัจจุบันผ้าทอเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นหลัก อีกทั้งผ้าทอรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา เช่นผ้าทอเกาะยอผ้าทอกระแสดินธุ์ มีชื่อเสียงด้านคุณภาพ และลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่น การนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

^๑จงกลณี สุวรรณพรรค (ผู้ให้สัมภาษณ์). วิเชษฐ์ จันทร์คงหอม (ผู้สัมภาษณ์). ที่ บ้านเลขที่ 15 หมู่ที่ 5 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2549.

จัดแสดงนิทรรศการและจำหน่ายในงานเทศกาล งานแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น อีกทั้งมีการส่งเสริมด้านการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ เช่น วิทยาลัยอาชีวศึกษา สงขลา ได้ส่งเสริมให้มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าทอเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบต่าง ๆ ส่งผลถึงการสร้างสรรค์รูปแบบของศิลปหัตถกรรมผ้าทอเพื่อตอบสนองการใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิตสมัยใหม่ มีรูปแบบที่หลากหลายและเพิ่มขึ้นจากอดีต รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในปัจจุบัน เช่น กระเป๋าใส่เศษเหรียญ กระเป๋าถือ กระเป๋าสะพาย ซองใส่กระดาษทิชชู เสื้อสูท ผ้าคลุมไหล่ เนคไท เข็มกลัด หมอน เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากผ้าทอที่วางจำหน่ายในตำบลเกาะขอม และ วางจำหน่ายที่กลุ่มทอผ้ากระแสดินธุ์ สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

วิเคราะห์ด้านประโยชน์ใช้สอย

ประโยชน์ใช้สอยจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. ประเภทเครื่องเขียนและเครื่องใช้ในสำนักงาน ได้แก่ สมุดโน้ตขนาดต่าง ๆ
  - 1.1 สมุดโน้ตขนาดต่าง ๆ
  - 1.2 แฟ้มเอกสาร
2. ประเภทกระเป๋า
  - 2.1 กระเป๋าใส่ของเบ็ดเตล็ด
  - 2.2 กระเป๋าหิ้ว
3. ประเภทกล่องและซองใส่กระดาษทิชชู
  - 3.1 ซองใส่กล่องกระดาษทิชชู
  - 3.2 ซองใส่ห่อกระดาษทิชชู
4. ประเภทหมอน
  - 4.1 หมอนสี่เหลี่ยม
5. ประเภทเครื่องแต่งกาย
  - 5.1 เสื้อสูทชาย
  - 5.2 ชุดแต่งกายผู้หญิง
  - 5.3 เนคไท
  - 5.4 ผ้าคลุมไหล่
  - 5.5 เข็มกลัด
6. กล่องใส่อัญมณี

การวิเคราะห์รูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

วิเคราะห์รูปแบบ

1. ผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายมีจำนวนรูปแบบน้อย
2. ผลิตภัณฑ์เป็นรูปแบบเดิมที่หน่วยงานภายนอกเป็นผู้ออกแบบ และผลิตเพื่อจำหน่ายมาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งกลุ่มผู้ผลิตทุกกลุ่มจะมีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมือนกัน
3. รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ผลิตไม่ตอบสนองความต้องการใช้สอยที่หลากหลายในวิถีชีวิตสมัยใหม่

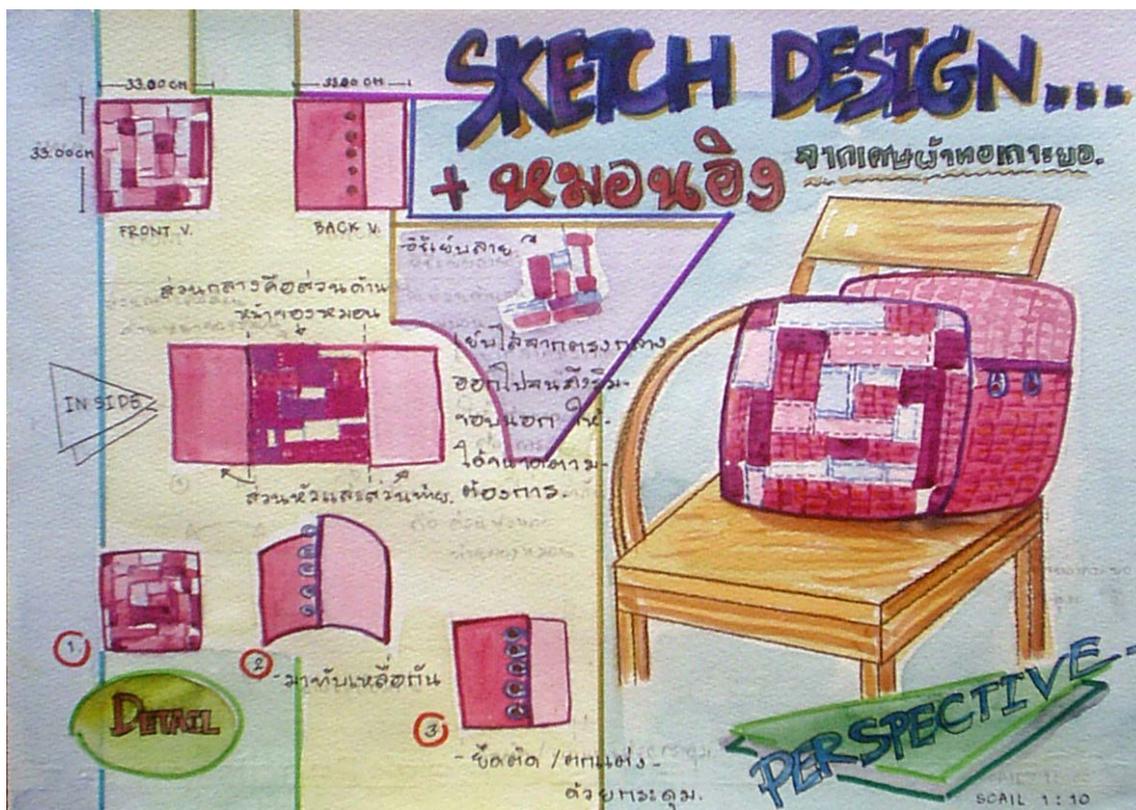
ภาพที่ 42 เครื่องปั้นดินเผารูปไก่

4. แนวความคิดในการออกแบบพัฒนาศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบศิลปหัตถกรรมจากผ้าทอเกาะยอ และผ้าทอกระเสสินธุ์ ให้เกิดประโยชน์ ใช้สอยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในสังคมสมัยใหม่ มีคุณค่าความงามและยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมให้คงอยู่

ในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ โครงการวิจัยนี้ วัสดุใช้ฝ้าย หรือเศษผ้า ใช้วิธีผลิตโดยการเย็บเป็นหลัก ผสมผสานกับการปัก “ลายไก่” ซึ่งประยุกต์รูปแบบไก่จาก เครื่องปั้นดินเผาทั้งหมด เป็นบูรณาการภูมิปัญญาด้านศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่นและสร้างเอกลักษณ์เฉพาะของงานวิจัยชุดนี้

5. ผลงานการพัฒนาารูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

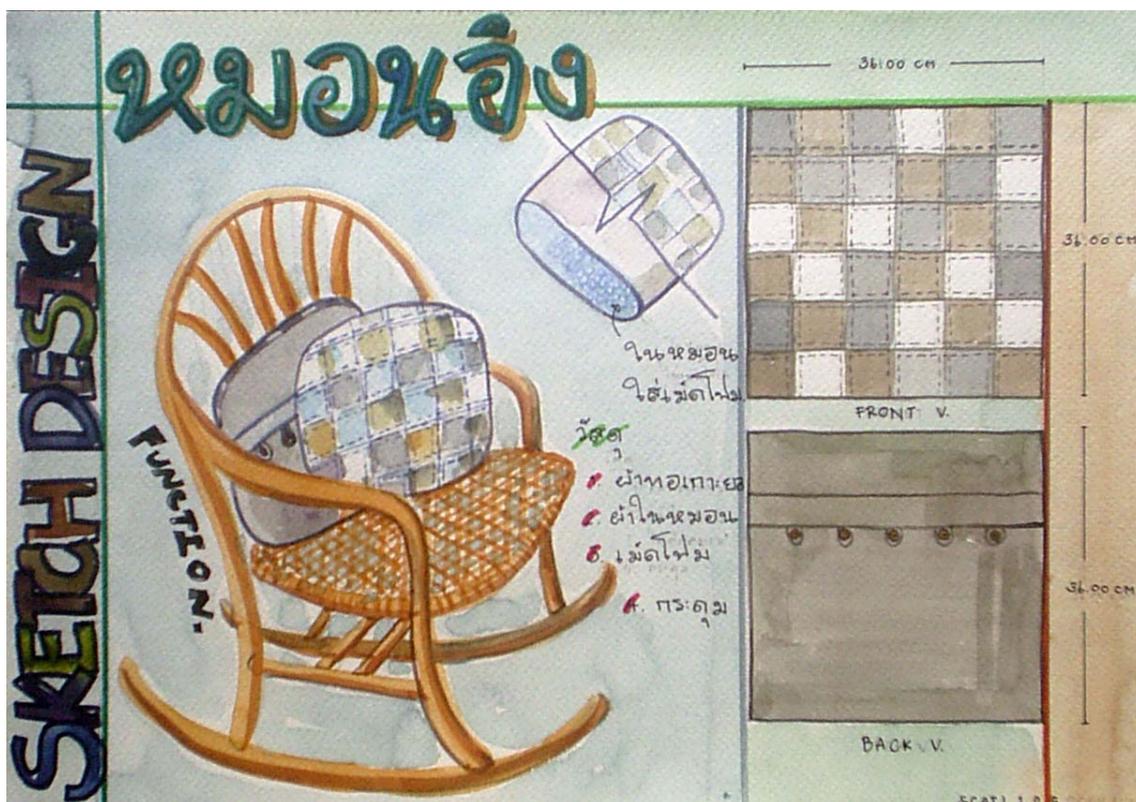
ภาพที่ 43 ผลงานออกแบบหมอนอิง 1

ภาพที่ 44 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบหมอนอิง 1

ภาพที่ 45 แสดงประโยชน์ใช้สอยหมอนอิง 1

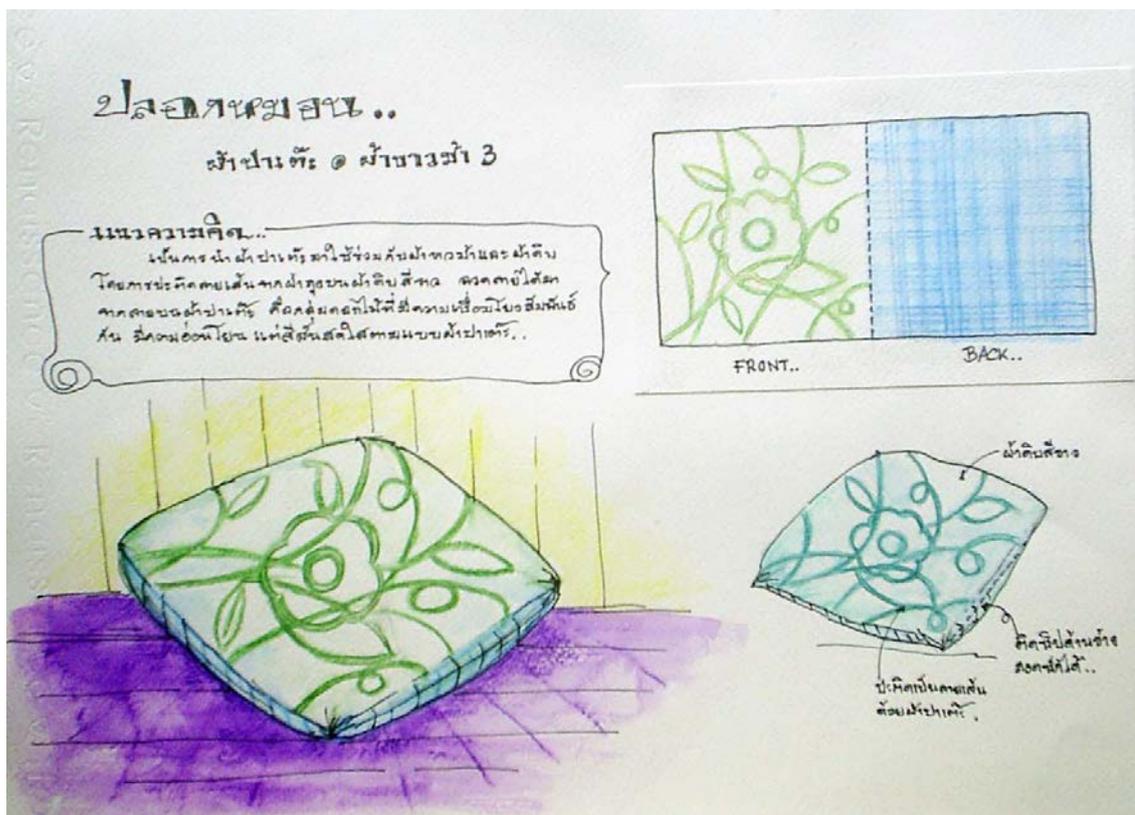
ภาพที่ 46 ผลงานออกแบบหมอนอิง 2

ภาพที่ 47 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบหมอนอิง 2

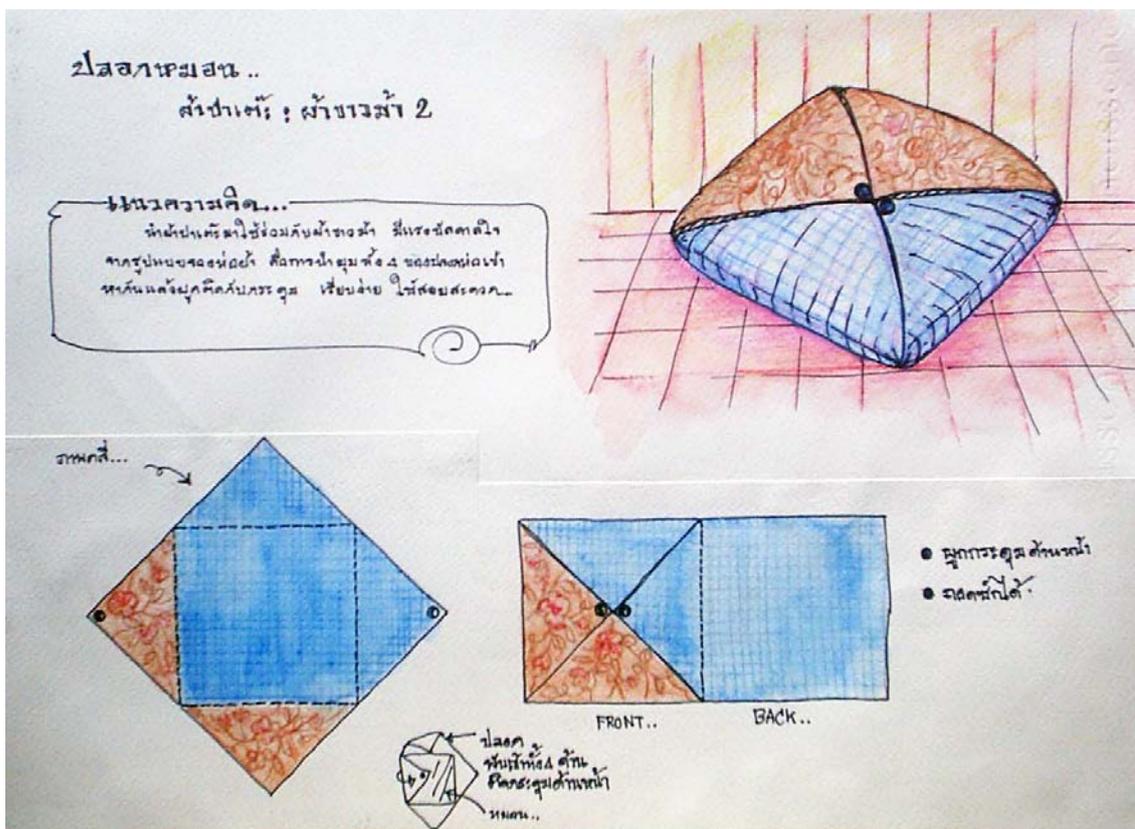
ภาพที่ 48 แสดงประโยชน์ใช้สอยหมอนอิง 2

ภาพที่ 49 ผลงานออกแบบหมอนอิง 3

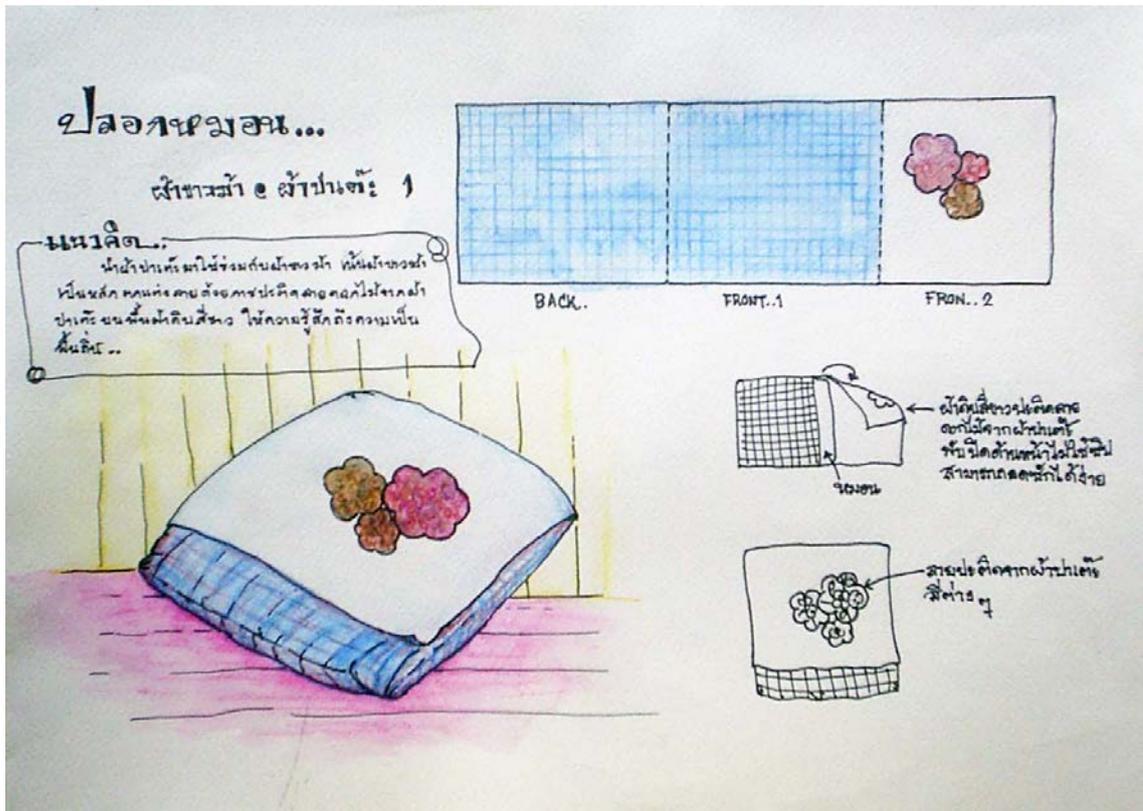
ภาพที่ 50 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบหมอนอิง 3

ภาพที่ 51 ผลงานออกแบบหมอนอิง 4

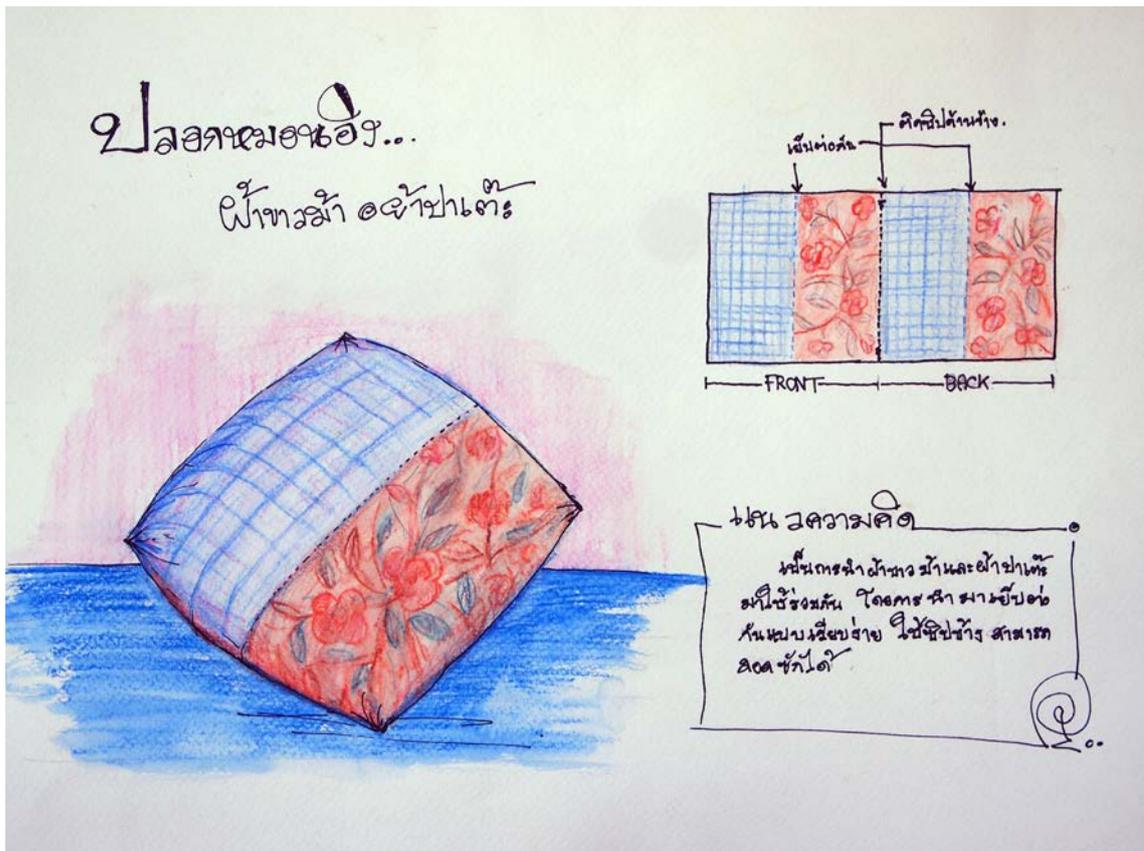
ภาพที่ 52 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบหมอนอิง 4

ภาพที่ 53 ผลงานออกแบบหมอนอิง 5

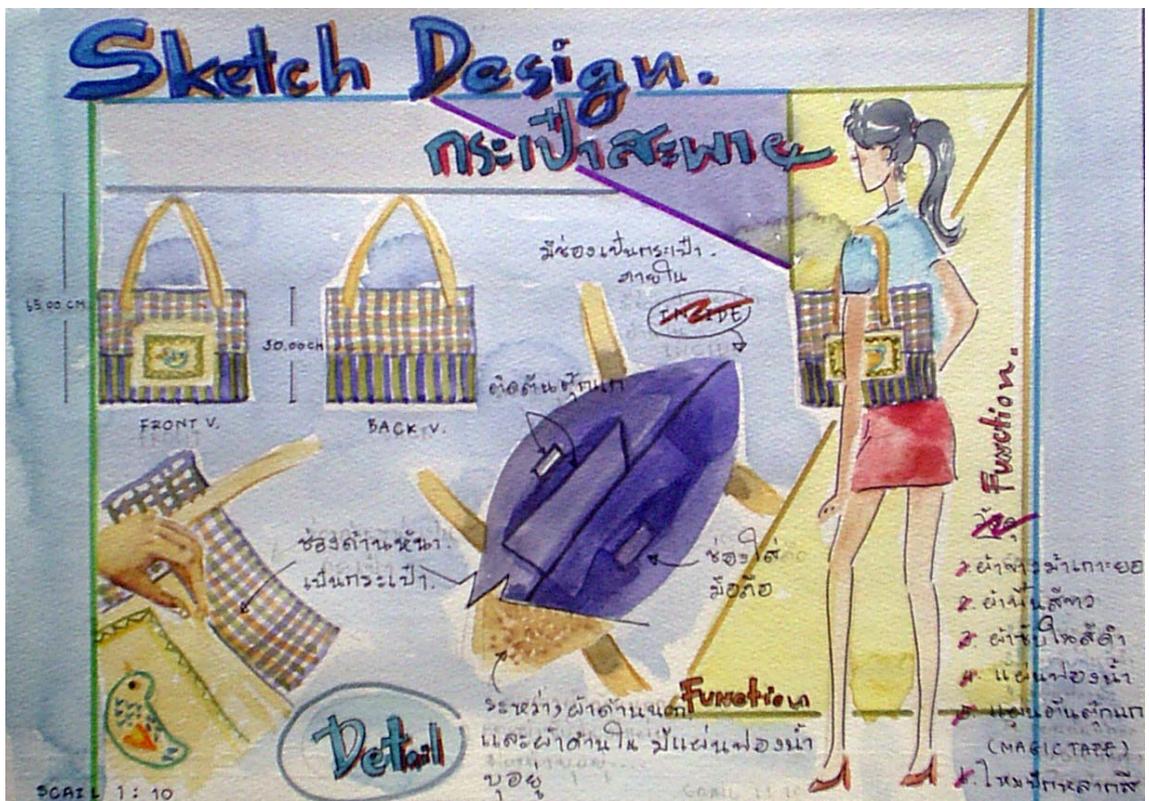
ภาพที่ 54 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบหมอนอิง 5

ภาพที่ 55 ผลงานออกแบบหมอนอิง 6

ภาพที่ 56 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบหมอนอิง 6

ภาพที่ 57 ผลงานออกแบบกระเป๋าสะพาย

ภาพที่ 58 ผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นแบบกระเป๋าสะพาย

ภาพที่ 59 แสดงประโยชน์ใช้สอยกระเป๋าสะพาย

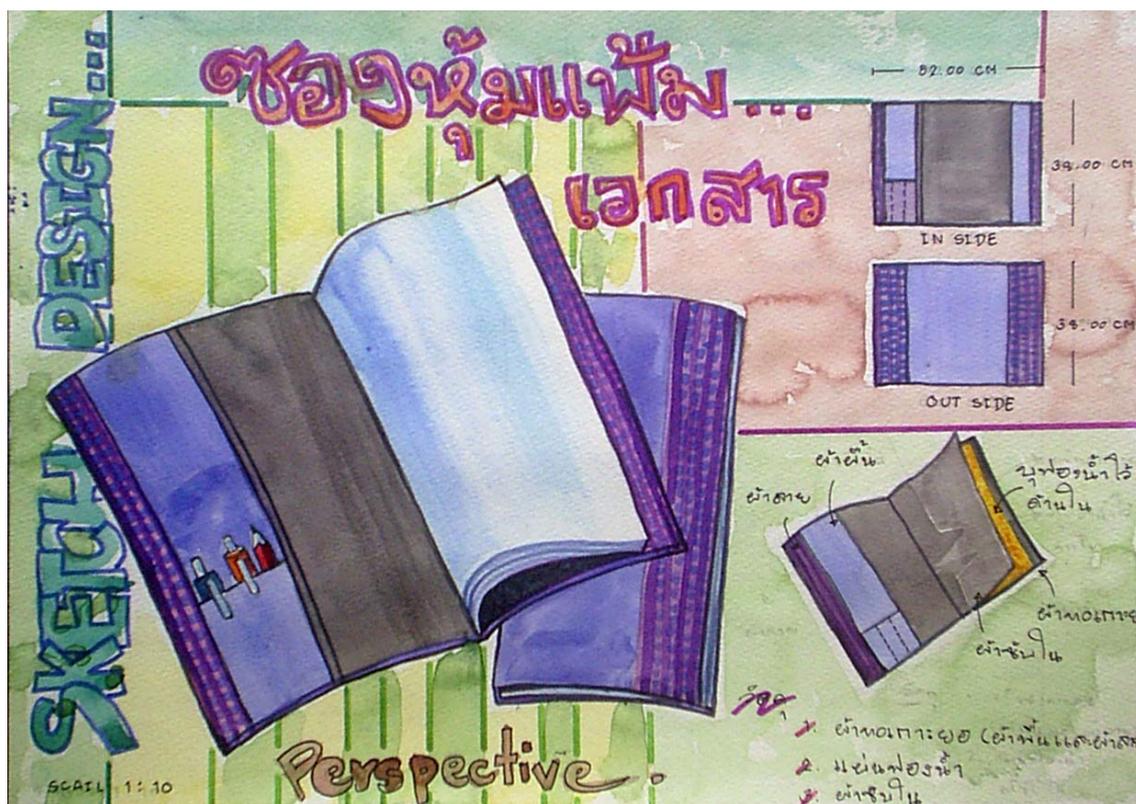
ภาพที่ 60 ผลงานออกแบบกระเป๋าใส่เครื่องเขียน

ภาพที่ 61 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบกระเป๋าใส่เครื่องเขียน

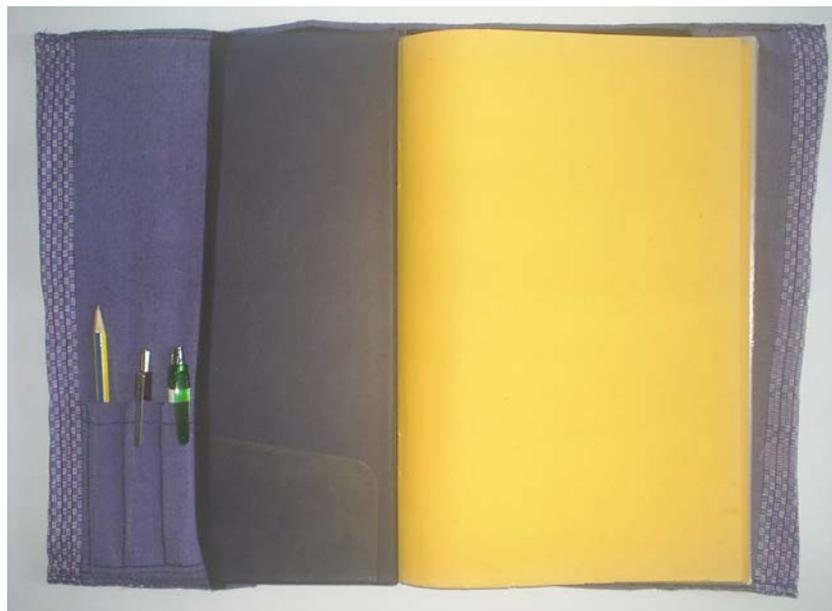
ภาพที่ 62 แสดงประโยชน์ใช้สอยกระเป๋าใส่เครื่องเขียน

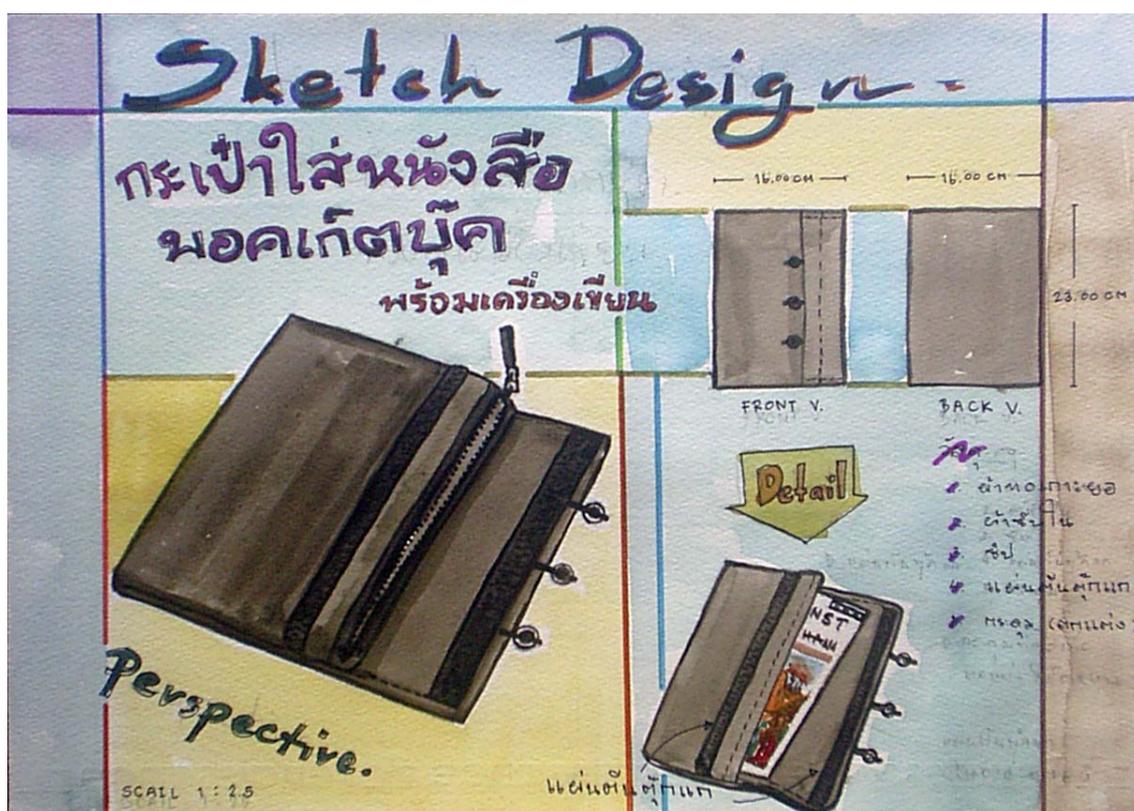
ภาพที่ 63 ผลงานออกแบบซองหุ้มเพิ่มเอกสาร

ภาพที่ 64 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบของหุ้มแฟ้มเอกสาร

ภาพที่ 65 แสดงประโยชน์ใช้สอยของหุ้มแฟ้มเอกสาร

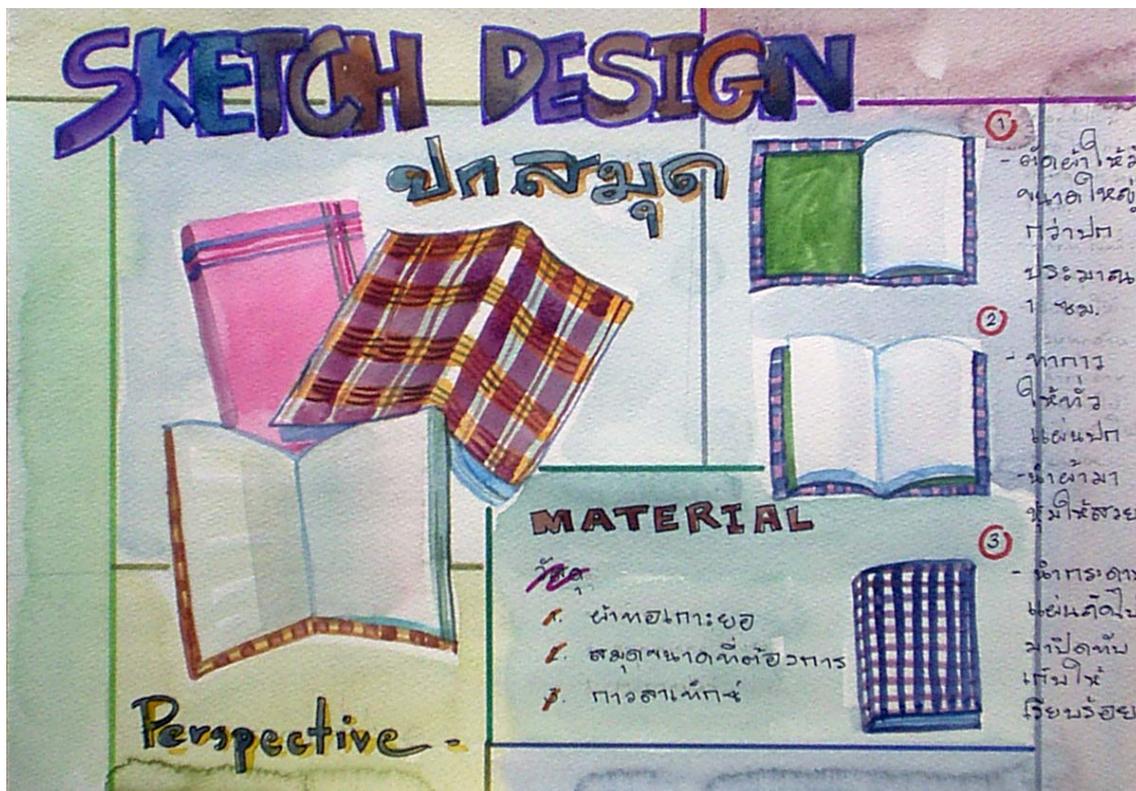
ภาพที่ 66 ผลงานออกแบบกระเป๋าใส่หนังสือพอกเก็ตบุ๊ค

ภาพที่ 67 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบกระเป๋าใส่หนังสือพอกเก็ตบุ๊ก

ภาพที่ 68 แสดงประโยชน์ใช้สอยกระเป๋าใส่หนังสือพอกเก็ตบุ๊ก

ภาพที่ 69 ผลงานออกแบบสมุดจดบันทึก

ภาพที่ 70 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบสมุดจดบันทึก

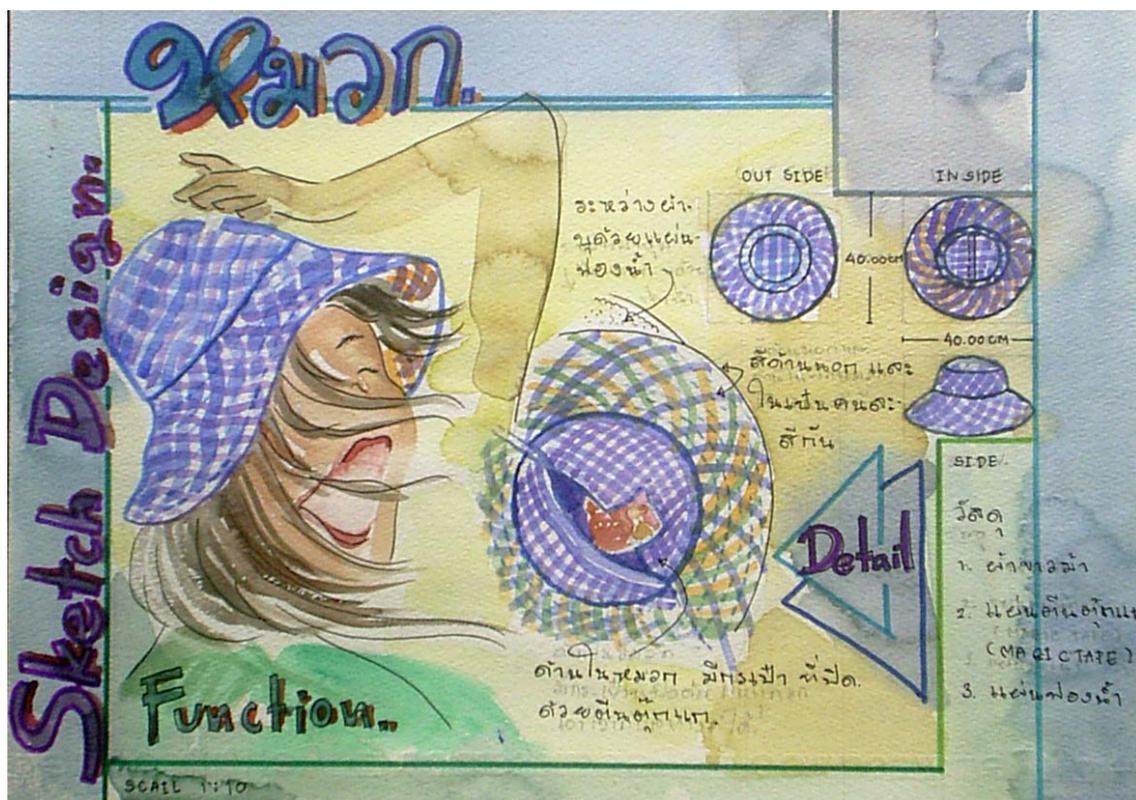
ภาพที่ 71 ผลงานออกแบบที่ใส่จดหมายแขวนผนัง

ภาพที่ 72 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ใส่จดหมายแขวนผนัง

ภาพที่ 73 แสดงประโยชน์ใช้สอยที่ใส่จดหมายแขวนผนัง

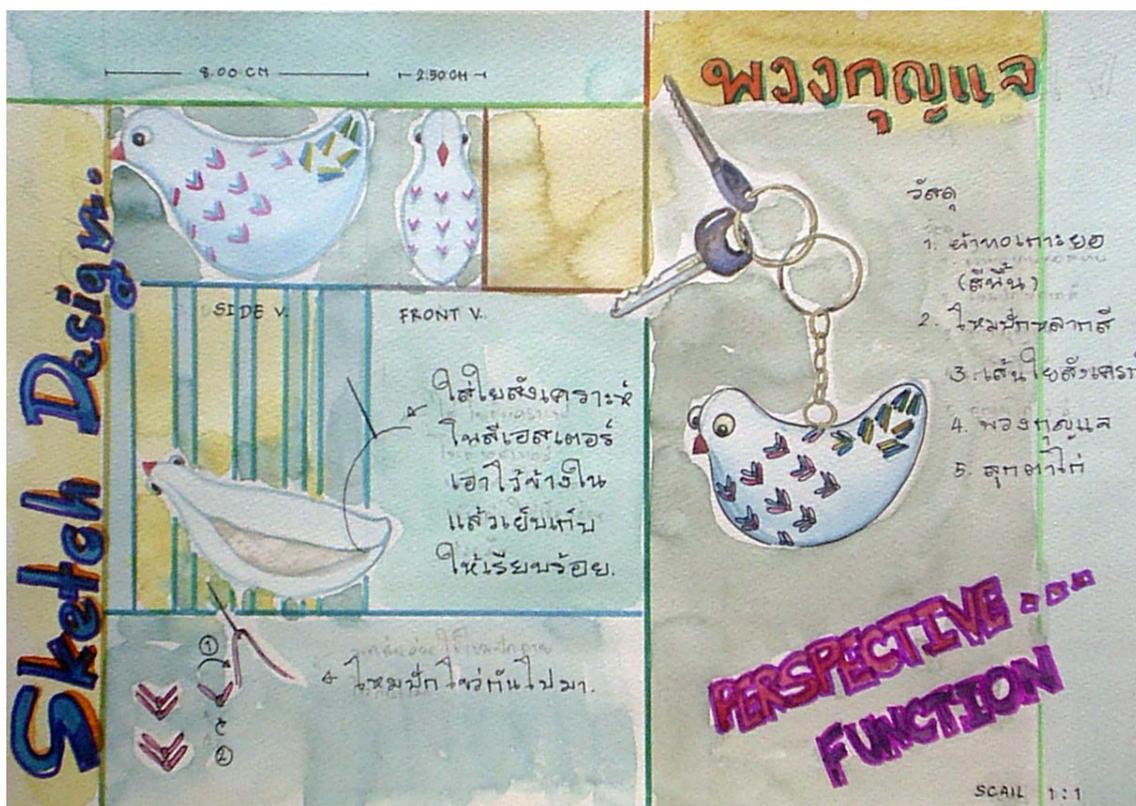
ภาพที่ 74 ผลงานออกแบบหมวก

ภาพที่ 75 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบหมวก

ภาพที่ 76 แสดงประโยชน์ใช้สอยหมวก

ภาพที่ 77 ผลงานออกแบบพวงกุญแจ

ภาพที่ 78 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบพวงกุญแจ

ภาพที่ 79 แสดงประโยชน์ใช้สอยพวงกุญแจ

ภาพที่ 80 ผลงานออกแบบถุงมือจับของร้อน 1

ภาพที่ 81 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบถุงมือจับของร้อน 1

ภาพที่ 82 แสดงประโยชน์ใช้สอยถุงมือจับของร้อน 1

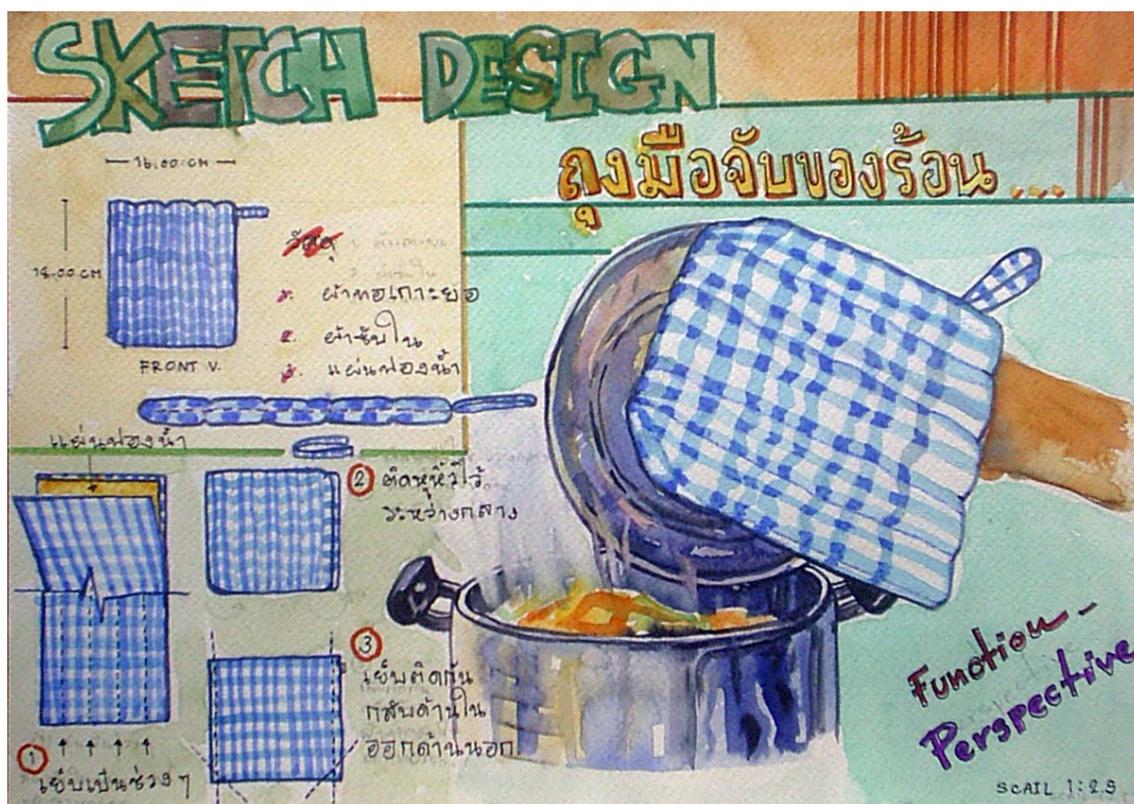
ภาพที่ 83 ผลงานออกแบบถุงมือจับของร้อน 2

ภาพที่ 84 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบถุงมือจับของร้อน 2

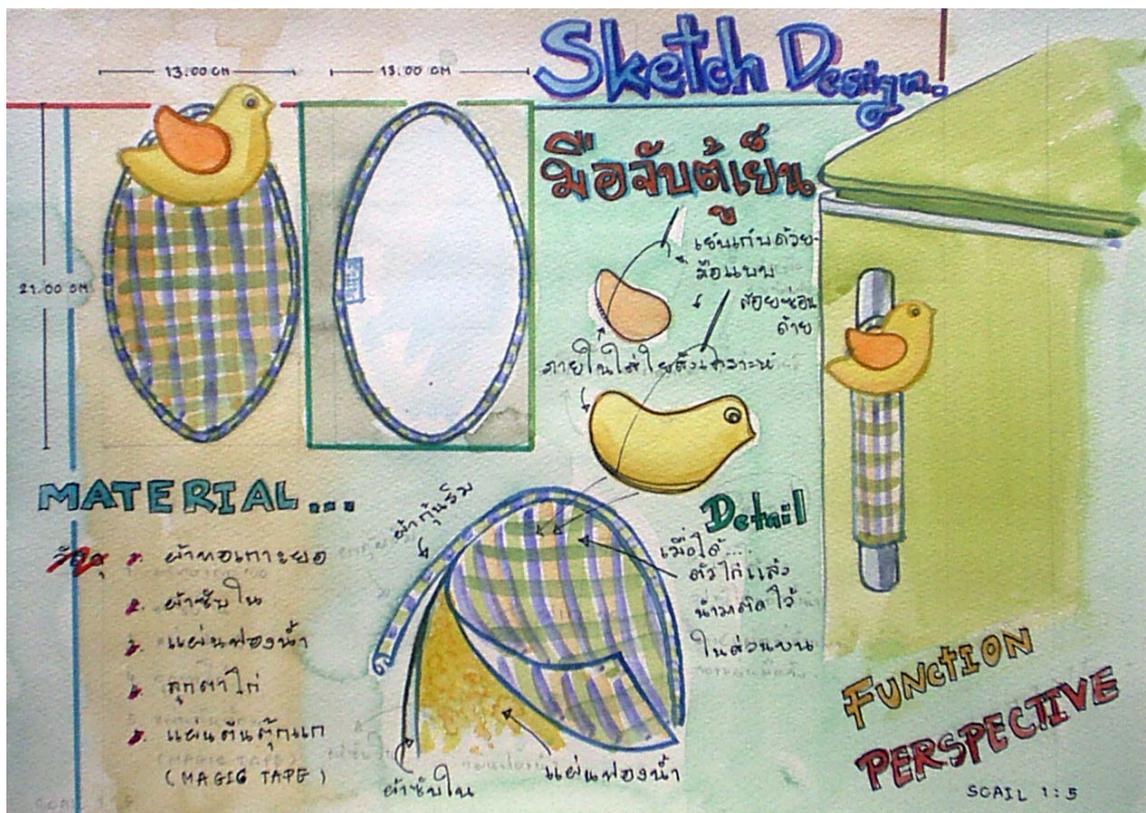
ภาพที่ 85 แสดงประโยชน์ใช้สอยถุงมือจับของร้อน 2

ภาพที่ 86 ผลงานออกแบบถุงมือจับของร้อน 3

ภาพที่ 87 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบถุงมือจับของร้อน 3

ภาพที่ 88 ผลงานออกแบบมือจับตู้ย่น

ภาพที่ 89 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบมือจับตู้เย็น

ภาพที่ 90 แสดงประโยชน์ใช้สอยมือจับตู้เย็น

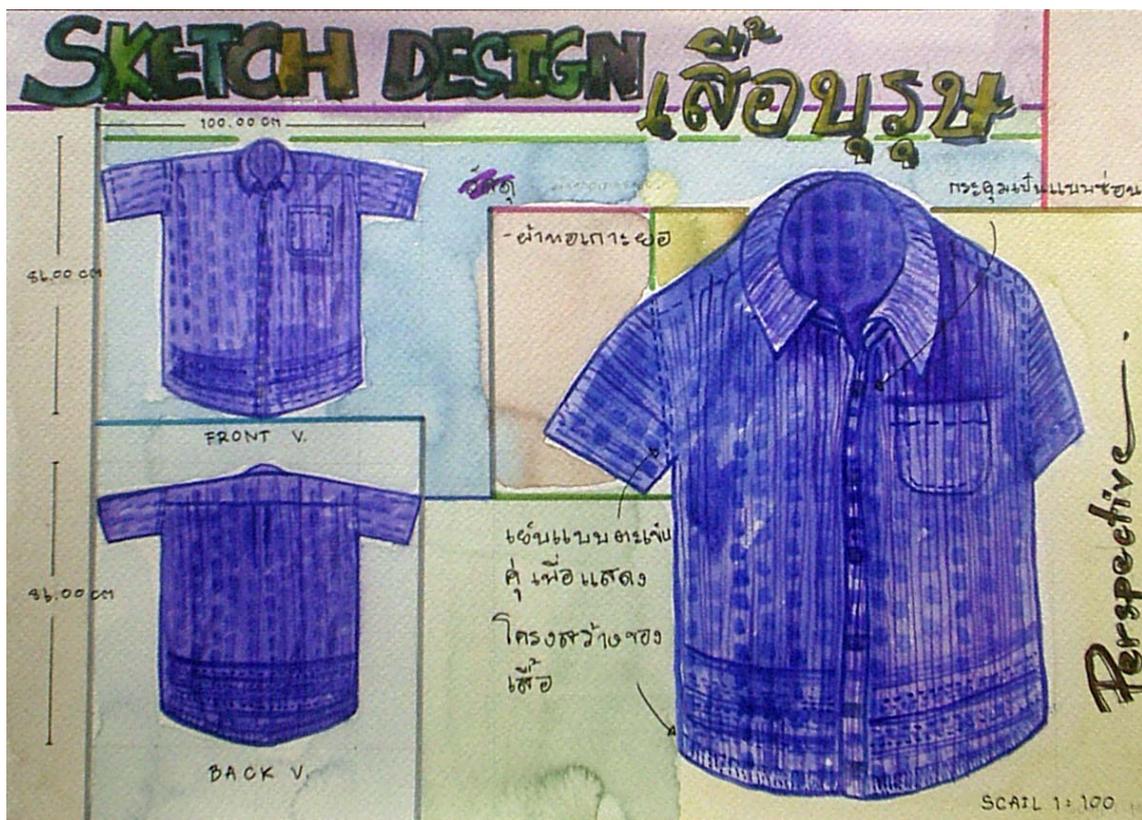
ภาพที่ 91 ผลงานออกแบบผ้ากันเปื้อน

ภาพที่ 92 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบผ้ากันเปื้อน

ภาพที่ 93 แสดงประโยชน์ใช้สอยผ้ากันเปื้อน

ภาพที่ 94 ผลงานออกแบบเสื้อบุรุษ 1

ภาพที่ 95 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบเสื้อบุรุษ 1

ภาพที่ 96 ผลงานออกแบบเสื้อบุรุษ 2

ภาพที่ 97 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบเสื้อบุรุษ 2

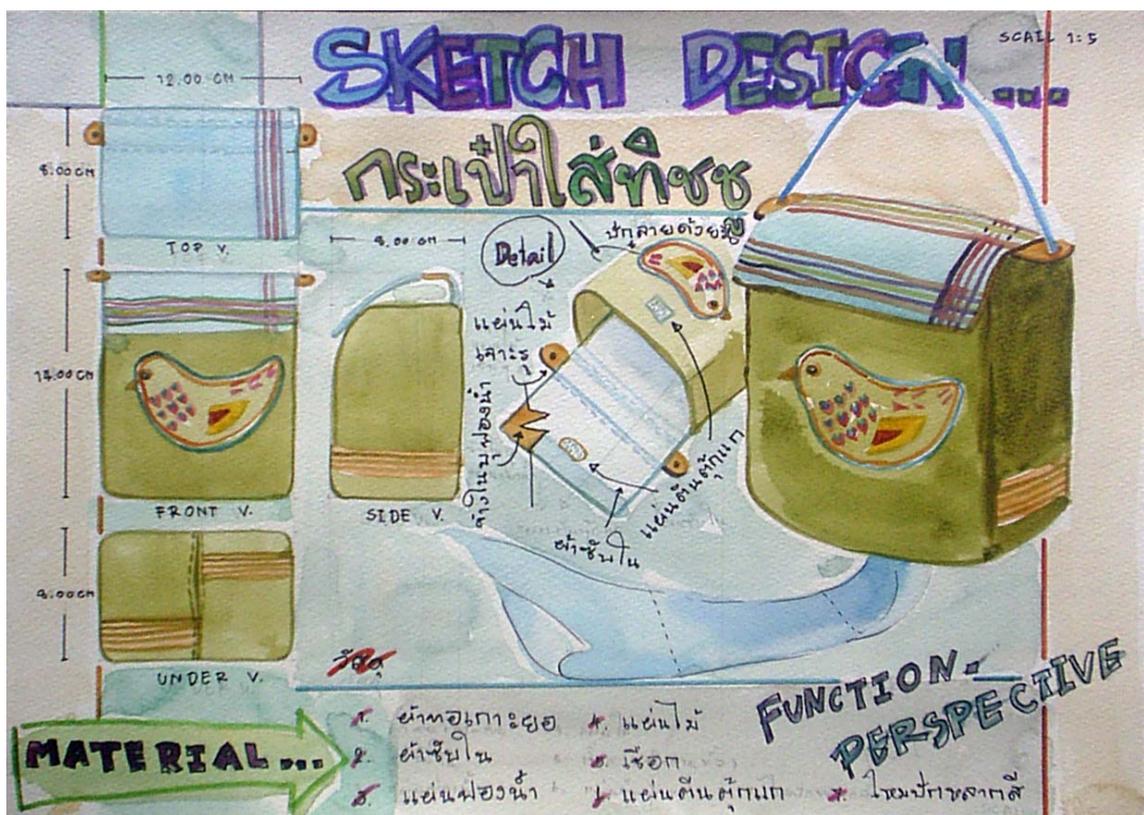

ภาพที่ 99 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ใช้วัสดุแขวนผนัง

ภาพที่ 100 แสดงประโยชน์ใช้สอยที่ใช้วัสดุแขวนผนัง

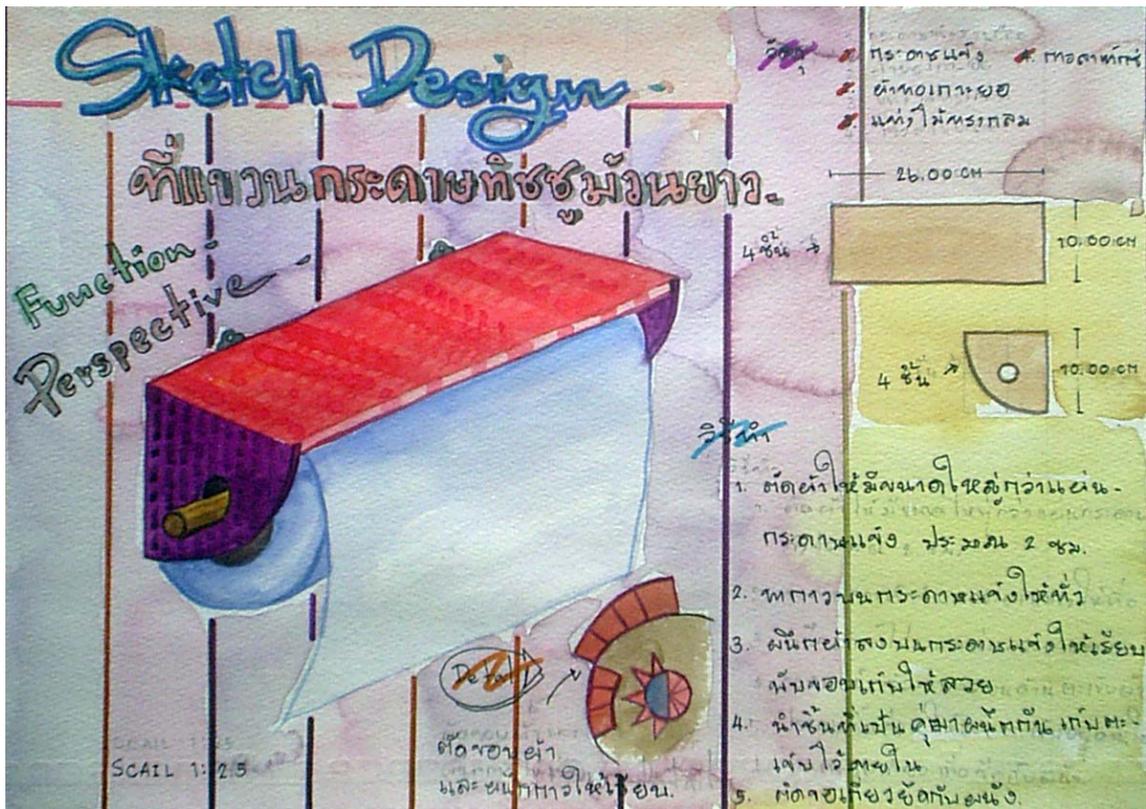
ภาพที่ 101 ผลงานออกแบบกระเป๋าสีไก่

ภาพที่ 102 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบกระเป๋าใส่ทิชชู

ภาพที่ 103 แสดงประโยชน์ใช้สอยกระเป๋าใส่ทิชชู

ภาพที่ 104 ผลงานออกแบบที่สี่ที่สี่ชั้นไม้ยาว

ภาพที่ 105 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ใส่ทิชชูม้วนยาว

ภาพที่ 106 แสดงประโยชน์ใช้สอยที่ใส่ทิชชูม้วนยาว

ภาพที่ 107 ผลงานออกแบบที่ใส่ถุงพลาสติก

ภาพที่ 108 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่ใส่ถุงพลาสติก

ภาพที่ 109 แสดงประโยชน์ใช้สอยที่ใส่ถุงพลาสติก

6. ผลการประเมินความพึงพอใจศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

การประเมินผลิตภัณฑ์ ผลการวิเคราะห์การศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่ได้รับการพัฒนาแล้วของผู้สนใจ ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย ผู้ผลิตและจำหน่ายโดยทำรายด้านและภาพรวมทุกด้าน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง โดยแบ่งเกณฑ์ ดังนี้ (ธีรยุทธ์ พึ่งเทียร ,2543:39)

4.50-5.00 หมายถึง มีความพอใจมากที่สุด

3.50-4.49 หมายถึง มีความพอใจมาก

2.50-3.49 หมายถึง มีความพอใจปานกลาง

1.50-2.49 หมายถึง มีความพอใจน้อย

1.50-1.49 หมายถึง มีความพอใจน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการวัดค่ากลางของข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) หรือค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และ วัดการกระจายของข้อมูลโดยใช้ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : SD) ดังนี้

1) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) หรือ ค่าเฉลี่ย (Mean) หรือ $\bar{X}$

จากสูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum X_i}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทนค่าเฉลี่ยเลขคณิตหรือค่าเฉลี่ย

$\sum X_i$ แทนผลรวมทั้งหมดของข้อมูล

N แทนจำนวนข้อมูลทั้งหมด

2) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) หรือ SD

จากสูตร

$$SD = \sqrt{\frac{\sum (X_i - \bar{X})^2}{N-1}}$$

เมื่อ	SD	แทนส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\bar{X}$	แทนค่าเฉลี่ยเลขคณิต หรือค่าเฉลี่ย
	$\sum X_i$	แทนผลรวมทั้งหมดของข้อมูล
	N	แทนจำนวนข้อมูลทั้งหมด

การสรุปผลการประเมินและอภิปรายผลที่ได้จากการนำค่าสถิติของกลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 กลุ่ม ในแต่ละด้านมาเปรียบเทียบค่าสถิติได้ ดังนี้

ตาราง 1 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้ผลิต

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
1	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	1.83	0.41
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	2.50	0.84
		3. ด้านการตลาด	2.33	0.82
2	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	2.00	0.00
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	2.67	1.03
		3. ด้านการตลาด	2.33	0.82
3	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.67	0.52
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.67	0.52
		3. ด้านการตลาด	3.67	0.52
4	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.67	0.52
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.67	0.52
		3. ด้านการตลาด	3.67	0.52
5	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.83	0.75
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.83	0.75
		3. ด้านการตลาด	3.83	0.75
6	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.17	0.41
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.17	0.75
		3. ด้านการตลาด	2.83	0.75
7	กระเป๋าสะพาย 	1. ด้านรูปแบบ	3.17	0.41
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.17	0.41
		3. ด้านการตลาด	3.17	0.41
8	กระเป๋าใส่เครื่องเขียน 	1. ด้านรูปแบบ	2.50	1.05
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	2.50	1.05
		3. ด้านการตลาด	2.50	1.05

ตาราง 1 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้ผลิต (ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
9	ซองหุ้มแฟ้มเอกสาร 	1. ด้านรูปแบบ	1.83	0.75
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	1.83	0.75
		3. ด้านการตลาด	1.83	0.75
10	ซองใส่หนังสือพอกเก็ตบุ๊ก 	1. ด้านรูปแบบ	1.67	0.82
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	1.67	0.82
		3. ด้านการตลาด	1.67	0.82
11	สมุด 	1. ด้านรูปแบบ	2.33	1.03
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	2.00	0.63
		3. ด้านการตลาด	2.00	0.63
12	ที่ใส่จดหมายแขวนผนัง 	1. ด้านรูปแบบ	3.67	0.52
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.50	0.55
		3. ด้านการตลาด	3.00	0.89
13	หมวกสองด้าน 	1. ด้านรูปแบบ	3.50	0.55
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.33	0.82
		3. ด้านการตลาด	2.83	0.98
14	พวงกุญแจ 	1. ด้านรูปแบบ	3.83	0.41
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.83	0.41
		3. ด้านการตลาด	3.83	0.41
15	ถุงมือจับของร้อน 	1. ด้านรูปแบบ	3.83	0.41
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.67	0.52
		3. ด้านการตลาด	3.67	0.52

ตาราง 1 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้ผลิต (ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
16	 ถุงมือจับของร้อน	1. ด้านรูปแบบ	3.67	0.52
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.50	0.55
		3. ด้านการตลาด	3.00	0.89
17	 ถุงมือจับของร้อน	1. ด้านรูปแบบ	3.83	0.41
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.67	0.52
		3. ด้านการตลาด	3.17	0.98
18	 มือจับตู้เย็น	1. ด้านรูปแบบ	3.83	0.41
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.67	0.52
		3. ด้านการตลาด	3.17	0.98
19	 ผ้ากันเปื้อน	1. ด้านรูปแบบ	3.83	0.41
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.83	0.41
		3. ด้านการตลาด	3.17	0.98
20	 เสื้อบุรุษ	1. ด้านรูปแบบ	1.50	0.55
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	1.50	0.55
		3. ด้านการตลาด	1.50	0.55
21	 เสื้อบุรุษ	1. ด้านรูปแบบ	1.33	0.52
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	1.17	0.41
		3. ด้านการตลาด	1.17	0.41

ตาราง 1 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้ผลิต (ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
22	ที่ใส่ทิชชูแขวนผนัง 	1. ด้านรูปแบบ	4.17	0.41
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.83	0.75
		3. ด้านการตลาด	2.83	0.75
23	กระเป๋าใส่ทิชชู 	1. ด้านรูปแบบ	3.83	0.98
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.50	0.84
		3. ด้านการตลาด	2.67	1.03
24	ที่ใส่ทิชชูแบบยาวแขวน ผนัง 	1. ด้านรูปแบบ	2.00	0.89
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	2.00	0.00
		3. ด้านการตลาด	1.83	0.41
25	ที่ใส่ถุงพลาสติก 	1. ด้านรูปแบบ	4.17	0.75
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.50	0.84
		3. ด้านการตลาด	2.83	1.33

ตาราง 2 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้จำหน่าย

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
1	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.6	1.14
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.2	1.30
		3. ด้านการตลาด	3.8	1.30
2	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.2	0.84
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4	1.22
		3. ด้านการตลาด	3.8	1.30
3	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.2	1.10
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4	1.00
		3. ด้านการตลาด	3.8	1.10
4	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.6	0.55
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.4	0.89
		3. ด้านการตลาด	3.8	0.84
5	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3	1.22
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.4	0.89
		3. ด้านการตลาด	4.2	1.10
6	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.6	0.89
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.4	0.89
		3. ด้านการตลาด	4	1.00
7	กระเป๋าสะพาย 	1. ด้านรูปแบบ	3.4	0.55
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.2	0.45
		3. ด้านการตลาด	3.4	0.55
8	กระเป๋าใส่เครื่องเขียน 	1. ด้านรูปแบบ	3.2	1.10
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	2.6	0.89
		3. ด้านการตลาด	3	1.22

ตาราง 2 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้จำหน่าย (ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
9	ซองหุ้มแฟ้มเอกสาร 	1. ด้านรูปแบบ	3.2	1.10
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.8	1.30
		3. ด้านการตลาด	3.6	1.14
10	ซองใส่หนังสือพอกเก้ตบุ๊ก 	1. ด้านรูปแบบ	3.4	1.82
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.4	1.82
		3. ด้านการตลาด	3.4	1.82
11	สมุด 	1. ด้านรูปแบบ	3.4	1.34
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.6	1.52
		3. ด้านการตลาด	3.4	1.34
12	ที่ใส่จดหมายแขวนผนัง 	1. ด้านรูปแบบ	3.6	0.89
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.2	0.84
		3. ด้านการตลาด	4	1.00
13	หมวกสองด้าน 	1. ด้านรูปแบบ	3.6	0.89
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4	0.00
		3. ด้านการตลาด	4.2	0.45
14	พวงกุญแจ 	1. ด้านรูปแบบ	3.6	1.14
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.2	0.84
		3. ด้านการตลาด	4.4	0.89
15	ถุงมือจับของร้อน 	1. ด้านรูปแบบ	4	0.00
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.4	0.55
		3. ด้านการตลาด	4.4	0.55

ตาราง 2 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้จำหน่าย (ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
16	 ถุงมือจับของร้อน	1. ด้านรูปแบบ	3.8	1.30
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4	0.71
		3. ด้านการตลาด	4	0.71
17	 ถุงมือจับของร้อน	1. ด้านรูปแบบ	4	0.71
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.2	0.84
		3. ด้านการตลาด	4	0.71
18	 มือจับตู้เย็น	1. ด้านรูปแบบ	4	1.00
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4	1.00
		3. ด้านการตลาด	4.2	1.10
19	 ผ้ากันเปื้อน	1. ด้านรูปแบบ	3.4	1.52
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.2	0.84
		3. ด้านการตลาด	4.4	0.89
20	 เสื้อบุรุษ	1. ด้านรูปแบบ	3.2	1.30
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.6	1.52
		3. ด้านการตลาด	3.2	1.30
21	 เสื้อบุรุษ	1. ด้านรูปแบบ	3.4	1.52
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.8	1.64
		3. ด้านการตลาด	3.4	1.52

ตาราง 2 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้จำหน่าย (ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
22	ที่ใส่ทิชชูแขวนผนัง 	1. ด้านรูปแบบ	3.6	0.89
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4	1.22
		3. ด้านการตลาด	4.2	0.45
23	กระเป๋าใส่ทิชชู 	1. ด้านรูปแบบ	4.2	0.84
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.8	0.45
		3. ด้านการตลาด	4	1.00
24	ที่ใส่ทิชชูแบบยาวแขวน ผนัง 	1. ด้านรูปแบบ	3.8	1.30
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4	1.22
		3. ด้านการตลาด	3.8	1.30
25	ที่ใส่ถุงพลาสติก 	1. ด้านรูปแบบ	4.2	1.10
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4	0.71
		3. ด้านการตลาด	4	1.00

ตาราง 3 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้สนใจ

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
1	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.40	1.07
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.20	0.79
		3. ด้านการตลาด	3.90	0.57
2	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.80	0.63
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.20	0.63
		3. ด้านการตลาด	3.80	0.63
3	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	4.60	0.52
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.30	0.82
		3. ด้านการตลาด	4.50	0.85
4	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.80	0.79
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.20	0.63
		3. ด้านการตลาด	4.00	1.05
5	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	4.00	0.94
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.30	0.48
		3. ด้านการตลาด	4.20	0.92
6	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	2.80	0.92
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.50	0.71
		3. ด้านการตลาด	3.70	0.82
7	กระเป๋าสะพาย 	1. ด้านรูปแบบ	3.80	1.03
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.30	0.67
		3. ด้านการตลาด	4.20	0.79
8	กระเป๋าใส่เครื่องเขียน 	1. ด้านรูปแบบ	3.90	1.20
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.40	0.97
		3. ด้านการตลาด	4.10	0.88

ตาราง 3 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้สนใจ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
9	ซองหุ้มแฟ้มเอกสาร 	1. ด้านรูปแบบ	3.30	0.82
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.20	0.92
		3. ด้านการตลาด	3.80	0.79
10	ซองใส่หนังสือพอกเก็ตบุ๊ก 	1. ด้านรูปแบบ	3.90	0.74
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.20	0.79
		3. ด้านการตลาด	4.20	0.79
11	สมุด 	1. ด้านรูปแบบ	4.10	0.74
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.60	0.52
		3. ด้านการตลาด	4.40	0.84
12	ที่ใส่จดหมายแขวนผนัง 	1. ด้านรูปแบบ	4.10	0.74
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.90	1.10
		3. ด้านการตลาด	3.80	1.03
13	หมวกสองด้าน 	1. ด้านรูปแบบ	3.80	0.92
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.20	0.79
		3. ด้านการตลาด	4.20	0.79
14	พวงกุญแจ 	1. ด้านรูปแบบ	3.70	0.95
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.60	1.26
		3. ด้านการตลาด	3.90	0.99
15	ถุงมือจับของร้อน 	1. ด้านรูปแบบ	4.00	0.82
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.30	1.06
		3. ด้านการตลาด	4.00	0.82

ตาราง 3 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้สนใจ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
16	ถุงมือจับของร้อน 	1. ด้านรูปแบบ	4.10	0.88
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.30	0.82
		3. ด้านการตลาด	4.00	0.94
17	ถุงมือจับของร้อน 	1. ด้านรูปแบบ	3.60	0.52
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.90	0.99
		3. ด้านการตลาด	3.60	0.84
18	มือจับตู้เย็น 	1. ด้านรูปแบบ	4.20	0.63
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.10	0.99
		3. ด้านการตลาด	4.10	0.99
19	ผ้ากันเปื้อน 	1. ด้านรูปแบบ	4.40	1.07
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.40	0.70
		3. ด้านการตลาด	4.60	0.70
20	เสื้อบุรุษ 	1. ด้านรูปแบบ	3.70	0.95
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.10	0.74
		3. ด้านการตลาด	3.80	0.79
21	เสื้อบุรุษ 	1. ด้านรูปแบบ	3.30	0.82
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.60	0.70
		3. ด้านการตลาด	3.70	0.48

ตาราง 3 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้สนใจ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
22	ที่ใส่ทิชชูแขวนผนัง 	1. ด้านรูปแบบ	4.00	0.82
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.30	0.82
		3. ด้านการตลาด	4.10	0.88
23	กระเป๋าใส่ทิชชู 	1. ด้านรูปแบบ	4.10	0.74
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.20	1.03
		3. ด้านการตลาด	4.00	0.82
24	ที่ใส่ทิชชูแบบยาวแขวน ผนัง 	1. ด้านรูปแบบ	3.50	1.08
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.80	0.92
		3. ด้านการตลาด	3.50	0.97
25	ที่ใส่ถุงพลาสติก 	1. ด้านรูปแบบ	3.70	1.06
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.00	1.25
		3. ด้านการตลาด	3.70	0.82

ตาราง 4 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้จำหน่ายและผลิต

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
1	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.4	0.89
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.6	1.52
		3. ด้านการตลาด	3	1.22
2	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.2	1.10
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.6	1.52
		3. ด้านการตลาด	3.2	1.10
3	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.4	0.89
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.8	1.30
		3. ด้านการตลาด	3.4	0.89
4	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3	0.71
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4	1.00
		3. ด้านการตลาด	3.4	0.55
5	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.6	0.55
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.8	1.30
		3. ด้านการตลาด	3.4	0.89
6	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.6	1.14
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4	1.22
		3. ด้านการตลาด	3.4	1.14
7	กระเป๋าสะพาย 	1. ด้านรูปแบบ	4.2	0.84
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.8	0.84
		3. ด้านการตลาด	3.4	0.55
8	กระเป๋าใส่เครื่องเขียน 	1. ด้านรูปแบบ	3	1.00
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.4	1.14
		3. ด้านการตลาด	3.2	0.84

ตาราง 4 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้จำหน่ายและผลิต (ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
9	ซองหุ้มแฟ้มเอกสาร 	1. ด้านรูปแบบ	2.8	0.84
		2.ด้านประโยชน์ใช้สอย	3	0.71
		3. ด้านการตลาด	3	0.71
10	ซองใส่หนังสือพอกเก้ตบุ๊ก 	1. ด้านรูปแบบ	3	0.71
		2.ด้านประโยชน์ใช้สอย	3	0.71
		3. ด้านการตลาด	2.8	0.84
11	สมุด 	1. ด้านรูปแบบ	3.4	0.55
		2.ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.4	0.55
		3. ด้านการตลาด	3.4	0.55
12	ที่ใส่จดหมายแขวนผนัง 	1. ด้านรูปแบบ	3.4	0.89
		2.ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.4	1.52
		3. ด้านการตลาด	3.4	1.14
13	หมวกสองด้าน 	1. ด้านรูปแบบ	3.2	1.30
		2.ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.4	1.52
		3. ด้านการตลาด	3.2	1.48
14	พวงกุญแจ 	1. ด้านรูปแบบ	3.6	1.52
		2.ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.4	0.89
		3. ด้านการตลาด	3.2	0.84
15	ถุงมือจับของร้อน 	1. ด้านรูปแบบ	3.2	0.84
		2.ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.2	1.30
		3. ด้านการตลาด	3.2	0.84

ตาราง 4 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้จำหน่ายและผลิต(ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
16	ถุงมือจับของร้อน 	1. ด้านรูปแบบ	3.6	0.89
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.6	1.14
		3. ด้านการตลาด	3.4	0.55
17	ถุงมือจับของร้อน 	1. ด้านรูปแบบ	3.4	0.55
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.2	0.84
		3. ด้านการตลาด	3.4	0.55
18	มือจับตู้เย็น 	1. ด้านรูปแบบ	3.6	1.52
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.6	1.52
		3. ด้านการตลาด	3.2	1.30
19	ผ้ากันเปื้อน 	1. ด้านรูปแบบ	3.6	1.52
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.6	1.52
		3. ด้านการตลาด	3.4	1.52
20	เสื้อบุรุษ 	1. ด้านรูปแบบ	2.8	1.30
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3	1.87
		3. ด้านการตลาด	2.8	1.79
21	เสื้อบุรุษ 	1. ด้านรูปแบบ	3	1.22
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.2	1.64
		3. ด้านการตลาด	3	1.58

ตาราง 4 ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ โดยกลุ่มผู้จำหน่ายและผลิต (ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
22	ที่ใส่ทิชชูแขวนผนัง 	1. ด้านรูปแบบ	3	1.41
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3	1.41
		3. ด้านการตลาด	2.8	1.30
23	กระเป๋าใส่ทิชชู 	1. ด้านรูปแบบ	3.2	1.64
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.2	1.64
		3. ด้านการตลาด	2.6	1.14
24	ที่ใส่ทิชชูแบบยาวแขวน ผนัง 	1. ด้านรูปแบบ	2.8	1.30
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	2.8	1.30
		3. ด้านการตลาด	2.6	1.34
25	ที่ใส่ถุงพลาสติก 	1. ด้านรูปแบบ	3.2	1.79
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3	1.58
		3. ด้านการตลาด	3	1.00

ตาราง 5 สรุปผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความพึงพอใจ
1	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.06	0.43	ปานกลาง
		2.ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.63	0.36	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.26	0.71	มาก
2	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.05	0.94	ปานกลาง
		2.ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.62	1.13	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.28	0.97	ปานกลาง
3	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.72	0.97	มาก
		2.ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.94	1.21	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.84	1.14	มาก
4	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.52	0.52	มาก
		2.ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.07	0.56	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.72	0.77	มาก
5	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.61	0.45	มาก
		2.ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.08	0.72	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.91	0.79	มาก
6	หมอนอิง 	1. ด้านรูปแบบ	3.29	0.80	ปานกลาง
		2.ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.77	0.93	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.48	0.89	ปานกลาง
7	กระเป๋าสะพาย 	1. ด้านรูปแบบ	3.64	0.47	มาก
		2.ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.62	0.48	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.54	0.56	มาก
8	กระเป๋าใส่เครื่องเขียน 	1. ด้านรูปแบบ	3.15	0.00	ปานกลาง
		2.ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.23	0.00	ปานกลาง
		3. ด้านการตลาด	3.20	0.00	ปานกลาง

ตาราง 5 สรุปผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	
				มาตรฐาน	ระดับ ความพึงพอใจ
9	ซองหุ้มเพิ่มเอกสาร 	1. ด้านรูปแบบ	2.78	0.00	ปานกลาง
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	2.96	0.00	ปานกลาง
		3. ด้านการตลาด	3.06	0.00	ปานกลาง
10	ซองใส่หนังสือปก เกิดนิ้ก 	1. ด้านรูปแบบ	2.99	0.96	ปานกลาง
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.07	1.06	ปานกลาง
		3. ด้านการตลาด	3.02	1.07	ปานกลาง
11	สมุด 	1. ด้านรูปแบบ	3.31	0.73	ปานกลาง
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.40	1.07	ปานกลาง
		3. ด้านการตลาด	3.30	0.99	ปานกลาง
12	ที่ใส่จดหมายแขวนผนัง 	1. ด้านรูปแบบ	3.69	0.29	มาก
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.75	0.37	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.55	0.44	มาก
13	หมวกสองด้าน 	1. ด้านรูปแบบ	3.53	0.25	มาก
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.73	0.43	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.61	0.70	มาก
14	พวงกุญแจ 	1. ด้านรูปแบบ	3.68	0.11	มาก
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.76	0.34	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.83	0.49	มาก
15	ถุงมือจับของร้อน 	1. ด้านรูปแบบ	3.76	0.38	มาก
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.89	0.56	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.82	0.51	มาก

ตาราง 5 สรุปผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน ระดับ	
				มาตรฐาน	ความพึงพอใจ
16	ถู่มือจับของร้อน 	1. ด้านรูปแบบ	3.79	0.22	มาก
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.85	0.37	มีมาก
		3. ด้านการตลาด	3.60	0.49	มาก
17	ถู่มือจับของร้อน 	1. ด้านรูปแบบ	3.71	0.26	มาก
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.74	0.42	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.54	0.35	มาก
18	มือจับตู้เย็น 	1. ด้านรูปแบบ	3.91	0.25	มาก
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.84	0.25	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.67	0.56	มาก
19	ผ้ากันเปื้อน 	1. ด้านรูปแบบ	3.81	0.43	มาก
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.01	0.36	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.89	0.71	มาก
20	เสื้อบุรุษ 	1. ด้านรูปแบบ	2.80	0.94	ปานกลาง
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.05	1.13	ปานกลาง
		3. ด้านการตลาด	2.83	0.97	ปานกลาง
21	เสื้อบุรุษ 	1. ด้านรูปแบบ	2.76	0.97	ปานกลาง
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	2.94	1.21	ปานกลาง
		3. ด้านการตลาด	2.82	1.14	ปานกลาง

ตาราง 5 สรุปผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ (ต่อ)

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ ความพึงพอใจ
22	ที่ใส่ทิชชูแขวนผนัง 	1. ด้านรูปแบบ	3.69	0.52	มาก
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.78	0.56	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.48	0.77	ปานกลาง
23	กระเป๋าใส่ทิชชู 	1. ด้านรูปแบบ	3.83	0.45	มาก
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.93	0.72	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.32	0.79	ปานกลาง
24	ที่ใส่ทิชชูแบบยาว แขวนผนัง 	1. ด้านรูปแบบ	3.03	0.80	ปานกลาง
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.15	0.93	ปานกลาง
		3. ด้านการตลาด	2.93	0.89	ปานกลาง
25	ที่ใส่ถุงพลาสติก 	1. ด้านรูปแบบ	3.82	0.47	มาก
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.63	0.48	มาก
		3. ด้านการตลาด	3.38	0.56	ปานกลาง

ตาราง 6 สรุปผลการประเมินความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอในด้านต่างๆ

รายการประเมิน	ความพึงพอใจต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ		
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านรูปแบบ	3.44	0.37	ปานกลาง
2. ด้านประโยชน์ใช้สอย	3.62	0.73	มาก
3. ด้านการตลาด	3.44	0.83	ปานกลาง
สรุปผลการประเมินความพึงพอใจ	3.50	0.64	มาก

จากตาราง 4.6 พบว่ากลุ่มผู้ประเมินทั้ง 4 กลุ่ม มีความคิดเห็นด้านรูปแบบอยู่ในระดับปานกลาง ด้านประโยชน์ใช้สอยอยู่ในระดับมาก และด้านการตลาดอยู่ในระดับปานกลาง ทำให้สรุปผลการประเมินความพึงพอใจของผลิตภัณฑ์ผ้าทอโดยรวมอยู่ในระดับมีความพึงพอใจมาก

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1.1 เพื่อศึกษาบริบททางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์รูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา

1.2 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา

1.3 เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการผลิตงานศิลปหัตถกรรมผ้าทอรอบลุ่มทะเลสาบสงขลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีคุณค่าความงามอีกทั้งยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ศิลปหัตถกรรมผ้าทอรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา

2. ขอบเขตของโครงการวิจัย

2.1 ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

2.1.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ รูปแบบงานศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

2.1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความพึงพอใจของรูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่ผ่านการพัฒนาแล้ว

2.2 ขอบเขตด้านประชากรศึกษา

2.2.1 ผู้ผลิต ได้แก่ กลุ่มอาชีพผลิตศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอเกาะยอ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และ ผ้าทอกระแสดินธุ์ บ้านคลองโหนด อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

2.2.2 ผู้บริโภค ได้แก่ กลุ่มผู้สนใจและผู้ซื้อศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอผ้าทอเกาะยอ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และ ผ้าทอกระแสดินธุ์ บ้านคลองโหนด อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

2.3 ขอบเขตด้านสถานที่ศึกษา

ได้แก่ ที่ทำการกลุ่มอาชีพศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอเกาะยอ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และ ผ้าทอกระแสดินธุ์ บ้านคลองโหนด อำเภอกระแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา

2.4 ขอบเขตด้านจำนวนผลิตภัณฑ์

ได้แก่ จำนวนสร้างศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์กระจุกรูปแบบใหม่ จำนวน 25 ชิ้น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยออกตามขั้นตอนการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการศึกษาลักษณะรูปแบบผลิตภัณฑ์และการผลิตงานศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เครื่องมือที่นำมาใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างและการบันทึกภาพ โดยมุ่งประเด็นการสัมภาษณ์ดังนี้

3.1.1 ประวัติความเป็นมา

3.1.2 บริบททางสังคมที่ส่งผลถึงรูปแบบผลิตภัณฑ์

3.1.3 วัสดุที่ใช้

3.1.4 ขั้นตอนวิธีการผลิตผ้าทอ

3.1.5 รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ออกจำหน่าย

3.2 ขั้นตอนการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์ซึ่งได้พัฒนาขึ้นมาใหม่จำนวน 25 แบบ เครื่องมือที่นำมาใช้ ได้แก่ แบบประเมิน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยพิจารณาแต่ละแบบเป็นรายด้านดังนี้

3.2.1 ด้านรูปแบบ

3.2.1.1 ความสวยงาม

3.2.1.2 การแสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

3.2.2 ด้านประโยชน์ใช้สอย

3.2.2.1 การใช้งานสะดวกสบาย

3.2.2.2 ความปลอดภัยในการใช้งาน

3.2.3 ด้านการตลาด

3.2.3.1 ผลิตภัณฑ์มีความแปลกใหม่

3.2.3.2 ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจ ดึงดูดใจ

4. การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนดำเนินงานดังต่อไปนี้

4.1 การเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถาม ประกอบการจดบันทึก การถ่ายภาพ การสังเกต และการสัมภาษณ์

4.2 ศึกษาข้อมูลที่ได้จากกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถาม ประกอบการจดบันทึก การถ่ายภาพ การสังเกต และการสัมภาษณ์ แล้วทำการวิเคราะห์ผล

4.3 นำข้อมูลที่ได้ จากแบบสอบถามทั้งหมดมาสรุปข้อมูลทางสถิติ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

แปลผลจากการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบของการบรรยายตามวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์

5.2 การประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการพัฒนาแล้ว ในการแปลผลใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้

4.50-5.00 หมายถึง มีความพอใจมากที่สุด

3.50-4.49 หมายถึง มีความพอใจมาก

2.50-3.49 หมายถึง มีความพอใจปานกลาง

1.50-2.49 หมายถึง มีความพอใจน้อย

1.50-1.49 หมายถึง มีความพอใจน้อยที่สุด

6. ขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์

การดำเนินงานพัฒนารูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา คณะผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ ดังนี้

6.1 รวบรวมข้อมูล/ศึกษาข้อมูล จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆและ

6.2 ลงพื้นที่รวบรวม/ศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่ยังมีการผลิตและใช้สอยในปัจจุบัน

6.3 ลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มประชากรซึ่งเป็นผู้ผลิตงานศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

6.4 สรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ทราบถึงเทคนิคและกรรมวิธีการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ และบริบทที่เกี่ยวข้อง

6.5 วิเคราะห์ผลการศึกษาและนำผลการวิเคราะห์มาพัฒนารูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

6.6 ทำการออกแบบพัฒนาศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ จำนวน 25 แบบ

6.7 ผลิตต้นแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ จำนวน 25 ชิ้น

7. สรุปผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปได้ดังนี้

7.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของผ้าทอรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา

ผ้าเป็นสิ่งที่สะท้อนภูมิปัญญาของกลุ่มชน มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน แสดงให้เห็นพลังของการต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรม ในรอบลุ่มทะเลสาบสงขลาที่มีชื่อเสียงมายาวนานได้แก่ ผ้าทอเกาะยอเกาะข่อยได้รับการยอมรับด้านคุณภาพและความงาม โดยเฉพาะผ้าทอยกดอกมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น

ผ้าทอเกาะยอในอดีตการทอผ้าใช้กี่พื้นบ้าน เรียกกี่มือ หรือ “หูก” มีการปลูกฝ้าย ปั่นด้าย ย้อมสี และทอเป็นผืนผ้า การทอผ้าในช่วงแรกเริ่มทอจากผ้าพื้น และผ้าลายตารางสลับสี การทอผ้าเพื่อใช้ในวิถีชีวิต เช่นแปรรูปเป็นเครื่องนุ่งห่ม เช่นเสื่อคอกกระเช้า ผ้าขาวม้า เป็นต้น นอกจากการทอผ้าเพื่อใช้สอยในครัวเรือนแล้ว ผ้าทอเกาะยอยังเป็นสินค้าที่จำหน่ายในท้องถิ่น และในต่างชุมชน และในตัวเมืองต่าง ๆ สร้างรายได้ให้ครัวเรือนและสร้างเศรษฐกิจที่เข้มแข็งให้กับชุมชน

สีที่ใช้ย้อมผ้าและย้อมเส้นด้ายในอดีต ใช้สีที่ได้จากวัตถุดิบจากธรรมชาติ มีวิธีการย้อมแบบพื้นบ้าน แบ่งเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ การย้อมร้อนและการย้อมแบบเย็น การย้อมร้อน โดยการนำส่วนต่าง ๆ ของพืช เช่น เปลือก ใบ ผล แก่น ราก เป็นต้น นำมาต้บ แช่วน้ำไว้ ๑ คืน แล้วนำไปต้มให้ได้น้ำสี กรองให้เหลือเฉพาะน้ำสี นำผ้าหรือด้ายลงแช่ในน้ำสีเพื่อย้อมให้ได้สีต่าง ๆ ตามชนิดของพืชที่ให้สีต่างกัน เช่น แก่นขนุนให้สีเหลืองซีดเหลืองไม้หลุมพองให้สีน้ำตาลแก่ ลูกหว้าให้สีม่วง เป็นต้น วิธีการย้อมเย็น หรือการหมัก ได้แก่การย้อมคราม โดยการใช้ต้นครามแช่น้ำให้เปื่อย กรองกากต้นครามออก เติมน้ำแดง คนให้เข้ากันนำผ้าลงแช่หมักไว้ ได้สีคราม ถ้าต้องการให้สีเข้มควรย้อมซ้ำสีจะเข้มขึ้น นอกจากนั้น ยังมีการย้อมหมัก โดยนำผ้าฝ้ายลงหมักในโคลน ได้สีเทาและการหมักโคลนยังช่วยให้ผ้ามีความคงทนช่วยยืดอายุการใช้งาน การย้อมผ้าเป็นภูมิปัญญาในการสร้างสีสันทนเส้นด้ายหรือบนผืนผ้าให้ได้สีตามต้องการ ช่วยเพิ่มความสวยงาม ความพึงพอใจ และสุนทรียภาพแก่ผู้ใช้

นอกจากผ้าพื้นและผ้าลายตารางแล้ว ผ้าทอยกดอกเป็นผ้าที่มีความงามเป็นเอกลักษณ์ของผ้าทอเกาะยอ ผ้ายกดอกจะใช้ในโอกาสพิเศษ เช่น ใช้แต่งกายร่วมงานประเพณีต่างๆ ลวดลายผ้าทอยกดอกที่ทอในอดีตและได้รับการสืบทอดมาจนปัจจุบัน เช่น ลายดอกพิกุล ลายราชวัติ ลายลูกแก้ว ลายดอกพริก ลานดอกพะยอม ลายดอกชุก ลายดอกพิกุล เป็นต้น

7.2 เพื่อศึกษาบริบททางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์รูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา

ศิลปหัตถกรรมผ้าทอเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานสืบเนื่องมาอย่างน้อย 3 ชั่วอายุคน ในอดีตซึ่งเป็นสังคมวัฒนธรรม การทอผ้าผลิตเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบต่างๆ เพื่อใช้ในชีวิตประจำวันเป็นหลัก ส่วนที่เหลือใช้ไปจำหน่ายในตลาดและแหล่งชุมชนต่างๆ ผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมในอดีตมีรูปแบบที่เรียบง่าย ส่วนใหญ่ทอผ้าพื้น ผ้าลายตารางสลับสี เป็นต้น การใช้สอยในชีวิต เช่น ผ้ากราบพระ ผ้าเช็ดปาก ผ้าห่อของ ฟ้านุ่ง ผ้าขาวม้า และเสื่อผ้า เป็นต้น ในปัจจุบันผ้าทอเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นหลัก ส่งผลถึงการสร้างสรรค์รูปแบบของศิลปหัตถกรรมผ้าทอเพื่อตอบสนองการใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิตสมัยใหม่ มีรูปแบบที่หลากหลายและเพิ่มขึ้นจากอดีต รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในปัจจุบัน เช่น กระเป๋าใส่เศษเหรียญ กระเป๋าถือ กระเป๋าสะพาย ซองใส่กระดาษทิชชู เสื้อสูท ผ้าคลุมไหล่ เนคไท เข็มกลัด หมอน เป็นต้น

7.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการพัฒนารูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา

การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ โครงการวิจัยนี้ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อให้ได้รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความงาม และตอบสนองการใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิตสมัยใหม่ การออกแบบใช้หลักการออกแบบสัมพัทธ์ (Relative Design) หมายถึง การพัฒนาสานต่อจากสิ่งที่เคยมีอยู่เดิม แล้วพัฒนาให้ดีขึ้นเป็นลำดับสวยงามขึ้น นำใช้ขึ้น วัสดุที่ใช้คือ ผ้าทอเกาะยอ และผ้าทอกระแสดินธุ์ ทั้ง ผ้าพื้น ผ้าลายตาหมากรุก ผ้าทอยกดอกลายต่างๆ ใช้วิธีผลิตโดยการเย็บเป็นหลัก ผสมผสานกับการปัก “ลายไก่” ซึ่งประยุกต์รูปแบบไก่จากเครื่องปั้นดินเผาสทิงหม้อ เป็นการบูรณาการภูมิปัญญา ด้านศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่น และสร้างเอกลักษณ์เฉพาะของงานวิจัยชุดนี้

7.4 เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการผลิตงานศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์กระจูดรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีคุณค่าความงามและยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

รูปแบบผลิตภัณฑ์จากศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์กระจูดที่ได้ทำการออกแบบและนำมาพัฒนาปรับปรุงจนเป็นต้นแบบจำนวนทั้งหมด 25 ชิ้น ได้ผ่านการประเมินความพึงพอใจ 3 ด้าน ได้แก่ด้านรูปแบบ ด้านประโยชน์ใช้สอย และด้านการตลาด จาก 4 กลุ่ม ได้แก่ผู้ผลิต ผู้ผลิตและจำหน่าย ผู้จำหน่าย ผู้สนใจ / ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ จำนวน 60 คน ผลิตภัณฑ์ที่ทำการออกแบบและพัฒนาแล้วมีผลการประเมินโดยเฉลี่ยได้รับความพึงพอใจในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมกระจูดเป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เดิมใช้วัสดุกระจูดจากธรรมชาติ สืบตามธรรมชาติของเนื้อต้นกระจูด ใช้วิธีการจักสานเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น เสื่อ สอบนั่ง สอบนอน เป็นสานเป็นต้นส่วนใหญ่ผลิตเพื่อใช้เองในครัวเรือน ลวดลายจักสานส่วนใหญ่เป็นลายสอง และลายลูกแก้ว ในอดีต มีการลวดลายตัวอักษรในลวดลายเสื่อ เช่น ตัวอักษรบอกชื่อผู้นำเสื่อมาถวายวัด เมื่อสังคมพัฒนาเป็นสังคมสมัยใหม่ การผลิตกระจูดเพื่อจำหน่ายเชิงธุรกิจ ในครัวเรือ มีรูปแบบเพิ่มขึ้น เช่น เช่นกระเป๋ารูปแบบต่างๆ ที่ใส่จดหมาย เป็นต้น และลวดลายประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ เช่น ลายหัวใจ และลายอื่นๆ ที่ยังไม่ตั้งชื่อเรียก เป็นต้น การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อให้ได้รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความงาม และตอบสนองการใช้ประโยชน์ในวิถีชีวิตสมัยใหม่ การออกแบบใช้หลักการ ออกแบบสัมพัทธ์ (Relative Design) หมายถึง การพัฒนาสานต่อจากสิ่งที่เคยมีอยู่เดิม แล้วพัฒนาให้ดีขึ้นเป็นลำดับสวยงามขึ้น นำใช้ขึ้น เป็นไปตามวัสดุและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไป เอื้อให้มนุษย์สานต่อประติมากรรมนั้น มีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการใช้วัสดุที่ผสมผสานกับหัตถกรรมผ้าทอ และนำรูปแบบไป มาเป็นลวดลายปักที่ประกอบในผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น เป็นการสร้างเอกลักษณ์ของผลงานวิจัยชุดนี้ และควรนำการผสมผสานการใช้วัสดุจากศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่น เช่น ดินเผา กะลามะพร้าว ให้มากขึ้น อีกทั้งกระบวนการผลิตควรคำนึงถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยในครั้งนี้ให้ความรู้ในพัฒนารูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เพื่อเป็นต้นแบบ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ หรือพัฒนาตามความคิดสร้างสรรค์ของผู้ผลิต ในการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอ สามารถนำกระบวนการคิดไปประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นๆ ได้เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดและเพื่อเป็นช่องทางในการประกอบอาชีพต่อไป อีกทั้งยังนำไปใช้ในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ เช่น วิชาศิลปะพื้นบ้าน วิชาศิลปหัตถกรรมประยุกต์ เป็นต้น

2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ด้านวัตถุดิบ ควรศึกษาการใช้ผ้าสีตามธรรมชาติให้มากขึ้น หรือศึกษาวิจัยการใช้สีจากวัสดุธรรมชาติในการย้อมเส้นด้าย จะช่วยลดปริมาณการใช้สีสังเคราะห์และลดสารเคมีในน้ำทิ้งจากกระบวนการย้อมสี เป็นการช่วยลดผลเสียที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2. ด้านวัสดุในการผลิต ควรศึกษาวิจัยเพื่อผสมผสานการนำทอกับวัสดุในท้องถิ่น ในการผลิตผลิตภัณฑ์ เช่น ใช้กระจูด กะลามะพร้าว ดินเผา เป็นต้น เป็นการบูรณาการภูมิปัญญาด้าน ศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่น และช่วยส่งเสริมศิลปหัตถกรรมในรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา

3. ด้านวัสดุเหลือใช้ เช่นเศษผ้าที่ตัดทิ้ง ควรศึกษาวิจัยพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อใช้วัสดุ ให้คุ้มค่า

4. ด้านเอกลักษณ์ ควรศึกษาวิจัยการผลิตศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์ผ้าทอ เพื่อสร้าง เอกลักษณ์เฉพาะด้านรูปแบบของผู้ผลิตแต่ละกลุ่ม เพื่อดึงดูดใจลูกค้า และเพิ่มรูปแบบผลิตภัณฑ์ใน ท้องถิ่น เพิ่ม โอกาสในการขาย อีกทั้งช่วยเพิ่มคุณค่าและมูลค่าของผลิตภัณฑ์

บรรณานุกรม

- กิตติ พิมเสน (2550). “การผลิตผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติของชาวบ้านคีรีวง”. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- จินตนา หนูณะ. จาก [www.skloniine.com /demo.html](http://www.skloniine.com/demo.html). ตุลาคม 2549.
- จิราพรณ์ เจริญเดช. (2545). “สีธรรมชาติ : เมื่อภูมิปัญญาถิ่นสู่โลกแห่งความเป็นจริง,” ใน ผ้าไทย. (หน้า ๒๗). กรุงเทพฯ : บริษัท โอเอส พรินต์ติ้ง เฮาส์ จำกัด.
- จิราภรณ์ อรรถนะนาถ. (2536). “การศึกษาผ้าจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย” ผ้าเอเชีย : มรดกร่วมทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ทพวงมหาวิทยาลัย. (2541). ลวดลายบนผืนผ้าสืบสานภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท พรินต์โพร จำกัด.
- ปราณี เดชวิทยพร. (2548) ผ้าไทยกับวิถีชีวิตของคนไทย. กรุงเทพฯ : บริษัทเอสเอ็ม เอ ธุรกิจและการพิมพ์.
- มณฑา จันทร์เกตุเอียด. (2541). วิทยาศาสตร์สิ่งทอเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ หอรัตนชัยการพิมพ์.
- พรชัย สุจิต และคณะ. (2543). สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้. พ.ศ. 2529. สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- เพ็ญศรี คู่ก. (2536). วัฒนธรรมพื้นบ้าน : ศิลปกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2537). ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : ปานยา, 2537.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2545). “มิติใหม่ : ลักษณะเฉพาะในการสร้างสรรค์ศิลปะของไทย”.
กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถาพร ศรีสังข์. (2547) ผ้าทอภาคใต้. ความงามและเชิงช่างของชาวใต้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทตาดตาพับลิเคชั่น จำกัด.
- อุบลศรี อรรถพันธ์ และคณะ. (2540). ศึกษาสาระสังเขปวัตถุของจริงประเภทผ้าทอภาคใต้.
สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

บุคลากรกรม

กรีม สิ้นธุรัตน์ (ผู้ให้สัมภาษณ์). วิเชษฐ์ จันทร์คงหอม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 53 หมู่ที่ 5 ตำบล
เกาะขย อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2549.

จกกลนี สุวรรณพรรค (ผู้ให้สัมภาษณ์). วิเชษฐ์ จันทร์คงหอม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 15 หมู่ที่ 5
ตำบลเกาะขย อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2549.

มณี รุ่งเรือง (ผู้ให้สัมภาษณ์). วิเชษฐ์ จันทร์คงหอม (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านเลขที่ 62/2 บ้านคลองโหนด
หมู่ที่ 3 ตำบลกระแสดินธุ์ อำเภอกะแสดินธุ์ จังหวัดสงขลา. เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ.
2549.

อุไร ทิพย์วาริ (ผู้ให้สัมภาษณ์). วิเชษฐ์ จันทร์คงหอม (ผู้สัมภาษณ์).
ที่บ้านเลขที่ 62/2 บ้านคลองโหนด หมู่ที่ 3 ตำบลกระแสดินธุ์ อำเภอกะแสดินธุ์ จังหวัด
สงขลา. เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2549.

แบบประเมินความพึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ที่ผ่านการพัฒนารูปแบบขึ้นมาใหม่

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบศิลปหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ
รอบลุ่มทะเลสาบสงขลา

คำชี้แจง

แบบประเมินนี้เป็นการวัดความพึงพอใจของท่านเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ได้ทำการออกแบบ
ขึ้นมาใหม่ ซึ่งจะประเมินความพึงพอใจ ด้านรูปแบบ ด้านประโยชน์ใช้สอย และด้านการตลาด

โปรดพิจารณาข้อความในแต่ละข้อว่าท่านมีความเห็นอย่างไร และทำเครื่องหมาย .../...ลงใน
ช่องระดับความพึงพอใจที่กำหนดให้ตอนท้ายของข้อความนั้น ๆ ให้ตรงกับระดับความพึงพอใจให้
ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โดยเลือกเพียงข้อเดียวตามระดับความพึงพอใจดังนี้

- 5 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับมาก
- 3 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด

คำอธิบายเกณฑ์การประเมิน

รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่สามารถสัมผัสได้และมองเห็นเป็นรูปร่าง รูปทรง สี วัสดุ ลักษณะผิว เป็นต้น
รวมกันเป็นลักษณะทางกายภาพ หรือรูปลักษณะของผลิตภัณฑ์

ประโยชน์ใช้สอย หมายถึง สามารถนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ได้จริง และความเหมาะสมในการ
การใช้งานจากผลิตภัณฑ์

ด้านการตลาด หมายถึง แรงจูงใจของผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของ
ลูกค้า

เกณฑ์การประเมิน

1. ด้านรูปแบบ

- ความสวยงาม
- การแสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

2. ด้านประโยชน์ใช้สอย

- การใช้งานสะดวกสบาย
- ความปลอดภัยในการใช้งาน

3. ด้านการตลาด

- ผลิตภัณฑ์มีความแปลกใหม่
- ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจ ดึงดูดใจ

ตัวอย่าง

แบบประเมินความพึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ระดับความพึงพอใจ				
			1	2	3	4	5
1	 หมอนอิง	1. ด้านรูปแบบ					/
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					/
		3. ด้านการตลาด				/	

ข้อมูลของผู้ประเมิน

1. ชื่อ/สกุล .....
2. อายุ ..... ปี
3. ที่อยู่ บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ตำบล ..... อำเภอ.....
จังหวัด ..... รหัสไปรษณีย์ ..... เบอร์โทรศัพท์.....

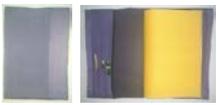
มีความเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์จากผ้าทอในสถานะใด

- ..... ผู้ผลิต
- ..... ผู้ผลิตและจำหน่าย
- ..... ผู้จำหน่าย
- ..... ผู้สนใจ / ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์

แบบประเมินความพึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ระดับความพึงพอใจ				
			1	2	3	4	5
1	 หมอนอิง	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
2	 หมอนอิง	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
3	 หมอนอิง	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
4	 หมอนอิง	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
5	 หมอนอิง	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					

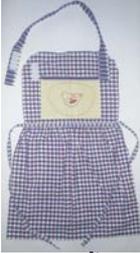
แบบประเมินความพึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ระดับความพึงพอใจ				
			1	2	3	4	5
6	 หมอนอิง	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
7	 กระเป๋าสะพาย	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
8	 กระเป๋าใส่เครื่องเขียน	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
9	 ซองหุ้มแฟ้มเอกสาร	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
10	 ซองใส่หนังสือพ็อคเก็ตบุ๊ก	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					

แบบประเมินความพึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ระดับความพึงพอใจ				
			1	2	3	4	5
11	 สมุด	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
12	 ที่ใส่จดหมายแขวนผนัง	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
13	 หมวกสองด้าน	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
14	 พวงกุญแจ	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
15	 ถุงมือจับของร้อน	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					

แบบประเมินความพึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ระดับความพึงพอใจ				
			1	2	3	4	5
16	 ถุงมือจับของร้อน	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
17	 ถุงมือจับของร้อน	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
18	 มือจับตู้เย็น	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
19	 ผ้ากันเปื้อน	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
20	 เสื้อบุรุษ	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					

แบบประเมินความพึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ

ลำดับ ที่	ภาพถ่ายรูปแบบ ผลิตภัณฑ์	เกณฑ์การพิจารณา	ระดับความพึงพอใจ				
			1	2	3	4	5
21	 เสื้อบุรุษ	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
22	 ที่ใส่ทิชชูแขวนผนัง	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
23	 กระเป๋าใส่ทิชชู	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
24	 ที่ใส่ทิชชูแบบยาวแขวนผนัง	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					
25	 ที่ใส่ถุงพลาสติก	1. ด้านรูปแบบ					
		2. ด้านประโยชน์ใช้สอย					
		3. ด้านการตลาด					

